

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

Bakalářská práce

Jakub Smelík

**Československé legie a občanská válka v Rusku z pohledu
Jana Syrového**

The Czechoslovak Legion and the civil war in Russia from the perspective of
Jan Syrový

Praha 2018

Vedoucí práce: doc. PhDr. František Stellner, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, 20. května 2018

.....
Jakub Smelík

Poděkování:

Děkuji panu doc. PhDr. Františku Stellnerovi, Ph.D., za jeho čas, cenné rady, pomoc a ochotu, které mi věnoval během celé série konzultací.

Dále pak bych chtěl poděkovat mým rodičům, bratrovi a přítelkyni, kteří mi poskytovali rady a poskytovali pomoc vždy, když jsem je o to požádal a bylo třeba.

Poté bych chtěl poděkovat i panu Klingerovi, který mi i přes svůj plný harmonogram věnoval svůj čas a poskytl mi další materiál k práci

A na závěr bych rád poděkoval svým přátelům a známým, kteří se mě snažili provádět během celé mého psaní a poskytovat mi pomoc

Abstrakt: Tato práce se zabývá působením legií v Rusku z pohledu jednoho z významných velitelů Československé Družiny Jana Syrového, nadále jeho postoji k občanské válce v Rusku až po jeho přesun k přístavu ve Vladivostoku. Studie není zaměřená přímo jen na pohled jedné postavy, ale i na pohledy vrstevníků a dobrovolníků přicházející s Janem Syrovým do kontaktu a jejich názory na generála. Studie by se měla zaměřit i na všední životy legionářů při jejich putování Ruskem, jejich řešení každodenních povinností a odpočinku. Chtěl bych se zabývat i kariérním postupem Jana Syrového. Hlavním pramenem ke studiu práce budou sloužit archivní materiály (časopisy, dopisy), ale i nedávná literatura, dále by k dokreslení situace měly sloužit ohlasy v dobovém tisku i materiály psané Syrového současníky v době ruského tažení.

Klíčová slova: občanská válka, legie, Rusko, Československo, Jan Syrový, legionáři, všední život, bolševici, Sibiř, magistrála, Zborov, generál, Vladivostok, střelecký pluk Jiřího z Poděbrad, Omsk, Ural, Tobol

Abstract: This work deal with the operations of the legions in Russia from the perspective of one of the most important commanders of the Czechoslovak Družina Jan Syrový, then from his attitude on the civil war in Russia to his move to the port in Vladivostok. The study is not aimed directly at the sight of one character only, but also on the views of peers and volunteers coming in contact with Syrový and their insights on the General. The study should focus on the ordinary lives of Legionnaires during their journey through Russia, their solution of their everyday duties and rest. I would like to concern with the career procedure of Jan Syrový. As the main source for the study of work will serve archival materials (magazines, letters), but also the recent literature, to illustrate the situation should serve testimonials in the period press and materials written in the time of Russian march by Syrový's contemporaries.

Key words: the civil war, the Legion, Russia, Czechoslovakia, Jan Syrový, Legionnaires, ordinary life, the bolsheviks, Siberia, expressway, Zborov, General, Vladivostok, shooting Regiment of Jiří z Poděbrad, Omsk, Ural, Tobol

Obsah

1. Úvod.....	6
2. 1914: První rok Velké války, začátek uspořádávání československých sborů v Rusku.....	11
3. 1915: Druhý rok světové války, prolomení východní fronty.....	15
4. 1916: Světová válka se přelila do své druhé poloviny, v Rusku září úspěšné československé rozvědky.....	19
5. 1917: Předposlední rok války v Evropě, konec války v Rusku v nedohlednu.....	25
6. 1918: Poslední rok I. světové války, 4. rok působení čsl. legionářů v Rusku.....	32
7. 1919: Válka v Evropě nadobro skončila, avšak občanská válka v Rusku pokračuje.....	47
8. 1920: Poslední rok války a návrat legionářů zpět do vlasti.....	55
9. Závěr.....	64
10. Prameny.....	67
11. Literatura.....	68
12. Další zdroje.....	70
13. Obrazová příloha.....	71

Úvod

Ve své bakalářské práci jsem se rozhodl zabývat Janem Syrovým a částí jeho života odehrávající se mezi lety 1914-1920. V této práci bych chtěl nabídnout pohled na významného českého generála z očí jeho druhů a dále pak také náhled na československé legionáře bojující na východní frontě 1. světové války a posléze při občanské válce v Rusku až po návrat Syrového a legionářů do nově vzniklé Československé republiky. Tato práce je rozdělena do šesti kapitol, kde bych se chtěl v každé kapitole jednotlivě věnovat postupně každému roku od počátku tažení, přes jeho průběh a změnu v podobě válečného protivníka, až po jeho závěr a dlouhou cestu domů do osvobozené vlasti a přijetí jejího dalšího zahraničního, frontového odboje.

Pro svou práci bych si chtěl postupně vytyčit několik otázek: Jak se stavební technik a člen spolku Sokol dostal k nově se utvářejícímu československému oddílů dobrovolníku na východní frontě Velké války? Jakým způsobem se Jan Syrový sžíval se svými druhy a jak se poprvé dostal do obecného povědomí? Jakým způsobem a kdy získával nové hodnosti a ocenění? Jak se dostal k postu nejvyššího velitele všech proti-bolševických sil na Rusi? Jak se potýkal se svou funkcí a z roztržitostí svých sil podél celé magistrály? Jak se k němu stavěli jeho důstojníckí bratři při výkonu jeho funkce? Jak s pomocí dalších velitelů a hlavních zástupců zahraničního odboje dovedl valnou většinu československých jednotek přes oceán do vlasti?

Pro svou práci jsem se rozhodl využít metodu srovnávací a porovnávací, tedy historickou. Snažím se porovnávat díla a práce jednotlivých autorů a zakomponovat co nejvíce důležitých informací do textu. Bohužel není mnoho pramenů psaných přímo Janem Syrovým, tudíž není snadné dohledat se přímého pohledu z jeho očí. Co se týče pramenné základny, kterou je možné nalézt na samotné legionáře, ta je velmi pestrá a bohatá, ale i ze strany důstojníků sloužících se Syrovým je možné se dostat k významným publikacím, které jsou dostupné jak v Národní knihovně v Praze, tak také ve Vojenském historickém ústavu v Praze. Primární prameny jsem našel ve služebním výkazu Jana Syrového a jeho legionářský spis.¹ Tento spis mi byl velmi kvalitní složkou, se kterou jsem mohl i pak nadále porovnávat materiály další. Našel jsem zde kompletní vojenský spis Jana Syrového během jeho působení v Rusku, včetně jeho výkazu vyznamenání a lékařského spisu. Potýkal jsem se sice občas s problémy při čtení textu, jelikož byl jednak psán ručně a jednak se na něm podepsal již vrub času, takže

¹ Vojenský ústřední archiv-Vojenský historický archiv, legionářský spis, Jan Syrový

sem tam bylo i písmo nečitelné. I když složka zahrnovala kompletní vojenský výpis a také dobové novinové útržky, nemohu říct, že bych byl zcela spokojen s kvantitou materiálu. Poté co jsem odeslal žádost do Vojenského historického archivu se zájmem o všechny dostupné materiály týkající se Jana Syrového mezi lety 1914-1920 očekával jsem daleko větší množství materiálu, které bych mohl obdržet. I přes tento zdánlivý neúspěch jsem byl s tímto materiálem k prostudování spokojen. Další ústředním pramenem pro moji práci byly publikace od doktora Dalibora Váchy², které dodaly velmi obohacující informace popisující legionářskou každodennost během let 1914-1920. Vácha se zde snaží poněkud plastičtějším obrazem vyjevit jinou stránku konfliktu místo výkladu ryze faktografického rázu. Je zde použito rozsáhlé množství pramenů jak českých, tak také i zahraničních doplněné kvalitním poznámkovým aparátem a bohatými obrázkovými přílohami. Vzhledem k rozsáhlému množství pramenů, ze kterých čerpala tato publikace, mohl jsem i já dále rozšířit svůj pramenný aparát. Podobnou publikací, která podává rozsáhlé informace je kniha napsaná Miroslavem Honzíkem³. Tato kniha sice není vědeckou prací, ale mohu říct, že dodává přístupnou formou taktéž základní fakty o legionářích působících mimo Ruska, také na frontách v Itálii a Francii. Poznámkový aparát není tak rozsáhlý jako u doktora Váchy, ale i zde bylo možné leccos použít pro mou práci a k porovnání s dalšími publikacemi. Poté bych chtěl dále uvést materiály, jež jsem obdržel od pana Jiřího Klingera, který spolupracuje na podobných historických projektech se spisovatelem a novinářem Stanislavem Motlem, v rámci pořadu v Českém rozhlasu,⁴ který posléze dostal i televizní podobu. Tyto materiály jsou výňatkem z této reportáže a pro mě byly dalším zdrojem informací, věnujících se příběhu generála Syrového. Mezi další cenné prameny, které přispěli fakty o Janu Syrovém byly dvě publikace od Vincence Červinky⁵, jež především v knize *Sibiřské děje a postavy* (1921), představil v krátkém portrétu generála Syrového. Tyto publikace pochází z pera publicisty, novináře a přímého účastníka bojů na východní frontě, který zažil Jana Syrového v akci. Knihy jsou psány formou krátkých portrétů, náhledů a mapování situace, ve které se československé jednotky nacházeli v té době. Kromě přínosu materiálního jsem na to mohl i nahlédnout očima, které to popisovaly z vlastní zkušenosti, za což jsem byl mimořádně vděčný. Další velice vhodnou publikaci jsem našel v knize Františka Emmerta.⁶ Tato čtivá a souběžně odborně kvalitní publikace mapuje vznik a vývoj československých jednotek a

² D. Vácha, *Bratrstvo – všední i dramatické dny československých legií v Rusku (1914-1918)*, 2015; D. Vácha, *Ostrov v bouři-každodenní život československých legií v ruské občanské válce (1918-1920)*, 2016

³ M. Honzík, *Legionáři*, 1990

⁴ S. Motl, *Stopy-fakta-tajemství, záznam z reportáže*, 2012

⁵ V. Červenka, *Naši na Sibiři*, 1920; V. Červinka, *Sibiřské děje a postavy*, 1921

⁶ F. Emmert, *Českoslovenští legionáři za 1. sv. války*, 2014

jejich důstojníků za první světové války a dále také pokračující sibiřskou anabází, přičemž autor vše zasazuje do širšího historického kontextu a poskytuje tak ucelenou informaci, která je navíc doprovázena názornými fotografiemi. Je to jistě velice kvalitní materiál ke studiu tohoto tématu. Velmi výjimečným materiálem, ze kterého jsem často čerpal byl časopis Československý legionář,⁷ kde jsem nacházel dostatečně informací přímo k Janu Syrovému. Tento dobový pramen je velice přehledný, ale především velikou výhodou je jeho zdigitalizování v Digitální studovně Ministerstva obrany ČR, čímž je možné rychlejším způsobem vyhledávat klíčové výrazy a slova. Mimo jiné jsem zde mohl nalézt památné rozhovory během Syrového rozvědek slovo od slova, tak jak jsi je autor, který je publikoval do časopisu zapsal do svého deníku. Krom toho ovšem, že jsem tento materiál našel v Digitální studovně, jeho XX. ročník⁸ byl i k nalezení ve služebním výkazu Jana Syrového ve Vojenském historickém archivu k příležitosti 50. oslav narozenin Syrového v tomto roce. Další větším souborem informací týkající se Jana Syrového byla kniha od Jiřího Fidlera⁹, který věnoval v této publikaci samostatný medailonek této významné osobnosti v československé důstojnictvu. Jde o první práci takto věnovanou vojenským osobnostem meziválečného Československa. Publikace je věcným a objektivním přístupem autora k tématu, přičemž nezamlčuje problémy, které vyvstávaly v legiích během tažení. Zarážející ovšem zde je autorem stále oslavovaná myšlenka legionářského ducha a tradice, přitom na druhou stranu tu autor nepopírá bezútešnou realitu legií v svém kritickém pohledu, takže vlastně není jasné v čem tento stav spatřuje a co poté tedy vyzdvihuje. Další publikací, kterou jsem využil ve své práci jsou paměti Jindřicha Skácela¹⁰, který sloužil přímo s Janem Syrovým jako starší pobočník mezi lety 1919-1920. Popisuje tu jeho působení v jeho velitelském stanu v Irkutsku a následně pak jeho cestu na západ. Paměti jsou psány čtivou formou a občas doplněny dobovými fotografiemi. Podobným díle jsou pak paměti Radoly Gajdy,¹¹ které popisují podrobně operace československých legií v Rusku, očima přímého aktéra těchto událostí, dále a co je hlavní obsahují paměti kontakt s Janem Syrovým a dále pak chronologické údaje z Gajdova života, výběrovou bibliografii, jmenný rejstřík či výkladový slovník historických a méně obvyklých pojmů. Posledním z primárních pramenů je dílo renomovaného historika pana docenta Galandauera.¹² Tato naučná publikace se série „Dny, které tvořily české dějiny“, dopodrobna mapuje průběh bitvy, do které se prvně zapojila samostatná československá

⁷ Československý legionář, 1919; 1938

⁸ Československý legionář, 1938

⁹ J. Fidler, Generálové legionáři, 1999

¹⁰ J. Skácel, S generálem Syrovým na Sibiři, 1923

¹¹ R. Gajda, Moje paměti

¹² J. Galandauer, 2.7. 1917, Bitva u Zborova,

jednotka na východní frontě. Autor se zde také zmiňuje o Jana Syrovém, který nakonec do samotné bitvy nezasáhl, ale podílel se na vypracování útočného plánu spolu s dalšími veliteli jednotek. Dále pak kniha podává pohled na události přecházející bitvě a události a následky, které bitva vyvolala v pozdějším dění a jaký to mělo dopad na československé jednotky. Jako sekundární literatura mi pak sloužily publikace podobného rázu jako v literatuře primární, tedy jednalo se o odbornou literaturu, naučnou literaturu, dále pak o cizojazyčnou literaturu, historické časopisy, paměti a služební výpisy. Tuto literaturu jsem zahrnul do sekundární, protože souvislý text pouze doplňovala průběžnými informacemi a celková celistvost dále pak obohacovala zajímavostmi, příběhy, zaznamenanými proslovy a rozkazy Jana Syrového a údaji nad rámec plynulého popisu. Tuto bibliografii jsem čerpal z podobných zdrojů jako primární literaturu. V zásadě a převážně se jednalo o tituly vypůjčené z Národní knihovny České republiky, ve Vojenském historickém ústavu v Praze, popřípadě materiály skladované v depu v Lešanech, ve Vojenském historickém archivu v Praze-Ruzyni, dále jsem využil Digitální studovnu Ministerstva obrany ČR a také na portálu elektronických zdrojů Univerzity Karlovy. V rámci tohoto výčtu bych ještě rád uvedl literaturu terciální, která figuruje v seznamu použitých materiálů k psaní této práce. Jako v předešlých případech se jedná o historické časopisy, odborné i naučné publikace či o paměti. Bohužel v tomto případě zůstala pro mou práci tato literatura nevyužita, jelikož i přes vlastní výzkum nebo přes doporučení nepodařilo se mi v těchto materiálech naleznout žádná data ani údaje, které by mi mohly být přínosem při psaní. Tudíž tato bibliografie zůstala i přes podrobné přezkoumání nevyužitou, přesto je nutno ji zahrnout, protože byla použita.

Celý tento bibliografický aparát od primární až po terciální literaturu byl z vědeckého hlediska velmi kvalitním podkladem pro můj vlastní výzkum a posléze i psaní práce. Někdy jsem se mohl setkat s materiály méně odbornými, ale více v mé práci figuruje literatura odborná, která obsahuje poznámkový aparát a také jmenný rejstřík, mimo jiné jsem byl sem tam vděčný za vykreslování situace dobovými fotografiemi, které mi pomáhaly více se vcítit do děje a doby, o které píšu. U některých údajů, se kterými jsem pracoval, například počty legionářů, počty padlých, hodnotové výše, důležitá data ..., docházelo občas k rozporu mezi jednotlivými publikacemi a data se rozcházely, zde také záleželo, jestli se rozcházely dobové prameny s prameny nedávnými.¹³ V tomto případě jsem se snažil dohledávat se více informací a pokud možno z nedávných pramenů, protože přece jenom v těchto pramenech se výzkum zakládá na bohatší materiální základně a je tedy spíše pravděpodobné, že se tyto údaje budou blížit skutečným počtům. Nechtěl bych tímto snad tvrdit, že dobová data jsou

¹³ Prameny pocházející z období po roce 1989

scestnými údaji při psaní podobné práce, jistě přináší základní na celkový stav, ovšem nejčastěji tento stav není podložený takovým množstvím pramenů jako tomu je v dnešní době. Dalším problémem při mém výzkumu a používání informací z pramenů bylo to, když jsem se setkával i s rozdílnými polohovými údaji v jednotlivých publikacích, například v případě Jana Syrového se občas stalo, že v jedné publikaci ho autor umístil v daný den na místo, které pak v rámci stovek kilometrů se rozcházelo s jeho umístěním v jiné publikaci a jistě, kdyby se jednalo o takový rozdíl v dnešní době, tak bych tomu nepřikládal takovou váhu, ale co se týče období ¼ 20. století přece jenom není možné se během pár hodin přesunout přes takovou vzdálenost jako byla například trasa Čeljabinsk-Irkutsk a další jiné. S touto diferencí se nedala postupovat stejným způsobem jako u předešlého problému s množstvím a datací. Zde jsem krom porovnávání pramenů se snažil uložit událost do logického rámce a to způsobem, který odpovídal danému průběhu událostí minulých i budoucích v této problematice. Další neméně důležitou nesnáz jsem nalézal při kompletování plynulosti práce, tak aby se zde v co nejmenší míře objevovala hluchá místa. Ovšem i přes všechno použitou literaturu nebylo vždy snadné udržovat plynulost textu, a tak jsem zde používal události, které sice nejsou přímo spojeny s osobou Jana Syrového, ale i tak se ho tyto děje alespoň nepřímě. Zároveň tyto odbočky slouží k dokreslování situace a pomáhají k získání obecného povědomí celého tématu i v širších souvislostech.

Strukturu práce jsem se rozhodl pojmout takovým způsobem, jaký přináší práci tohoto typu. Bylo nutné práci rozvrstvit, tak aby každá pasáž byla dostatečně oddělena koncem stránky a začínala na stránce nové pro přehlednost a pořádek. Jak je patrné v mé práci postupoval jsem bodově a postupně i v hlavních části textu, kde je každá kapitola krátkým připomenutím na začátku doplněna tak, aby dávala čtenáři jasný náhled, čím se bude zabývat a co jsou stěžejní body. I závěrečný výčet literatury je rozdělen, aby k sobě přináležely všechny publikace a materiály ze stejné skupiny pramenů a nevznikala tak zbytečná nepřehlednost.

1. 1914: První rok Velké války, začátek uspořádávání československých sborů v Rusku

Tato počáteční kapitola připomene v krátkosti začátek světového konfliktu, ohlédne se za situací českých krajanů v Rusku a jejich snahy o vytvoření samostatné československé jednotky. Nicméně neopomenou nastínit ani osobnost Jana Syrového a jeho vstup k československému oddílu v Rusku a též se připomene se vznikáním československého zahraničního odboje a jeho vedením.

Poté co v Sarajevu spáchal Gavrilo Princip atentát na následníka habsburského trůnu Františka Ferdinanda d'Este a měsíc na to 28. 7. 1914 císař František Josef I. vyhlásil válku Srbsku a vydal rozkaz k bombardování Bělehradu se vzápětí svět ocitnul ve válečném konfliktu.¹⁴ Během několika následujících dní si vypověděly válku Ústřední mocnosti (Německo a Rakousko-Uhersko, později Osmanská říše, Bulharsko) s velmocemi Dohody (Británie, Francie, Rusko, později Itálie, USA). Tato situace následně zalarmovala české spolky působící ve velkých ruských městech jako byl Petrohrad, Kyjev a Moskva k vytvoření české dobrovolnické jednotky.¹⁵ Vyřizování žádosti týkající se založení České družiny proběhlo poměrně v rychlém časovém období a po jejím kladném vyřízení byla oficiálně založena 15. 8. 1914. Její předpisy byly převzaty z ruské armády, pod jejíž vedení spadala. Velicím jazykem se u této jednotky stal jazyk ruský a prvním velicím důstojníkem byl zvolen podplukovník Lotockij. O založení se zasloužilo také 720 českých krajanů v Rusku (Starodružiníci), kteří již 12. 8. téhož roku utvořili dobrovolnickou jednotku Českou družinu, která později v rámci ruské armády plnila na východní frontě hlavně průzkumné úkoly. V prosinci 1914 se do ní připojilo na 200 dobrovolníků z řad zajatců (Novodružiníci) a v únoru roku 1916 se pak stala základem Československého střeleckého pluku, ale o tom budu hovořit ještě později. Všichni vyšší důstojníci byli převeleni z ruské armády a následně byly v nové československé jednotce vytvořeny čtyři roty.¹⁶ Ovšem zprvopočátku, jak se dal očekávat, ruští důstojníci na Družinu pohlíželi s jistou nedůvěrou, protože nebyli schopni pochopit československou revoluční činnost. Ale koneckonců ani ruská veřejnost nebyla o Čechoslovácích vytvářejících vlastní jednotku v jejich domovině téměř vůbec informována a nahlížela na to s pochybami. O českou otázku se zajímalo v té době jen několik českých a

¹⁴ V. Schlidberger, 1. světová válka, 75

¹⁵ J. Galandauer, 2.7. 1917, Bitva u Zborova, 14

¹⁶ Rota-je vojenský útvar skládající se nejčastěji ze 75-200 vojáků

ruských učenců a historiků.¹⁷ Ovšem čím déle se ruští důstojníci sžívali s československým sborem tím více chápali zač dobrovolníci bojují. Co se týče vrchního velitele československého sboru tak tím se po podplukovníkovi Lotockim, který zůstal u jednotky do října 1914, stal podplukovník Sozentovič,¹⁸ Další z ostřílených důstojníků ruské armády. Tím prvním, který pochopil, za co Čechoslováci bojují, byl však až generál Radko Dimitrijevič, velitel III. armády, z jehož proslovu v Jaroslavli v roce 1914 si českoslovenští vojáci odnášeli předsevzetí, odhodlání i naděje. Nemluvě o velkoknížeti Nikolaji Nikolajeviči, jehož manifest zasel slibné vyhlídky do mnoha československých srdcí i mimo Rusko.¹⁹ Jan Syrový před válkou pracoval ve Varšavě od roku 1912 jako stavební technik a později v pozici asistenta stavitele ve statní stavební kanceláři.²⁰ Po vypuknutí světové války se rozhodl nevyslyšet povolávací rozkaz do rakousko-uherské armády, ale na místo toho se dobrovolně rozhodl přihlásit do ruské armády,²¹ jelikož Varšava v té době byla součástí ruského záboru.²² Nicméně po jeho příjezdu do Kyjeva 24. 8. 1914 a následně po podání žádosti ke vstupu do armády následně, mu nebylo vyhověno vstoupit do ruského vojska, dostal ovšem nabídku připojit se k České družině, jako prostý voják-střelec, což se rovná hodnosti kadet v Rakousko-Uherské armádě.²³ Krátce po svém příjezdu se Syrový setkal se svým přítelem ze Sokola Josefem J. Švecem, který v Rusku působil od roku 1911, a kterého znal také ze studií na třebíčské novodvorské škole, kde se spolu také spřátelili. J. Syrový jakož i mnoho dalších jemu podobných dobrovolníků v té době vkládal největší naděje ve velké slovanské Rusko a jakož i on, ale i ostatní byl později zklamán.²⁴ K tomu však později. Jelikož však J. Syrový přijel o něco později, byl zařazen do 4. roty, kdežto Josef Švec byl u 2. roty. Již v této době máme doklad o vzpomínce v deníku při setkání Jana Syrového s pozdějším generálem Mikulášem Čílou, který v té době již byl delší dobu u československé jednotky, tudíž byl také zvědav na nováčky, kteří nově přijeli z Varšavy, mimo jiné i na Syrového. Seznámil je vojín Šidlík, krátce po jejich příjezdu a toto zaznamenal do svého zápisníku: „Podali jsme si ruce a pohlédli si do očí; cítil jsem náraz, že oba (Syrový a Husák) noví bratři jsou z těch, na které-spolehnutí bude-a tužil jsem, že v obou dostává se České družině zdatných, vytrvalých a v životě i smrti našemu odboji věrných zápasníků. K oběma doposud neznámým naplnil mě

¹⁷ J. Vavroch, Ruští důstojníci v československém odboji, 2

¹⁸ D. Vácha, Bratrstvo – všední i dramatické dny československých legií v Rusku (1914-1918), 24-25

¹⁹ J. Vavroch, Ruští důstojníci v československém odboji, 3

²⁰ L. Vacek, Stopy-fakta-tajemství, záznam z reportáže, 3

²¹ <http://armada.vojenstvi.cz/predvalecna/osobnosti/3.htm>

²² L. Vacek, Stopy-fakta-tajemství, záznam z reportáže, 3

²³ J. Fidler, Generálové legionáři, 257

²⁴ J. Vavroch, Ruští důstojníci v československém odboji, 2

náhlý, hřejivý pocit sympatie; v duchu děkoval jsem jim, že zanechavše dobrého bydla ve Varšavě, junácky hlásili se k hrubému a surovému-ratnému dílu-, z něhož můžeme prozatím čekat jen strádání, útrapy, bídu a smrt nebo psanectví! Přišli bez výhrad a bez nároků; stanuli v jedné řadě s námi, k pušce, ke zbrani-tož do toho! Moje tušení nezklamalo. Vyuvíjeli se a vyrůstali na bitevním poli; tisíce šťastných náhod uchránilo je před smrtí a zajetím.“²⁵ Takto vyjevil své první setkání a poznatky se Syrovým a dalšími jeden z dobrovolníků. Jak sám později Švec uvedl ve svém deníku ohledně situace rozdělení jeho a Syrového do různých rot: „nebylo nám to příjemné, rádi bychom byli pohromadě, ale kvůli pořádku nechali jsme to tak.“²⁶ Celá skupina prvních příchozích Čechoslováků neboli také starodružiníků vytvářejících jádro budoucí České družiny 3. listopadu včetně J. Syrového a J. Švece odjíždí z Kyjeva na frontu.²⁷ Syrový a Švec jsou následně přiřazeni jako prostí vojáci ke 4. rotě (nebo také setnině), s níž až do jara 1915 absolvují všechny rozvědné akce,²⁸ tato rota přináleží ke 3. ruské armádě.²⁹ Starodružiníci, ke kterým se později přidávají i novodružiníci³⁰ plní především výzvědné činnosti, což znamenalo také operovat hluboko v týlu nepřítele a získávat zajatce k následnému výslechu.³¹ Jak dále uvádí ve svém deníku J. Švec: „přes Tarmen jsme šli s českou písni sokolskou *4. července*, ve Vojnici, městečku západně od Tarnova, jsme nocovali v rozbitém domě jednoho advokáta a před spaním jsme byli zavoláni ke štábu pluku nilského: Švec, Syrový ..., plukovník se nás ptal, jak se představujeme svoji práci na rozvědkách a pak nás propustil 1914.“³² Dále pak popisuje krátce jednu z mnoha absolvovaných rozvědek: „v Tomašově šla naše rozvědka pod velením Syrového, zůstal jsem doma z únavy, tehdy Syrový s 12 hochy vzal přes 130 zajatců.“³³ A ještě jedna citace během pobytu v Zámostí: „v Zámostí šel jsem za Čílou a Syrovým, kteří už chodili v nové uniformě, první den jsem spal v kasárnách, pak jsem se přestěhoval k Čílovi a Syrovému a spal na zemi, hned mě tito dva hoši vzali do města ke krejčímu a tam jsem si objednal šaty.“³⁴ Když se vrátím zpět k České družině, ta měla ke dni 13. 9. 1914 již 921 řadových vojáků, svobodníků a poddůstojníků s 21 důstojníky, úředníky, lékaři a neřadovými vojáky, což většinou byli rodilí Rusové, z čehož 720 vojáků bylo Čechů a jen 20 Slováků.³⁵ Mimo to, došlo ke slavnostnímu

²⁵ Národní obrození, r. XV., 8-9

²⁶ J. J. Švec, Deník plukovníka J. Švece díl I.,19

²⁷ L. Vacek, Stopy-fakta-tajemství, záznam z reportáže, 3

²⁸ R. Zejda, Osobnosti Třebíčska, 177

²⁹ V. Červinka, Sibiřské děje a postavy, 117

³⁰ Což jsou Češi, kteří padli během bojů do ruského zajetí

³¹ L. Vacek, Stopy-fakta-tajemství, záznam z reportáže, 3

³² J.J. Švec, Deník plukovníka J. Švece díl I.,41

³³ J.J. Švec, Deník plukovníka J. Švece díl I., 86

³⁴ Tamtéž 87

³⁵ J. Galandauer, 2.7. 1917, Bitva u Zborova, 15

svěcení praporu České družiny došlo 9./11. 10. na Sofijském náměstí v Kyjevě. Tato slavnost byla zároveň oslavou s několika propojenými účely. Prvním z nich byla vnější propaganda, která byla pokusem předvést Rusům československou myšlenku v co nejlepším světle a získat je na svou stranu. Druhým účelem byla vnitřní propagace, posílení myšlenek odboje a jejich upevňování v uvažování dobrovolců.³⁶ Po vysvěcení praporu, odjíždí Česká družina na frontu. V Jaroslavlí ji převzal, již zmíněný velitel 3. ruské armády generál Radko Dimitrijevič, jenž byl původem Bulhar.³⁷ Česká družina nebyla nasazena na frontu jako celek, ale rozčleněna na půlroty, čtyři a poločety-tedy na skupiny zhruba 15-50 ti členné, jež byly přiděleny jako výzvědné oddíly k ruským divizím a plukům.³⁸ Křest ohněm prodělala Česká družina, jmenovitě její první rota, u vesnice Niedjelisky nedaleko Tarnova.³⁹ Akce se zdařila a tím byl zahájen dlouhý řetězec úspěšných zpravodajských a propagačních akcí na haličské frontě.⁴⁰ Co se týče československého zahraničního odboje, chyběla mu v počátcích války osobnost s nepopiratelnou politickou a morální autoritou, která by stmelila zahraniční Čechy a Slováky a to nejen v Rusku, ale i ve Francii a Itálii. Bylo nezbytné, že koncem prosince roku 1914 odjel z Prahy poslanec, univerzitní profesor T.G. Masaryk, který se zprvu sice neujal vedení československého zahraničního odboje, zato však pečlivě zkoumal světové dění a připravoval ilegální spojení s domovem.⁴¹ Je třeba také připomenout, že se Masaryk po tomto odjezdu vrátil zpět až do osvobozené vlasti jako její prezident. Během prosince, jak se objevuje v jednom rozkazu se povedlo Janu Syrovému proniknout až do obsazeného Krakova, kde se mu podařilo najít i mimořádně dobře ukryté stanoviště rakouské baterie. Později se ukázalo, že tento objev měl cenu zlata. Díky tomu si také Syrový vysloužil hodnost desátníka.⁴² Toliko k prvnímu válečnému roku.

³⁶ D. Vácha, Bratrstvo – všední i dramatické dny československých legií v Rusku (1914-1918), 41

³⁷ M. Honzík, Legionáři, 60

³⁸ J. Galandauer, 2.7. 1917, Bitva u Zborova, 17

³⁹ V dnešním Polsku

⁴⁰ M. Honzík, Legionáři, 61

⁴¹ Tamtéž, 15

⁴² S. Motl, Stopy-fakta-tajemství, záznam z reportáže, 3

2. 1915: Druhý rok světové války, prolomení východní fronty

Tento úsek mé práce nabídne první povýšení Jana Syrového, dále pak další fázi utváření a politizování československého zahraničního odboje, ohlédnu se také za situací na východní frontě, s jakými problémy se museli ruští vojáci potýkat a jakým způsobem se posouvaly hranice fronty a též nadnesu sílu panslavismu a rusofilství ve spojení s českými vojáky v rakousko-uherské armádě.

Jak už jsem předestřel v minulé kapitole, byl Jan Syrový 1. ledna za znamenitou službu, kterou prokazoval své rotě a za povedenou akci v Krakově povýšen za střelce na desátníka.⁴³ Zatímco legionáři plnili svou rozvědnou činnost v poli, v Moskvě začal ustavující sjezd Svazu českých spolků na Rusi, který sdružoval dosud roztržštěné organizace ruských Čechů (trval do 11. 3. 1915), později v květnu přijal též organizace ruských Slováků a byl přejmenován na Svaz česko-slovenských spolků na Rusi. Jeho hlavním úkolem bylo organizovat československé zajatce, což zabezpečovala vojenská komise se sídlem v Kyjevě. Mezitím byl 5. března Jan Syrový povýšen na četaře.⁴⁴ V dubnu pak přešlo dobrovolně do ruského zajetí u Dukelského průsmyku více než 1 800 vojáků 28. pražského pěšího pluku. Koncem května je pak následovalo 1 500 vojáků 36. mladoboleslavského pěšího pluku. Přebíhání českých vojáků k Rusům na jaře 1915 bylo nejzřetelnější formou odporu českých vojáků vůči válce a vůči Rakousku-Uhersku.⁴⁵ Jan Syrový mezitím dále vynikal v rozvědných činnostech a postupně byl povyšován i v důstojnických hodnostech, 1. května mu byla udělena první důstojnická hodnost, byl povýšen do hodnosti praporčíka⁴⁶ ve 4. rotě České družiny a postupem času získal mimo jiné: „pověst chrabrého, pohotového a přitom rozvážného velitele rozvědčků, který dokázal překonávat nejobtížnější fyzické překážky a byl osobní statečností vzorem celému okolí“,⁴⁷ krátce na to obdržel vyznamenání,⁴⁸ tzv. Znak otlčija Vojennogo orděna.⁴⁹ Dále se dochovala vzpomínka v jedné z archivních složek někdejšího Syrového spolubojovníka Otakara Kliča,⁵⁰ cituji: „Jan Syrový toho nikdy moc nenamluvil. Byl to ramenatý ouřezek, kterého nic nevyvedlo z míry. Měl železné zdraví. Říkali jsme mu *Beton*. A nejenom kvůli jeho původní profesi stavitele. Každá rozvědka, kterou vedl, byla, jak se

⁴³ Československý legionář, r. XX, 2

⁴⁴ Vojenský ústřední archiv-Vojenský historický archiv, legionářský spis, Jan Syrový

⁴⁵ Tamtéž

⁴⁶ S. Motl, Stopy-fakta-tajemství, záznam z reportáže, 3

⁴⁷ E. Stehlík, K. Černý, R. Chrást, Legionáři s lipovou ratolestí, 12

⁴⁸ J. Fidler, Generálové legionáři, 258

⁴⁹ Vyznamenání určené jen pro poddůstojníky a mužstvo

⁵⁰ S. Motl, Stopy-fakta-tajemství, záznam z reportáže, 4

říká, na beton. Provázelo ho neuvěřitelné štěstí.“⁵¹ Avšak ve stínu těchto povýšení se nesla situace na východní frontě. Černým datem pro carskou armádu se stal 2. květen 1915., kdy u městečka Gorlice, severně od slovenských hranic, se rakousko-uherským vojskům, posíleným o německé divize, podařilo prolomit ruskou frontu. Tragické bylo, že tak velké soustředění nepřátelských vojsk zcela ušlo pozornosti jak Rozvědky,⁵² tak frontovému průzkumu. Nečekaně se následně zhroutila celá fronta, ruské armády byly nuceny ustoupit o několik stovek kilometrů na východ a Rakousko dobylo zpět téměř celou oblast Haliče, odtud také Jan Syrový se svou jednotkou podstoupil ústup k řece San a poté přes Tomašov až do ruského Polska.⁵³ Od té chvíle se karta na východní frontě obrátila, Rusové museli vyklidit Varšavu a následně celé ruské Polsko,⁵⁴ které mělo v držení od tzv. Třetího dělení.⁵⁵ Ovšem jak udává Vincenc Červinka, Jan Syrový se podílel: „Na vítězném pochodu ke Krakovu, na trnitém ústupu od Dunajce a Gorlice k Tomášovu a do Ruského Polska, zúčastnil se ve své rotě nepřehledné řady úmorných rozvědek a těžkých bojů, za chrabrost byl vyznamenán křížem sv. Jiří⁵⁶ a v květnu 1915 povýšen na praporčíka, čímž se zařadil mezi důstojnický sbor.“⁵⁷ Následně se začala rozvíjet i propagační činnost na Rusi z pohledu Čechoslováků. 17. června v Petrohradě začal Bohdan Pavlů⁵⁸ vydávat týdeník *Čechoslovák*, který se stal v Rusku centrem příznivců odbojové koncepce T.G. Masaryka, později se také zasloužil o vydávání *Československého deníku* v Kyjevě. Na počátku září u Aše překročil hranice na své cestě do emigrace Edvard Beneš, který se záhy stal organizátorem československého zahraničního odboje.⁵⁹ Během letních měsíců si praporčík Syrový získal pověst chrabrého, pohotového a při tom rozvážného vůdce výzvěděčků, který svojí znamenitou tělesnou kondicí dovedl překonávat nejobtížnější fyzické překážky a osobní statečností byl vzorem celému okolí. Pro tyto jeho znamenité vlastnosti povolal velitel 3. armády generál Leš první půlrotu 4. roty,

⁵¹ L. Vacek, *Stopy-fakta-tajemství*, záznam z reportáže, 4

⁵² Ruská tajná služba

⁵³ Československý legionář, r. XX, 2

⁵⁴ M. Honzík, *Legionáři*, 63

⁵⁵ Šlo o většinu dnešního území Ukrajiny a Běloruska po Druhém dělení a poté Rusku připadly zbytky Livonska, Polesí, Litvy, Volyňska a Žmudě, tedy zhruba země po Bug a Němen

⁵⁶ Kříž sv. Jiří byl založen 13. února roku 1807 rozhodnutím (manifestem) cara a vladaře Alexandra I. Byl určen k vyznamenání vojáků, poddůstojníků a námořníků za mimořádnou chrabrost a statečnost. Kříž měl zároveň svůj vlastní statut, který se po celou existenci této mimořádné dekorace vyvíjel a upravoval. Kříž sv. Jiří byl nošený na stuze a nikdy se z uniformy nesundával, a to ani v případě, že poddůstojník se stal důstojníkem a byl vyznamenán řádem sv. Jiří. Udělení kříže znamenalo pro vyznamenaného vojáka celou řadu výhod. Velmi důležité bylo i to, že byl osvobozen od tělesných trestů, které byly v ruské armádě obvyklé a tvrdé. Voják zároveň dostával vyšší služné (žold). Tento první typ kříže se vydával pouze v jediném stupni a byl nepřesně nazýván 5. stupněm řádu sv. Jiří.

⁵⁷ V. Červinka, *Sibiřské děje a postavy*, 117-118

⁵⁸ Byl český novinář zabývající se problematikou Slovenska a československý diplomat a politik.

⁵⁹ Tamtéž

jejímž velitelem byl praporčík Syrový, ke štábu armády do Cholmu, aby tvořila ochranu na nebezpečném úseku Cholm-Rožanka.⁶⁰ Po vyplnění tohoto úkolu byla celá rota přemístěna ke 24. armádnímu sboru, k němuž se vydala 19. srpna ze stanice Žabinky. 24. armádní sbor přidělil rotu k 18. pěší divizi, kde setrvala do 19. února 1916.⁶¹ Jan Syrový na začátku září přijal pravoslaví a jméno Joann.⁶² U 48. divize Jan Syrový, když vedl rozvědku z noci z 16. na 17. září opět předvedl své vůdcovské schopnosti, v situaci kdy jeho rozvědku zjistila postavení nepřítele v rajonu vesnice Ugly a svým palebným manévrem na sebe strhla pozornost nepřítele a umožnila dvěma rotám Očakovského pluku obsazení určených pozic, které se o to sami předtím několikrát pokoušely a za to se dočkal dalšího povýšení 18. září na hodnost podporučíka se staršinstvem.⁶³ Za hrdinství, které prokázal praporčík Syrový na zdařilé rozvědce pod Jistebnem, byl vyznamenán 30. září velitelem 3. armády řádem sv. Stanislava 3. stupně s mečí a stuhou.⁶⁴ V průběhu října roku 1915 se pak konečně konstitovalo vedení československého zahraničního odboje s Masarykem v čele a vznikl i Český zahraniční komitét,⁶⁵ Jan Syrový v té době trávil mezi 8.-27. říjnem dovolenou s „prožitky“ v Petrohradě a Moskvě a následně byl pověřen formováním 8. roty.⁶⁶ V listopadu došlo ke kompletnímu protržení ruské fronty. Vojáci se poté vydávali na zametený úprk od hranic, jedním z důvodů také bylo, že trpěli nedostatkem munice, zásobování bylo mizerné a nebylo čím střílet, i kdyby měl každý voják vlastní zbraň, tak do ní neměl náboje.⁶⁷ Jan Syrový byl mezitím přeložen k 8. rotě⁶⁸ a dostalo se mu skvělého vyznamenání, když jako mladší důstojník byl přidělen k 1. „georgievské“ rotě České družiny, která pod vedením podporučíka Čečka s podporučíkem Petříkem a Jakuševem a praporčíkem Raunkem byla vypravěna do Nesviže,⁶⁹ aby se zde 18. listopadu⁷⁰ nebo 19. prosince jako 1. rota kombinovaného pluku „rytířů sv. Jiří“ jehož velitelem byl velitel České družiny plukovník Trojanov, zúčastnila slavnostní carské přehlídky.⁷¹ Mezitím na konci listopadu rozpustila vídeňská vláda Českou obec sokolskou s odůvodněním, že „činnost sokolů doma i za hranicemi a na frontě byla a je

⁶⁰ -kousek od dnešní hranice Polska s Ukrajinou

⁶¹ Československý legionář, r. XX, 2

⁶² Památníku odboje archivu legie ruské

⁶³ Vojenský ústřední archiv-Vojenský historický archiv, legionářský spis, Jan Syrový

⁶⁴ Československý legionář, r. XX, 2

⁶⁵ M. Honzík, Legionáři, 65

⁶⁶ Památníku odboje archivu legie ruské

⁶⁷ D. Vácha, Bratrstvo – všední i dramatické dny československých legií v Rusku (1914-1918), 147

⁶⁸ Vojenský ústřední archiv-Vojenský historický archiv, legionářský spis, Jan Syrový

⁶⁹ V dnešním Bělorusku

⁷⁰ Památníku odboje archivu legie ruské

⁷¹ Československý legionář, r. XX, 2

samá velezrada.“ Mezitím byl sokol Jan Syrový jmenován velitelem 8. roty,⁷² což sice neznamenal povýšení, ale přesto to pozitivně dokládalo jeho vojenské schopnosti v akcích, kterými byli československé jednotky pověřovány do té doby. V polovině prosince pak československý zahraniční odboj dosáhl dalšího posílení své pozice, když se v pařížském bytě českého malíře sešli E. Beneš a slovenský astronom s francouzským občanstvím Milan Rastislav Štefánik. Jejich následná spolupráce tvořila páteř československého zahraničního odboje. Beneš charakterizoval Štefánikovu roli v odboji slovy: „On to byl, který připravoval přístup do politických kruhů, který uvedl v osobní styk se všemi významnými osobnostmi naše pracovníky, který dal první základy naší diplomatické činnosti.“ Na východoevropském válčišti se až na sklonku roku 1915 fronta ustálila na linii Riga-Dvinsk-Baranoviči-Luck-Tarnopol-Černovice, tedy velmi daleko od našich hranic,⁷³ což panslavistickému obyvatelstvu nebylo příliš po chuti. Když Syrový dokončil po svém návratu formování 8. roty odevzdal ji 24. prosince štábnímu kapitánovi Pavlovovi a odebral se ke své mateřské 4. rotě, která tehdy již od 22. srpna konala velmi platné služby u 48. pěší divize generála Novického.⁷⁴

⁷² J. Fidler, *Generálové legionáři*, 258

⁷³ M. Honzík, *Legionáři*, 64

⁷⁴ *Československý legionář*, r. XX, 2

3. 1916: Světová válka se přelila do své druhé poloviny, v Rusku září úspěšné československé rozvědky

Tato kapitola nabídne dokončení snah o utvoření ústředního orgánu československého odboje. Poté se zaměřím více na úspěšné československé rozvědky vedené na ruské frontě a také samozřejmě na Jana Syrového, který rozvědky vedl a také byl za ně vyznamenám, čímž se také dostal do obecného povědomí a jeho jméno získávalo na věhlasu. Letmo se ohlédnu také za celkovou situaci na východní frontě a připomenu Brusilovu ofenzívu, která si stanovila po neúspěších předešlého roku jako hlavní úkol znovuzískání ztraceného území. Dostanu se i k prvním rozmiškám v Národní radě československé.

Hned na počátku roku 1916 bylo velkou událostí vznik Československého střeleckého pluku, který se skládal ze dvou praporů po čtyřech rotách, velitelem byl jmenován ruský plukovník Trojanov.⁷⁵ Pod názvem Česká družina ovšem fungovalo uskupení československých vojáků až do 2. února, kdy byl oficiálně přijat název Československý střelecký pluk.⁷⁶ Jan Syrový o sobě dal významně vědět již 20. ledna kdy cituji: „Na jih od Pripjati v rayoně Holuzie naši rozvědčící, skládající se z Čechů, provedli zdařilou operaci, v níž se zvláště vyznamenal český praporčík Syrový.“⁷⁷ O další připodobnění rozvědky se postaral současník Jana Syrového bratr Berounský v časopise Čechoslovan (1916), já jsem se k tomuto materiálu dostal až přes dalšího vydavatele Jožu Raka, když vzpomněl na zprávu štábu Nejvyššího velitele z onoho dne, cituji: „Jižně od Pripjati naši zvědové, sestávající částečně z Čechů, podnikli zdařilý výzvědný náběh, při kterém obzvláště se vyznamenal český praporčík Syrový.“ Text pokračuje dialogem Syrového a Berounského o akci takto:

- „Poslyš Syrový, tak vypravuj, jak to bylo?“
- „Ale co?“
- „No, jen nám to pověz, nedělej drahoty!“
- „Vždyť jste to četli, co vám mohu ještě vyprávět“
- „Ale my bychom rádi slyšeli podrobnosti...“
- „Jaké pak podrobnosti. Jsme rádi, že jsme z toho vyvázli se zdravou kůží a co chcete víc? Okroužili nás, probili jsme se ku svým, a to je všechno“

⁷⁵ M. Honzík, Legionáři, 65

⁷⁶ F. Emmert, Českoslovenští legionáři za 1. sv. války, 35

⁷⁷ V. Červinka, Sibiřské děje a postavy, 118

„Vidíme, že na Syrového⁷⁸ se musí jinak. Tímto způsobem nedověděli bychom se ničeho. A Syrový sedí ve své zemlance, ulepené jen pro něco a jeho soudruha praporčíka Vašátka⁷⁹ se dvěma děščíky – a mlčí. Jeho mohutná silácká postava – říkají mu u nás „Beton“ – vyplňuje celou zemljanku. Syrový jest jedním z nejoblíbenějších našich důstojníků, má však jednu vadu: je příliš skromný ve svém hrdinství...“

- „Tak alespoň řekni, kolik vás bylo?“

- „Devět... a já desátý.““

- „A to vás posla štáb divise?“

- „Ale ne.“

- „Tak kdo?“

- „No nikdo nás neposílal... Povídali tam, že prý „kamarádi z protějška“ v našem rajonu nemají žádných opevnění a moji hoši zase tvrdili, že prý mají... Tak jsem jim chtěl dokázat, že naši mládenci mají pravdu.““

- „A dokázal jsi jim to?“

- „Tot' se rozumí, vždyť došli jsme k drátovým přehradám až na 60 kroků...“

- „Bylo to ve dne?“

- „Ráno...“

- „A kdo vás okroužil? Němci?“

- „Ne, Maďaři, ale byli mezi nimi také vojáci v německém stejnokroji...“

- „A to vás jen tak beze všeho okroužili?“

- „Ne. Mezi tím, co jsme šli na „rozvědku“ k nepřátelským okopům, vyšli i oni z jiného místa k našim. Když se vraceli, někdo z nich asi zpozoroval naše stopy ve sněhu a pustili se tedy za námi. To „rendez-vous“ nebylo nám právě příjemné, neboť již jsme se chtěli vrátit, když najednou za zády jsem uviděli jejich opevnění a zpozorovali, že se vážně připravují zastoupit nám zpáteční cestu. Byla to maďarská drzost, ale co dělat? Rozložil jsem pěkně svých devět hochů do polokruhu, poukryval je mezi keře a stromy a teď jsme čekali, co a jak s námi protivníci budou dělat. Bylo jich mnoho, mnohem více než nás, ale o tom jsme na štěstí nevěděli. Počali se plížiti náramně opatrně... Byli v ohromné přesile, avšak my jsme si ani

⁷⁸ „Praporčík Syrový byl jedním z nejudatnějších našich vojinů. Byl milý, úžasně skromný, nejčistší demokrat, čímž stal se oblíbeným u všeho mužstva, které ho přímo zbožňovalo. V poslední době na Sibiři byl jmenován generálmajorem.“

⁷⁹ „Karel Vašátka, z Rychnova nad Kněžnou. Od července do konce září byl komandýrem české rozvědky v Dárnici, později komandantem celého tábora dárnického, kde vykonal očistu od vlivu německo-maďarského. Vyznamenal se v bitvě u Zborova, kde vnikl až do třetích rakouských okopů, kde byl těžce raněn do hlavy. Byl plný georg. Kavalír a vyznamenám mimo to i jinými vysokými řády za udatnost. Nyní je podplukovníkem u generálního štábu na Sibiři.“-Československý legionář, r. I., 6

neuvědomovali celý dosah nebezpečí. Mezery v kartuších nás sice znepokojovali-měli jsme totiž jen po 60 nábojích-ale zároveň nás nutili k opatrnosti, aby ani jediná rána napadla vedle. A skutečně také, jakmile se proti nám objevila nějaká hlava...zmizela navždy. První byl jejich důstojník...“

- „A padlo jich celkem mnoho?“

- „Jak se to vezme-asi 40?“

- „A což oni nestříleli?“

- „Stříleli také, ale nejspíše nevěděli, kam mají mířiti, neboť byli jsme tak dobře ukryti, že nás nebylo viděti, a tak se stalo, že ani jednomu z nás se nic nestalo. Náhle střelba z jejich strany ustala...my rovněž nestřílíme...patrony již docházejí...ticho, němo...Situace je kritická.

„Třeba zachovati klid,“ povzbuzují se, ale myšlenky jako by se mi rozbíhali, nelze jich soustřediti, stále vstupují mi na mysl různé malichernosti, věci bezvýznamné a mám pocit, že to všechno se mi zdá...Náhle proti se začernalo...V rozvinutém šiku ženou se na nás útokem...slyšíme již jasně maďarský povel a nadávku...V tom okamžiku zcela mimovolně vydralo se mi z úst „Schwarmlinie...Richtung rechts! ...“ Nevím, zda je to správně dle rakouského „Dienstreglement“, ale pomohlo to. Bezhlavý šik, ztrativší před chvílí svého důstojníka, „zašvenkoval“ na právo a proti nám kráčelo jen asi 30-35 mužů. Patrony byly vystříleny do poslední. Zbyly nám jen ruční bomby. Vzal jsem si asi tři od bratra Nejedlého-zbyla mu pouze puška s bodákem... Když byli před námi, asi tak na 15 kroků, mrskli jsme po nich bombami...oblak dýmu...a z pravidelného řetězu zůstalo jen několik beztvarych hloučků...zpáteční cesta se uvolnila a my jsme ji bleskurychle použili...“

- „A jak to? Což po vás nestříleli, když jste se vzdávali?“

- „Začali střílet, když jsme již byli daleko-snad se nemohli tak rychle vzpamatovat. Tak konec konců to dobře dopadlo. Moji hoši měli pravdu. Němci tam měli zákopy i drátové přehrady. Jenom jedno mne mrzelo: že nemohli jsme lapit žádného „živého“. Toliko na rychlo jsme se sebrali několik odznaků, dle kterých jsme poznali, s kým jsme měli „tu čest“.“

- „Poslyš, prý jsi dostal blahopřejný telegram od velitele armády?“

- „Ovšem!“

- „Bohužel, doslovně si nepripomínám-...ostatně pošlu vám kopii...“⁸⁰

Na tuto akci navázal Syrový svou duchapřítomností a při další rozvědné akci v noci na 1.

února kdy se dostalo 32 Českých dobrovolníků 4. roty za podpory výzvědné roty

Largokalužského pluku na úseku vesnice Haluzí z obklíčení,⁸¹ poté co zjistili, že je obklíčují

⁸⁰ Československý legionář, r. I., 6

⁸¹ Československý legionář, r. XX., 2

polští legionáři, Jan Syrový začal hlasitě polsky velet, čímž uvedl protivníky ve zmatek a díky tomu jeho rozvědčící vyvázl z nepříjemného sevření,⁸² po této akci byl také vyznamenán 4. stupněm Orděna svjatogo Vladimira s meči a mašlí.⁸³ Právě se jménem Jana Syrového je spojena vůbec první úřední zpráva ruského hlavního stanu ze 2. února o již zmíněné úspěšné činnosti příslušníků České družiny z 20. ledna téhož roku, která výslovně jmenoval českého vojáka. Tento úspěch i Syrového jméno se následně prostřednictvím tisku rozšířilo do celého světa.⁸⁴ Na to okamžitě zareagovali Rakousko-uhersí velitelé a vydávají rozkaz, aby každý zajatý příslušník České družiny byl okamžitě popraven.⁸⁵ Dne 16. března mu byla vyslovena pochvala a dík od velitele 48. pěší divize.⁸⁶ V této době však i jednal v Paříži T.G. Masaryk s E. Benešem a M.R. Štefánikem o organizaci československého zahraničního odboje a o jeho úkolech. Právě tehdy se zrodila Národní rada československá, která vznikla z komitétu zahraničního. V té době přijel do Paříže i poslanec za agrární stranu (dříve staročech) Josef Dürich zaměřený procarsky, jehož počínání vedlo k oslabení hnutí. Jím vedená Národní rada československá na Rusi způsobila rozkol mezi pařížským a ruským centrem odboje, který se podařilo překonat až po vítězství demokratické revoluce v Rusku.⁸⁷ Mimo to jako zvolený místopředseda Národní rady československé a jako zástupce Slováků měl od jara 1916 důležitý úkol. Měl vytvořit československou armádu v zahraničí.⁸⁸ Poté 5. dubna bylo v Paříži vydáno memorandum Našim krajanům v Rusku, které je vyzývalo vytvářet „velké vojenské formace z našich zajatců v Rusku.“ Díky přílivu nových dobrovolníků mohla z Československého střeleckého pluku v dubnu vzniknout Československá střelecká brigáda o dvou plucích, z nichž každý měl dva prapory o čtyřech rotách a ještě na konci roku 1916 dosáhl stav brigády 5 750 mužů, stále však bohužel nešlo o vojenskou jednotku, která by mohla jednotně operovat.⁸⁹ Následně se koncem dubna konal v Kyjevě druhý sjezd Svazu československých spolků na Rusi, na sjezdu byli zasedlí budoucí vůdci československých

⁸² J. Fidler, *Generálové legionáři*, 258

⁸³ V roce 1815 po začlenění Polského království do carského Ruska využíval ruský Alexandr I. tento řád k odměňování především svých polských poddaných. Statut z roku 1815 člení tento řád na čtyři stupně. Dnem 5. srpna roku 1855 dochází opět k další změně ve vzhledu řádů. V případě, že byl řádový klenot udělen za vojenské zásluhy byl řád doplněn meči. Meče jsou vloženy mezi ramena kříže a u řádové hvězdy jsou zkřížené na středu hvězdy. Pokud byl řád udělen za občanské zásluhy a později byl řád udělen za vojenské zásluhy, se zkřížené meče umísťují nad horní rameno kříže a u řádové hvězdy v horní části hvězdy. Další úprava vycházející ze Statutu bylo zrušení udělování řádové dekorace s meči v převýšení a dnem 17. února 1874 bylo zrušeno udělování řádu převýšeného carskou korunou.

⁸⁴ E. Stehlík, K. Černý, R. Chrást, *Legionáři s lipovou ratolestí*, 12

⁸⁵ S. Motl, *Stopy-fakta-tajemství*, záznam z reportáže, 4

⁸⁶ *Památníku odboje archivu legie ruské*

⁸⁷ Z. Kárník, *České země v éře první republiky*, 24

⁸⁸ M. Honzík, *Legionáři*, 65

⁸⁹ J. Galandauer, 2.7. 1917, *Bitva u Zborova*, 19

legií jako Syrový, Švec, Čeček a Klecanda a jiní. Sjezd uložil vedení zasazovat se všemi prostředky o vznik československého vojska, čímž se myslelo víc než jedna brigáda.⁹⁰ Další vycvičená jednotka pak vyrazila z Kyjeva až 2. května,⁹¹ tedy o více než rok a půl po první jednotce. Důvodem, kvůli kterému to trvalo tak dlouho byly problémy s osvobozováním zajatců z táborů a jejich verbováním do českých jednotek, některým se jednoduše už bojovat nechtělo. V květnu pak vznikl i samostatný *Československý řád vojenský*, závazný pro všechny dobrovolníky. Nicméně nenahradil ruské řády, které platily ve vojsku až do začátku roku 1918.⁹² Jan Syrový zatím zastával dočasnou funkci velitele 4. roty mezi 13.-22. květnem.⁹³ Od 1. června se J. Syrový stal velitelem 7. roty 1. československého střeleckého pluku. S touto rotou prošel boji pod Pinskem, dále pak pod Kovelem, dále pak byl od konce srpna nasazen v rámci 83. pěchotní divize v oblasti Pripjaťských bažin,⁹⁴ což byl vcelku klidný úsek fronty, i proto že byl 500 kilometrů za frontovou linií.⁹⁵ Mezitím zavítal na konci července do Ruska M.R. Štefánik, jednak, aby se přesvědčil o práci našich dobrovolníků, ale především z toho důvodu, aby čelil procarské agitaci a politickým jednáním Josefa Düricha,⁹⁶ záškodníka v Rusku, který odbočil od původních záměrů Národní rady československé a znelíbil se jejímu vedení, včele s Masarykem. Mimo jiné společně ještě Štefánik s Dürichem podepsali 29. srpna Kyjevskou dohodu, kterou byla potvrzena pařížská Národní rada jako vedoucí orgán československého zahraničního odboje. Jan Syrový byl opět přeřazen, tentokrát od 4. roty k rotě 7. a to 20. srpna.⁹⁷ Od konce srpna pak byl nemocen, a to až do 13. září, kdy byl neschopen služby.⁹⁸ Během letních měsíců probíhala na ruské frontě tzv. Brusilova ofenzíva (4.červen-září), která zaznamenala v oblasti Haliče až neočekávaný úspěch, na 500setkilometrovém úseku byl nepřítel zahnán až o 100 kilometrů. Rakousko-uherská vojska také utrpěla vážné ztráty, odhadované až na milión mrtvých, raněných nebo zajatých. Brusilova ofenzíva představovala maximum, čeho mohla unavená a demoralizovaná

⁹⁰ M. Honzík, *Legionáři*, 68

⁹¹ D. Vácha, *Bratrstvo – všední i dramatické dny československých legií v Rusku (1914-1918)*, 139

⁹² D. Vácha, *Bratrstvo – všední i dramatické dny československých legií v Rusku (1914-1918)*, 48

⁹³ *Vojenský ústřední archiv-Vojenský historický archiv, legionářský spis, Jan Syrový*

⁹⁴ *Dnes na jihu Běloruska*

⁹⁵ J. Fidler, *Generálové legionáři*, 258

⁹⁶ Od června 1916 působil společně s Milanem Rastislavem Štefánikem v Rusku, kde vyjednávali zřízení československých legií. 29. srpna 1916 společně podepsali tzv. Kyjevskou dohodu, která uznávala Národní radu za představitele celého odboje. On sám se však přikláněl spíše k obnově Českého království s ruskou podporou a měl vyvíjet snahy o ustavení separátního, procarského centra československého exilu. Kvůli tomu ale došlo k roztržce, byl Štefánikem zbaven své funkce i členství v Československé národní radě a vrátil se do vlasti až roku 1919

⁹⁷ *Vojenský ústřední archiv-Vojenský historický archiv, legionářský spis, Jan Syrový*

⁹⁸ *Tamtéž*

carská armáda dosáhnout.⁹⁹ Poté co vstoupilo do války v témže roce i Rumunsko na straně Dohody, otevřel se našim zajatcům přístup do Srbského dobrovolnického sboru, který se začal formovat v Oděse, čímž se Česká družina rozrostla o množství československých vojáků, z řad dobrovolníků i zajatců.¹⁰⁰ Ještě v závěru roku odevzdal E. Beneš francouzskému ministerstvu zahraničí memorandum s požadavkem, aby Dohoda zahrnula mezi své cíle i osvobození Čechů a Slováků.

⁹⁹ M. Honzík, *Legionáři*, 66

¹⁰⁰ Tamtéž, 67

4. 1917: Předposlední rok války v Evropě, konec války v Rusku

v nedohlednu

Tato kapitola nám nastíní především vůbec první společnou akci jednotné československé brigády sloužící na Rusi. Informuji zde jaký celá zborovská událost měla dopad na další působení jednotek i na změnu v nahlížení na československé jednotky z pohledu Rusů. Mimo to představím také roli Jana Syrového během této význačné události, ale samozřejmě také celé jeho putování během roku. Do toho všeho je třeba ještě zakomponovat obě ruské revoluce, které proběhly na jaře a na podzim, a především jak ta říjnová ovlivnila působení československých legionářů. Kromě zborovské bitvy bude připomenuta zevrubně celá Kerenského ofenzíva, která byla naplánována na tento rok.

Již v první polovině měsíce ledna (10.) uveřejnily dohodové vlády svou odpověď na dotaz amerického prezidenta Woodrowa Wilsona o cílech jejich válečné politiky, který byl vznesen 10. 12. roku předchozího. Mezi svými válečnými cíli mimo jiné též uvedli, že budou usilovat o osvobození Italů, Slovanů, Rumunů a též Čechoslováků z cizí nadvlády. Tato událost nadchla jak československý domácí, tak i zahraniční odboj a přiměla je k o to větší snaze o vymanění se z Rakousko-Uherského jha. Týden nato 17. 1. byl v italském zajateckém táboře Santa Maria Capua Vetere založen Český dobrovolnický sbor, který byl zárodkem budoucích československých legií v Itálii. Nicméně ať se vrátíme nazpět k událostem a dění na východní frontě. Ještě na konci ledna i přes původní nadšení z dohodových válečných cílů, předsednictvo Českého svazu veřejně odmítlo tuto nótu Dohody o osvobození Čechoslováků. Přes významné úspěchy, kterých se jako velitel výzvědných akcí, tak i jako velitel roty častokrát a znamenitě zasloužil, zůstával jeho postup stále vězet na nejnižším stupínku postupového žebříčku ruské vojenské hierarchie. Byl to sice všední rys obecného údělu skoro všech důstojníků-Čechů v České družině a později i v československém střeleckém pluku, ale u praporčíka Syrového bil zvláště prudce do očí a jeho křiklavost se poněkud zmírnila teprve 17. ledna, kdy byl praporčík Syrový povýšen na podporučíka, k velení mu byla přidělena 7. polní pěší rota pěšího pluku Mistra Jana Husa.¹⁰¹ Během měsíce února se nacházel podporučík Syrový¹⁰² se svou 7. rotou 1. československého střeleckého praporu v oblasti Kověl na Ukrajině, kde této rotě byla určena jen sporadická činnost sestávající z hlídkování a průzkumu terénu.¹⁰³ Ovšem během této ne zcela významné činnosti, kterou vykonávali tito

¹⁰¹ S. Motl, Stopy-fakta-tajemství, záznam z reportáže, 4

¹⁰² Československý legionář, r. XX, 2

¹⁰³ J. Fidler, Generálové legionáři, 259

muži vypukla v carském městě Petrohrad, který leží na západě Ruska tzv. Únorová revoluce. Ta vypukla generální stávkou zejména v důsledku nespokojenosti tamních obyvatel s válečnými poměry v zemi a přerostla v ozbrojené povstání, které během několika dnů smetlo carský režim, který se zdál být do té doby neotřesitelný ve svých základech. V jejím důsledku car Mikuláš II. 15. března abdikoval a již 20. byl zatčen,¹⁰⁴ načež moc získala Prozatímní vláda v čele s Georgijem Lvovem¹⁰⁵ ve funkci předsedy vlády a ministra vnitra a byla vyhlášena autonomie Finska. V této době začaly také vznikat revoluční orgány, tzv. sověty (rady) dělnických, rolnických a vojenských zástupců, které si postupně vynucovaly dvojvládní. Největší moc pak třímal ve svých rukou Petrohradský sovět dělnických a vojenských delegátů, který vládě nedůvěřoval a přisvojoval so střídavě moc i práva vlády a dumy,¹⁰⁶ který byl zastupován N. Čcheidzeim, M. Skobelevem a A. Kerenskim. Po této revoluci se československé nadšení pro válku a boj za samostatný stát střetávalo s rozkladem a únavou ruské armády z probíhajícího konfliktu.¹⁰⁷ Demokratické Rusko nemalo změnilo poměr sil mezi mocnostmi Dohody. Bylo možné už hovořit o válce demokratické Dohody proti zkorumpovanému poloabsolutistickému mocnostem. Zároveň Německo se snažilo využít nenadále situace a prohloubit revoluční chaos v zemi. Pomohlo přepravit do Ruska revolučně socialistickou emigraci, hlavně bolševiky v čele s V. I. Leninem, a následně jim chtělo poskytovat pomoc.¹⁰⁸ To se pramálo zamlouvalo československým příslušníkům na ruské frontě. Následně se v dubnu stává A. Kerenskij¹⁰⁹ ministrem války a téměř okamžitě přichází s plánem na zahájení ofenzivy na haličské frontě, jejímž výsledkem mělo být zasazení těžkého úderu zejména Rakousku-Uhersku, jehož těžká sociální a politická situace byla v této době známá. Jako strategický cíl vylíčil Kerenskij město Lvov¹¹⁰ a novým generalissimem byl

¹⁰⁴ C. Falls, *The First World War*, 265

¹⁰⁵ Byl ruský státník, vedoucí liberální člen Dumy 1905-17, byl prominentní při vývoji systému místní vlády. Jako předseda celoruského svazu ho přemístil, aby vedl prozatímní vládu v prvních měsících ruské revoluce (1917). Jeho umírněnost a nelibost vůči násilí způsobila, že se mu nepodařilo pro revoluční situaci a později odstoupil v roce ve prospěch Kerenského. Když se bolševikové dostali k moci, utekl do Francie. – B. Jones, *Dictionary of World Biography*, 530

¹⁰⁶ Duma je název různých druhů zastupitelstev v moderním Rusku a v ruské historii. Státní дума v Ruské říši a v Ruské federaci odpovídá dolní komoře v parlamentu. Tento systém byl vytvořen za vlády posledního cara Mikuláše II. Duma je také název poradního sboru bývalých ruských vládců, kdy se jí říkalo Duma bojarů.

¹⁰⁷ J. Galandauer, 2.7. 1917, Bitva u Zborova, 25

¹⁰⁸ Z. Kárník, *České země v éře první republiky*, 24,25

¹⁰⁹ Byl ruský právník a revolucionář, který byl klíčovou politickou postavou v ruské revoluci roku 1917. Po únorové revoluci v roce 1917 se připojil k nově zformované ruské prozatímní vládě, nejprve jako ministr spravedlnosti, poté jako ministr války a po červenci jako druhý ministerský předseda vlády. Byl vůdcem moderní-socialistické Trudovické frakce Socialistické revoluční strany byl také místopředsedou mocného petrohradského sovětu. Dne 7. listopadu byla jeho vláda v říjnové revoluci svrhnuta bolševikem vedeným Leninem. Strávil zbytek svého života v exilu, v Paříži a v New Yorku. R. P. Browder, *The Russian Review*, r. XXIX., 484-487

¹¹⁰ Dnes na západě Ukrajiny

prohlášen A. A. Brusilov.¹¹¹ Co se týče československé Brigády, tak ještě v této době nemohla být považována za běžný vojenský útvar s dokončenou organizací a předepsanými počty mužů a zbraní. Jednotka měla jen okolo 3 500 mužů, což nebylo považováno za plnohodnotný útvar.¹¹² Celé jaro 1917 pak bylo věnováno přípravám na ofenzivní činnost ruské armády, které se měla poprvé Československá střelecká brigáda zúčastnit jako celek.¹¹³ V Kyjevě se 6. května schází již III. sjezd Svazu česko-slovenských spolků na Rusi, který v přijaté rezoluci uznal na této schůzi pařížskou Národní radu československou za nejvyšší orgán československého zahraničního hnutí. Tím byla v Rusku konečně prosazena Masarykova koncepce protihabsburského odboje, 10 dní poté přijíždí i sám T. G. Masaryk, aby se osobně přesvědčil, že bude vše plněno podle dohody. Do Petrohradu, kam přicestoval se svým doprovodem mimo jiné také usiloval o zformování armády pro Dohodové mocnosti z rakousko-uherských zajatců držených ve zdejší oblasti, ale i v širokém okolí. Během tohoto formování se Jan Syrový¹¹⁴ se svou rotou počátkem června nejprve připojil k pluku, aby se pak s ostatními československými jednotkami mohly všechny roty soustřeďovat u obce Jezerná v oblasti Haliče,¹¹⁵ kde československá Brigáda obsadila ve dnech 21. a 22. června svůj přidělený přes 6,5 kilometru dlouhý úsek, nacházející se jihozápadně od haličského města Zborov. Vojáci měli pouhých 10 dní, aby mělké a zanedbané zákopy vyspravili a připravili jako výchozí pozici k útoku. Během toho českoslovenští poručíci a velitelé rot S. Čeček, O. Švec a také J. Syrový vypracovali plán útoku na rakousko-uherské pozice, který byl poté také schválen plukovníkem V. P. Trojanovem, který stále velel československé Brigádě.¹¹⁶ Proti pozici, kterou zaujímal Čechoslováci nacházející se uprostřed postavení 49. armádního sboru ruského generála Seličeva, sousedící na severu se 4. finskou divizí, na jihu se 6. finskou divizí a se zálohou 82. divize se nacházela 2. rakousko-uherská armáda pod velením generálplukovníka Bohm-Ermolliho. Těsně před zahájením útoku byl naneštěstí zraněn podporučík Syrový střepinou z těžkého dělostřeleckého granátu a byl odvezen do polního lazaretu a poté do Kyrillovské nemocnice v Kyjevě.¹¹⁷ Bohužel zranění bylo tak vážné, že později přišel o své pravé oko. Ve sborníku Zborov o tom také byla vzpomínka, kterou napsal zdravotní náčelník Československého vojska na Rusi, plukovník doktor

¹¹¹ J. Galandauer, 2.7. 1917, Bitva u Zborova, 29

¹¹² Tamtéž, 32-33

¹¹³ J. Fidler, Generálové legionáři, 259

¹¹⁴ 17.1. povýšený na podporučíka ruské armády

¹¹⁵ J. Fidler, Generálové legionáři, 259

¹¹⁶ Velitelé jednotlivých pluků, byli taktéž Rusové: 1. pluk vedl podplukovník Pavlovskij, 2. pluk podplukovník Zembalevskij a 3. pluk plukovník Mamontov

¹¹⁷ Památníku odboje archivu legie ruské

Vladimír Haerling¹¹⁸ cituji: „Toho dne jsme převazovali od rána do noci. První ranění byli podporučíci Syrový a Husák. Granát padl do jejich praporeční blindáže. Syrový byl raněn do oka a Husák utrpěl kontuzi... Poslali jsme je do kyjevské nemocnice-bohužel lékařům se nepodařilo zachránit Syrovému pravé oko.“¹¹⁹ Mimo tohoto vyřazení československého důstojníka a několika drobnějších obtíží, byla Brigáda připravena na následný útok, který započal 2. července. Útok samotný začíná 7 minut po 9. hodině, kdy vyrazili granátníci I. praporu 1. pluku na zteč a následně se k nim začaly připojovat další roty a čety prvního pluku. Útočícím vojákům 1. pluku se podařilo smést předsunuté strážce a prolomit první obrannou linii. Už okolo 11. hodiny měli českoslovenští dobrovolníci ve své moci i druhou a třetí obrannou pozici. Po poledni vojáci československé brigády spolu s ruskými vojáky rychle pronikaly do hloubky postavení rakousko-uherské armády a o dvě hodiny později už padla Mogila, strategický pahorek nad bojištěm. Československé brigádě se spolu s ruskými jednotkami podařilo prolomit rakouskou frontu v šíři 12 kilometrů a hloubce 5 kilometrů, dále se brigádě podařilo zajmout okolo 4 000 protivníků a ukořistit 12 děl. Celkové ztráty brigády se odhadují na 195 mužů a k tomu okolo 1 000 raněných.¹²⁰ Této pro československé jednotky významné bitvy se měli zúčastnit také dva pozdější komunističtí prezidenti K. Gottwald¹²¹ a L. Svoboda¹²², ač každý na jiné straně. Prvně jmenovaný se měl bitvy účastnit na straně Rakouska-Uherska v pozici vojína. L. Svoboda byl poručíkem československé brigády.¹²³ Na tomto střetnutí stojí také za zmínku taktika boje dobrovolníků, která se masově rozvinula až na konci války, spočívala v rozpadu střeleckého řetězu do hloučků, jež měly samostatně pronikat do nepřátelských pozic. Československá brigáda v Rusku byla v té době vojskem praporečků a poručíků, kteří neměli vojenské vzdělání, zato však bohaté zkušenosti z rozvědné činnosti, u Zborova útočili tak jak byli zvyklí při rozvědných akcích. Mohlo by se tedy zdát, že Čechoslováci u Zborova přišli na taktiku, ke které se armády velmocí

¹¹⁸ S. Motl, Stopy-fakta-tajemství, záznam z reportáže, 4

¹¹⁹ L. Vacek, Stopy-fakta-tajemství, záznam z reportáže, 4

¹²⁰ J. Galandauer, 2.7. 1917, Bitva u Zborova, 33-44

¹²¹ V letech 1915–1918 byl 4. prezident Československa vojákem rakousko-uherské armády. Traduje se, že bojoval v bitvě u Zborova, ovšem Tomáš Jakl z Vojenského historického ústavu označil Gottwaldovu účast u Zborova za legendu – Gottwald měl být v době bitvy v nemocnici ve Vídni. Dále pak v létě roku 1918 Gottwald z rakouské armády dezertoval. – P. Baroch, Lži o českých legionářích: Gottwald bojoval u Zborova

¹²² Pozdější 7. prezident Československa byl v roce 1915 poslán na ruskou frontu. 18. září 1915 byl zajat u Tarnopolu. Nejdříve vstoupil do hasičského sboru města Kyjeva, kde absolvoval odborný výcvik a posléze 5. srpna 1916 se přihlásil do československých legií. Bojoval ve slavných bitvách u Zborova, u Bachmače a zúčastnil se bojů o Sibiřskou magistrálu proti bolševické Rudé armádě. V legiích byl jmenován poručíkem 6. února 1919, kapitánem 16. srpna 1919 s platností od 1. května 1919. Do vlasti se vrátil s jedním z posledních lodních transportů přes Japonsko, Tichý oceán, Panamský průplav a USA. V září 1920 se v hodnosti kapitána vrátil s 3. plukem Jana Žižky z Trocnova do jeho posádky v Kroměříži. – L. Svoboda, Cestami života I., 113-122

¹²³ F. Emmert, Českoslovenští legionáři za 1. sv. války, 48

propracovávaly již po léta.¹²⁴ Sečteno, podtrženo bitva u Zborova se nakonec ve výsledku stala jediným úspěšným útokem celé Kerenského ofenzívy, avšak představovala zásadní přelom v propagandě, politice, ale i ve vojenství československých legií na Rusi. Z pramenů se dozvídáme, že rota, kterou Jan Syrový předtím vedl, patřila při zborovské akci k nejudatnějším.¹²⁵ Tato ofenzíva zatlačila jednotky Ústředních mocností místa i 30 kilometrů nazad, nicméně následná protiofenzíva doslova vrhla ruské armády o 160 kilometrů zpět.¹²⁶ Ovšem když pak během připravené protiofenzívy nazvané Sommerreise¹²⁷ přišel německo-rakousko-uherský útok, následoval spíše ruský útek než ústup po porážkách ve druhé polovině července v oblasti Tarnopolu a Zborova a následně další rozklad ruské armády. Tarnopolský ústup, jak bývá označován tento únik byl vsutku katastrofální, strhl sebou též československou brigádu, která si i za těchto demoralizujících okolností zachovala disciplínu a bojového ducha, na rozdíl od ruských mužiků. Vojensky tedy Zborov na neúspěchu Kerenského ofenzívy a porážce ruské armády nic nezměnil, a i ve vojenských dějinách světové války a velkém dramatu ruské revoluce mu náleží jen nepatrné místo. Shodou událostí vyhlásil císař Karel I. ve stejný den, kdy se konala bitva u Zborova amnestii, a to především pro zajatce a velezrádce. Nic podobného se již později nekonalo.¹²⁸ Ve dnech následujících po tarnopolském ústupu došlo k definitivnímu pojmenování pluků brigády,¹²⁹ ke kterému došlo plebiscitem v rotách, přičemž vznikly čtyři střelecké pluky.¹³⁰ Jedním z výsledků zborovské bitvy byl vstřícnější postoj ruské Prozatímní vlády a A. F. Kerenského, který do té doby odmítal rozšíření české akce.¹³¹ Jeho návštěva brigády po bitvě, znamenala povýšení jejího velitele V. P. Trojanova na generála a slib podpory výstavby československých jednotek, čímž také povolil neomezený nábor zajatců.¹³² Po zborovské akci se zvýšil natolik přísun dobrovolníků, že původní čtyři střelecké pluky již nestačily a vznikla nová divize, pod velením plukovníka N. J. Šiškovského taktéž se čtyřmi pluky.¹³³ To už byla vojenská síla, se kterou bylo třeba počítat.¹³⁴ Zatímco před Zborovem představovali

¹²⁴ J. Galandauer, 2.7. 1917, Bitva u Zborova, 46-47

¹²⁵ L. Vacek, Stopy-fakta-tajemství, záznam z reportáže, 4

¹²⁶ D. Vácha, Bratrstvo – všední i dramatické dny československých legií v Rusku (1914-1918), 213-214

¹²⁷ V překladu z němčiny Letní cesta

¹²⁸ J. Galandauer, 2.7. 1917, Bitva u Zborova, 51-53,79

¹²⁹ Do té doby nazývaných jen „československé střelecké pluky“

¹³⁰ 1. střelecký pluk Mistra Jana Husí, 2. Střelecký pluk krále Jiřího z Poděbrad a 3. střelecký pluk Jana Žižky z Trocnova a následně i pro připravovaný 4. střelecký pluk Prokopa Holého

¹³¹ D. Vácha, Bratrstvo – všední i dramatické dny československých legií v Rusku (1914-1918), 220-221

¹³² J. Galandauer, 2.7. 1917, Bitva u Zborova, 81-82

¹³³ Sestávala z 5. střeleckého pluku Pražského (později pluk T.G. Masaryka), 6. střeleckého pluku Hanáckého, ze 7. pluku Tatranského a 8. pluku Slezského

¹³⁴ D. Vácha, Bratrstvo – všední i dramatické dny československých legií v Rusku (1914-1918), 251

Čechoslováci pro revoluční Rusko podezřelé nacionalisty spojené se starým režimem, po zarážejícím úspěchu u Zborova se změnili v téměř jakýsi idol a naději.¹³⁵ Později význam této operaci zhodnotil i šéfredaktor Národního obrození dr. Lev Sychrava takto: „Jak pro ruskou veřejnost, tak pro Západ byla zborovská bitva pravým politickým objevem, jenž do jisté míry způsobil převrat v nazírání na naši otázku.“¹³⁶ Ovšem po zborovské bitvě dochází k rozkladu ruského vojska. Jakmile se Jan Syrový, který se zotavoval ze svého těžkého zranění, dozvídá o nezdaru ruské ofenzívy v Haliči, téměř okamžitě se i přes protesty ošetřujících lékařů, ještě nedoléčen, vrací na frontu.¹³⁷ Poté co se vrátil z nemocnice 28. července¹³⁸ byl o tři dny později jmenován skutečným velitelem kulometného oddílu.¹³⁹ Společně se svými druhy se ocitl ve víru prudkých ústupových bojů, když se Čechoslováci snažili co nejvíce organizovaně jak to jen bylo možné stahovat směrem k Volyňské gubernii. Syrový se v té době stává velitelem 2. praporu. Později je ale přeložen k velení 2. pluku Jiřího z Poděbrad, to už se však moci ujímají ruští bolševici.¹⁴⁰ V polovině srpna francouzská vláda uzavřela s Národní radou československou v Paříži dohodu o československé armádě. Poručík Syrový, jenž byl povýšen z podporučíka 1. září, přičemž se mu tohoto povýšení dostalo během léčby jeho zranění od Zborova, a kdy se po návratu z nemocnice stal legendou s páskou přes oko, striktně odmítl možnost být ze zdravotních důvodů superarbitrován,¹⁴¹ nepochybně to byla právě ona legenda, která později způsobila jeho mimořádně rychlý postup ve vojenských funkcích a hodnostech, třebaže si někteří jeho spolubojovníci schopností J. Syrového příliš necenili, později vešlo ve známost, že velká řada legionářů nosila při sobě jeho fotografii, často upravenou do podoby srdce.¹⁴² V rozkazu vojskům 11. armády ze dne 2. září 1917 byl za hrdinské skutky v boji proti nepříteli vyznamenán řádem sv. Anny 1. stupně s nápisem „Za chrabrost“,¹⁴³ a o měsíc později převzal funkci velitele II. praporu 1. střeleckého pluku Mistra Jana Husi,¹⁴⁴ a tak se 14. října stal velitelem 2. praporu a byl pověřen dohledem při tvoření kulometných rot a řízením výcviku v těchto rotách.¹⁴⁵ Okamžitě se ujal své nové pozice a se svým přítelem poručíkem J. J. Švecem, taktéž povýšeným po Zborovské bitvě, odjel

¹³⁵ J. Galandauer, 2.7. 1917, Bitva u Zborova, 82

¹³⁶ L. Vacek, Stopy-fakta-tajemství, záznam z reportáže, 4-5

¹³⁷ S. Motl, Stopy-fakta-tajemství, záznam z reportáže, 5

¹³⁸ Památníku odboje archivu legie ruské

¹³⁹ Vojenský ústřední archiv-Vojenský historický archiv, legionářský spis, Jan Syrový

¹⁴⁰ S. Motl, Stopy-fakta-tajemství, záznam z reportáže, 5

¹⁴¹ přezkumné řízení k zjištění schopnosti nebo neschopnosti vykonávat vojenskou službu

¹⁴² R. Zejda, Osobnosti Třebíčska, 178

¹⁴³ Vojenský ústřední archiv-Vojenský historický archiv, legionářský spis, Jan Syrový

¹⁴⁴ J. Fidler, Generálové legionáři, 259

¹⁴⁵ Vojenský ústřední archiv-Vojenský historický archiv, legionářský spis, Jan Syrový

přeplněným vlakem z Berezaně do Voločisky,¹⁴⁶ kde byl štáb posádky, poté se s plukem přesunul do Berezně, odtud do Polonnoje, až nakonec dorazil do Labuně, to vše v rámci evakuace pluku z Ukrajiny.¹⁴⁷ Rozhodnutím ruského vrchního velení byl 9. října zřízen československý armádní sbor v Rusku, který prý koncem roku 1917 vykazoval již 38 500 českých a slovenských dobrovolníků a nábor dále pokračoval. Především ze zajateckých táborů probíhal úspěšně.¹⁴⁸ Jeho velitelem byl jmenován generál V. N. Sokorov, náčelníkem štábu pak generál M. K. Diterichs. Avšak nepředbíhejme ještě událostem. Ještě v září začali být po dohodě Národní rady československé s francouzskou vládou vojáci transportováni z přístavu v Archangelsku na severu Ruska do Francie. Tyto transporty pokračovaly úspěšně až do bolševické revoluce v říjnu, která přes ně udělala rázný škrť.¹⁴⁹ V listopadu pak v reakci na revoluci byly československé oddíly prohlášeny T. G. Masarykem za součást francouzské armády a koncem téhož měsíce (26. listopadu) byl v rámci rozkazu o ustanovení armádního sboru zaveden francouzský disciplinární řád, kterým se museli českoslovenští legionáři od té doby řídit.¹⁵⁰ Bílá vláda, která měla sídlo v Samaře chtěla využít českých legionářů jako podpory proti Rudé armádě, což se koneckonců i stalo.¹⁵¹ Ovšem trvalo dlouhých pět měsíců katastrofálních ekonomických a zahraničních neúspěchů, také díky vnitřnímu odporu Čechoslováků, než se podařilo socialistickým revolucionářům vytvořit protiústavu, jako jeden z pilířů bolševické revoluce.¹⁵² Později pak 16. prosince francouzský prezident R. Poincaré podepsal dekret o zřízení samostatné československé armády pod politickým vedením Národní rady československé se sídlem v Paříži. Jan Syrový byl 17. prosince jmenován čestným členem důstojnického soudu a o týden později velitelem městečka Labuně na jeden týden.¹⁵³ Vzhledem k tomu, že českoslovenští vojáci povstali proti nově se utvářející politické moci v Rusku, vyvstávala otázka pro spojenecké velení, jak toho využít. Francouzi se klonili k možnosti převelet všechny vojáky na západní frontu přes nejbližší přístavy, na druhou stranu Britové byli spíše zastánci toho názoru, že by bylo lepší ponechat Čechoslováky na východní frontě, aby se potýkali se vzrůstající bolševickou nadvládou.¹⁵⁴ Situace se poté vyvinula kvůli nadcházejícím událostem kapánek jinak, než si Francouzi představovali.

¹⁴⁶ Dnešní Ukrajina

¹⁴⁷ J.J. Švec, Deník plukovníka Švece díl II., 77-79

¹⁴⁸ M. Honzík, Legionáři, 76-77

¹⁴⁹ M. Honzík, Legionáři, 78

¹⁵⁰ D. Vácha, Bratrstvo – všední i dramatické dny československých legií v Rusku (1914-1918), 263

¹⁵¹ M. Ferro, The Great War 1914-1918, 210

¹⁵² E. Mawdsley, The Russian Civil War, 14

¹⁵³ Vojenský ústřední archiv-Vojenský historický archiv, legionářský spis, Jan Syrový

¹⁵⁴ E. Mawdsley, The Russian Civil War, 53

5. 1918: Poslední rok I. světové války, 4. rok působení čsl. legionářů v Rusku

V této kapitole bych se chtěl zaobírat průběhem bojů podél Transsibiřské magistrály během roku 1918. Dále Postupy a přesuny Jana Syrového včetně jeho povýšení až do hodnosti generálmajora legií. Chtěl bych zde také objasnit událost známou jako tzv. „Čeljabinský incident“. Poté bych chtěl přiblížit dobytí významných měst kolem magistrály, jako byly například Omsk, Kazaň a Jekatěrinburk. Ohlédnu se i za složitými operacemi okolo jezera Bajkal a nepokoji ve Vladivostoku. Připomenu významné důstojnické bratry Jana Syrového a jejich podíl na sibiřské anabázi a mezitím i činnost odbočky Národní rady československé.

Poté co se poručík Jan Syrový dopravil se svou jednotkou do ukrajinské obce Žitomir v polovině ledna 1918, obdržel rozkaz od odbočky Národní rady československé se sídlem v Moskvě a sekretariátem v Omsku, aby se odebral se dvěma rotami do 27 kilometrů vzdálené vesnice Ivankovo. Zde se nacházely velké sklady cukru a zrna, které byly jednou ze zásobovacích stanic československých jednotek na Rusi. Tyto sklady se ovšem staly cílem místních ozbrojených sedláků, kteří je chtěli vyrabovat, z důvodů převládajícího všudypřítomného hladu. Při pokusu zastavit hladové sedláky došlo ke střetu se 6. rotou sídlící v sousedním městečku. Vesničanům se podařilo zranit devět československých vojáků z toho tři smrtelně, přičemž členové 6. roty pobili celkem 46 rebelů. Na druhý den dorazily posily 1. a 2. roty, včele s poručíkem Janem Syrovým a rebelii potlačily, načež tři viníci jejího vyvolání byli pro výstrahu pověšeni, a ještě několik dalších rebelů jich bylo zastřeleno. Poté zde nastal klid.¹⁵⁵ Mezitím co dohlížela 1.,2. a 6. rota na pořádek v okolí vesnic Žitomir a Ivankovo, vydalo 28. ledna 1918 ústřední vedení odbočky Československé národní rady prohlášení, na jehož základě jmenovalo československé vojsko v Rusku za jednu z částí československého vojska ve Francii, přičemž další vývoj a působení vojsk v této oblasti se bude dít v těsnějším svazku se Spojenci a bude tedy podléhat i jejich velení, nikoli už velení ruskému. Toto prohlášení vyvolalo mezi dobrovolníky jak pocity úlevy, tak i pocity plné obav z dalšího působení na této horké půdě, jelikož nebylo jasné, jak na toto prohlášení zareagují vedoucí složky bolševického režimu. Jak se později ukáže, tak negativní obavy byly zcela na místě.¹⁵⁶ Když v lednu rozehnala bolševická vláda Ústavodárné shromáždění, první volený zákonodárny sbor v dějinách Ruska, armády Ústředních mocností začaly obsazovat Pobaltí a

¹⁵⁵ Josef J. Švec, Deník plukovníka Švece II. díl, 96.

¹⁵⁶ M. Honzík, Legionáři, 84

Ukrajinu až po Carycin.¹⁵⁷ Krom toho se nedlouho poté v březnu dostal k lidovému komisariátu¹⁵⁸ národnosti Josif V. Stalin¹⁵⁹,¹⁶⁰ blízký spolupracovník Vladimira I. Lenina, který se v roce 1922 stane generálním tajemníkem komunistické strany a zároveň je na 30 let pasován do role hlavy Sovětského svazu. Ovšem v tuto chvíli to byl jen jeden z několika bolševických vyšších úředníků. Co se týče československých legií, tak jejich prioritou v této době bylo po dohodě německých vojsk s Ukrajinci (24.1.) a jejich zvyšující se agresí na styčné body na Ukrajině přesunout se k Bachmači, který byl významným železničním uzlem oblasti¹⁶¹ a udržet tento strategický dopravní bod, aby tudy mohly bez obtíží projíždět jednotky směřující do Vladivostoku, jelikož město Bachmač začaly ohrožovat oddíly 91. divize německé armády. Úkolem legionářů bylo udržet město do té doby, než bude dokončeno nakládání transportu směřujícího na východ. Jan Syrový byl mezitím jmenován velitelem rekvizičního sboru na dočasnou dobu od 6.2.-18.3. a 10. února se zúčastnil předporad československého vojska v Čeljabinsku, kde bylo rozhodnuto vystoupit se zbraní v ruce na ochranu české revoluce proti bolševikům a stal se pak členem vojenského kolegia, které řídilo operace československých vojsk.¹⁶² Po prvních přestřelkách 8. března zde jednotky československých legií (4.,5. a 7. pluk) vedly od 10. do 13. března spolu s ruskou armádou těžké boje proti značné přesile nepřítele. Musely se probíjet přes postupující německou armádu, aby se mohly vydat na „sibiřskou anabázi“. Teprve poté, kdy byly všechny jednotky naloženy a celý transport připraven k odjezdu, odevzdali českoslovenští legionáři svá postavení bolševikům, aby je dále hájili proti Němcům. V tuto dobu odjel v noci na 14. března poslední ze šedesáti ešelonů¹⁶³ s československými vojáky směrem na východ ku Penze vzdálené přes 1 000 kilometrů.¹⁶⁴ V době, kdy v Rusku pobýval T. G. Masaryk (odjel odsud začátkem března) trval na neutralitě československých legií. Dostával se tak do sporu s některými západními politiky, kteří se netajili tím, že by rádi viděli, kdyby se dobře vyzbrojené a vycvičené legie zapojily do bojů proti bolševikům. Masaryk však, v souladu

¹⁵⁷ Z. Kárník, České země v éře první republiky, 29

¹⁵⁸ Ruská obdoba ministerstva

¹⁵⁹ Stalin v této době, kdy se bolševikové uchopili moci a co Lenin sestavoval vládu, stal komisařem pro národnostní problematiku. V této funkci pak podepsal s Leninem Deklaraci práv národů Ruska; deklarace zaručovala národům Ruska právo na sebeurčení. Stalin s Leninem navíc prohlásili, že národy bývalého carského impéria mají nárok na sebeurčení. Mnohé z těchto národů se odtrhlo. Po vypuknutí občanské války největší ruská města Petrohrad a Moskva trpěla nedostatkem potravin. Stalinova práce lidového komisaře se stala nedůležitou a Lenin ho přejmenoval na generálního dodavatele obilí na jihu Ruska s neomezenými právy a plnou mocí. R. Conquest, Stalin: Breaker of Nations, 71

¹⁶⁰ F. Emmert, Českoslovenští legionáři za 1. sv. války, 103

¹⁶¹ Křížilo se zde pět tratí

¹⁶² Vojenský ústřední archiv-Vojenský historický archiv, legionářský spis, Jan Syrový

¹⁶³ Vlakové soupravy

¹⁶⁴ M. Honzík, Legionáři, 85

s přáním většiny legionářů, tuto možnost odmítal. Legionáři totiž chtěli bojovat proti Rakousku – Uhersku a Německu¹⁶⁵, kdyby ruská strana obnovila východní frontu, byli ochotni bojovat zde. Po brestlitevském míru,¹⁶⁶ kdy tato možnost padla, viděli českoslovenští legionáři jedinou alternativu, a to urychlenou cestu do Francie, na západní frontu. Proto 26. března uzavřeli zástupci odbočky Československé národní rady na Rusi smlouvu se sovětským velením zastoupeným Stalinem, která zaručovala československým legiím okamžitou přepravu po sibiřské magistrále na Dálný východ a odtud do Francie. Podmínky smlouvy vyžadovaly, aby legie zachovaly neutralitu, navíc však měly složit zbraně a ponechat si jen nezbytné množství pro vlastní ochranu. S těmito podmínkami ovšem československý štáb (J. Syrový, R. Gajda, J. Švec a S. Čeček) nesouhlasil, protože je po právu považoval za riskantní. Situaci komplikovali bolševizující radikálové, odcházející z linií legií do řad Rudé armády a horlivě zde agitovali pro bývalým spolubojovníkům. Navíc se množily konflikty s německými či rakousko-uherskými zajatci, přesouvajícími se opačným směrem na západ. V ten samý den podepisují zástupci odbočky Národní rady československé a bolševické vlády dohodu. Československé legie se poté mohly bezpečněji přesouvat po sibiřské magistrále na Dálný východ.¹⁶⁷ Po vynuceném odjezdu z Ukrajiny na konci března, kterou neúprosně postupovali němečtí vojáci, byl Jan Syrový ustanoven zástupcem velitele 1. pluku, ne nadlouho, již po týdnu v této funkci z tohoto pluku odešel, aby se následně stal velitelem 2. střeleckého pluku Jiřího z Poděbrad. Vedení pluku se ujal poručík Syrový 4. dubna v Kyrzánově, kde se pluk již delší dobu zdržoval, aby upravil své vlaky na dlouhou cestu přes Sibir¹⁶⁸ a byl jmenován velitelem československých částí západně od Omsku.¹⁶⁹ Ovšem dohoda o volném postupu legií Ruskem netrvala dlouho. I za přičinění Němců, kteří holdovali u bolševické vlády, aby byl Čechoslovákům zastaven přesun na východ.¹⁷⁰ V té době, kdy československé vojsko bylo přinuceno vystoupit proti bolševikům, aby uhájilo svou celistvost, byly již všechny vlaky 2. pluku v čeljabinském úseku trati za Uralem a poručíku Syrovému připadl úkol, aby se dvěma prapory svého pluku (I. a III.) spojil s vlaky 6. pluku, které uvázly u Marianovky.¹⁷¹ Pod jeho taktovkou se pluk vydal koncem dubna na cestu po železnici k Vladivostoku. Záhy se ovšem pět ešelonů pluku roztrhalo po magistrále na

¹⁶⁵ A tím pro vznik samostatného československého státu

¹⁶⁶ Z 3. března 1918 byla mírová smlouva, která potvrzovala vítězství ústředních mocností na východní frontě během první světové války po vojenské porážce a bolševické revoluci a následně kapitulaci Ruska.

¹⁶⁷ L. Vacek, Stopy-fakta-tajemství, záznam z reportáže, 5

¹⁶⁸ Československý legionář, r. XX, 4

¹⁶⁹ Vojenský ústřední archiv-Vojenský historický archiv, legionářský spis, Jan Syrový

¹⁷⁰ Legionářský týden, r. XI., 7

¹⁷¹ Československý legionář, r. XX, 4

vzdálenosti přes tisíc kilometrů. To bylo zaviněno sabotážními útoky cílenými na československé legionáře. Tím poručík Syrový faktické velení nad plukem ztratil.¹⁷² Nehledě na tuto nepříjemnost se během této doby podařilo dosáhnout svého cíle, Vladivostoku, prvnímu ešelonu s legionáři, který dorazil 28. dubna, po tomto úspěchu dorážely do tohoto východoruského města další vlakové soupravy, přičemž jejich pasažéři byli prakticky odzbrojeni.¹⁷³ Nedlouho poté 2. května rozhodla Nejvyšší válečná rada Dohody, aby československé legie v Rusku byly co nejrychleji přepraveny na hroutící se francouzskou frontu. Ještě 12. května napsal poručík Syrový zprávu o stavu pluku na frontě. V té stručně shrnul zmatek, ve kterém Čechoslováci byli: „...nikdo nechce jít na Archangelsk...jakmile se to stalo (pozměnění směru na Vladivostok), vojáci začali mumlat...(mumlali) z několika důvodů... (obávali se) hladu, nebezpečí od Němců z moře a jejich ponorek...intrik Němců a Rusů stejně jako hlouposti našeho vedení...raději by utíkali a šli nezávisle na Vladivostok,“ podobně shrnul náladu ve svém pluku i poručík-plukovník Vojtěchovský.¹⁷⁴ V polovině května nastala událost, jenž do dějin vstoupila jako „Čeljabinský incident“, a která ještě více rozdmýchala ohnisko sváru mezi již tak napjatými československo-bolševickými vztahy. Vše se odehrálo 14. května na nádraží v Čeljabinsku, kde zrovna stály zadržené vlaky 3. a 6. československého střeleckého pluku. Dopoledne se zde také zastavil opačným směrem na západ putující vlak s maďarskými, německými a rumunskými válečnými zajatci. Čechoslováci, když viděli špatné podmínky zajatců, darovali jim ze soucitu část ze svých potravin a také nedocenitelný tabák. Když se následně tato zajatecká souprava dala do pohybu, z jednoho vagónu někdo vyhodil kus železa mezi československé legionáře. Střelec Ducháček ze 6. střeleckého pluku „Hanáckého“ byl vážně raněn a zůstal ležet v bezvědomí. Rozzuření okolo stojící legionáři poté vlak se zajatci dostihli v oblouku na druhém Čeljabinském nádraží a údajného viníka na místě utloukli k smrti. Ostatní zajatci potom vypovídali, že viník ještě před výjezdem ze stanice prohlašoval, že než odjedou, musí zabít alespoň jednoho Čechoslováka. Místní sovět při vyšetřování zatkl deset československých legionářů, kteří se na tomto činu podíleli. Následně byla zatčena i československá delegace vyslaná k vysvětlení konfliktu. Dobrovolci i přes následné jednání o navrácení delegace, které bylo neúspěšné, podnikli nájezd a obsadili místní středisko sovětu, městskou zbrojnici a následně se dostal po několika desítkách minut celý Čeljabinsk do československých rukou,

¹⁷² J. Fidler, *Generálové legionáři*, 256-274

¹⁷³ D. Vácha, *Ostrovky v bouři-každodenní život československých legií v ruské občanské válce (1918-1920)*, 49

¹⁷⁴ J. F. N. Bradley, *Soviet Studies*, r. XV., 134

přičemž se legionáři zmocnili ještě navíc 3 000 pušek.¹⁷⁵ Situace, která se odehrála na nádraží v Čeljabinsku byla následně pár dní po dobytí města diplomaticky mezi oběma znesvářenými stranami urovnána a dobrovolci nazpět odevzdali ukořistěné zbraně, tento střet ovšem bolševiky utvrdil v přesvědčení, že Čechoslováci jsou vrcholně nebezpečný kontrarevoluční činitel a že je nutné proti nim okamžitě zakročit. O to se pokusili už 25. května, kdy přepadli ešelon stojící ve stanici Marjanovka kousek od města Omsk, zde se strhla potyčka, která měla za následek 20 mrtvých dobrovolců a na 200 zabitých internacionalistů a bolševiků. Poručík Syrový se mezitím ve spěchu přesunul podle rozkazu podplukovníka Sergeje Vojcechovského z obsazeného města Kurganu na pomoc vlakům 6. pluku.¹⁷⁶ Následně po spojení obou československých skupin se poručík Syrový s poručíkem Hanušem který velel 6. střeleckému pluku Hanáckému rozhodli pro obsazení Omsku, ale i přes neúspěšný výpad u Marjanovky se bolševikům podařilo odrazit tento prvotní nápor legionářů a uhájit město.¹⁷⁷ Mezitím provedly oddíly kapitánů Radoly Gajdy a Eduarda Kadlece preventivní úder v Marjansku a Novonikolajevsku a po urputném boji slavily úspěch a oba strategické cíle byly obsazeny.¹⁷⁸ Nadále pak probíhal střet o město Irkutsk dne 26. května, kde se opět bolševici setkali s krutostí a vášní legionářů, kteří byli odhodláni probojovat se k Vladivostoku za každou cenu. Boje o Irkutsk byly velice krvavé a zpočátku se pro československé legionáře nevyvíjely moc dobře, a dokonce byli donuceni ustoupit z města. Poté se sem narychlo přesunuly jednotky 6. střeleckého pluku, protože od této důležité železniční stanice nesmělo být upuštěno. Byl zahájen opětovný útok na město, a to bylo za těžkých ztrát dobyto nazpět. Domnívám se, že rozdělení skupin na magistrále, které byly od sebe vzájemně oddělené, vypadalo přibližně takto: nejzápadnější skupině penzské velel poručík Stanislav Čeček společně s poručíkem Rudolfem Medkem, čeljabinské skupině velel podplukovník Sergej Vojcechovský, dále následovala skupina omská pod velením poručíka Jana Syrového, východní s kapitánem Radolou Gajdou a nakonec vladivostocká, které velel generálmajor Michail Konstantinovič Ditěrichs.¹⁷⁹ Také poručík Čeček byl v květnu v plném vytížení se svým 4. střeleckým plukem, který se naplno pustil do bojů o Penzu. Čečkovi se podařilo obsadit místní nádraží i se skladem lokomotiv a následně tuto stanici udržoval provozuschopnou, aby se po ní mohly přepravovat zbytky legionářských ešelonů putujících

¹⁷⁵ D. Vácha, *Ostrovky v bouři-každodenní život československých legií v ruské občanské válce (1918-1920)*, 56-58

¹⁷⁶ R. Gajda, *Moje paměti*, 44

¹⁷⁷ D. Vácha, *Ostrovky v bouři-každodenní život československých legií v ruské občanské válce (1918-1920)*, 59

¹⁷⁸ *Tamtéž*, 62

¹⁷⁹ D. Vácha, *Ostrovky v bouři-každodenní život československých legií v ruské občanské válce (1918-1920)*, 64

na východ.¹⁸⁰ Na konci května přikázal vojenský komisař a tehdy ještě stále jeden z nejbližších spolupracovníků V.I. Lenina-Lev Trockij¹⁸¹ československým vojákům, aby zrušili armádu a stali se rudoarmějci, popřípadě, že by měli vstoupit do pracovních jednotek. Legionáři byli opět nuceni chopit se svých zbraní a postavit se na odpor.¹⁸² Poté co byly hromadně napadány československé ešelony směřující do Vladivostoku bolševiky, měl Jan Syrový k dispozici pouze omezenou část svého pluku, a to konkrétně jen 400 mužů z celé své přidělené skupiny.¹⁸³ Na přelomu května a června mu byl doručen rozkaz, aby zaútočil na Omsk, byl také jmenován velitelem Severozápadní skupiny československých vojsk.¹⁸⁴ Útok na město byl zahájen 4. června, rozkazem, vydaným velitelem čeljabinské skupiny plukovníkem Vojcechovským, ten k tomuto účelu soustředil jen dostupných 400 mužů. Poručíkovi Syrovému se podařilo utvořit úderný prapor složený z vlaků šestého a sedmého pluku a jeho velením pověřil poručíka Nosola, čelo celé skupiny pak vedl poručík Zuča, který velel obrněnému vlaku 2. pluku. Těch 400 mužů, které měl Syrový k dispozici bylo posíleno dalšími 500 muži. Následně celá skupina odjela ze stanice Irik – Kubu, 150 kilometrů od města Ufa. Do okolí Marjanovky dorazila skupina časně ráno 6. června a už okolo deváté ranní se zde utkala s bolševiky v tzv. druhé bitvě u Marjanovky, během níž bolševici utrpěli zdrcující porážku. Okolo 3 000 vojáků bolševických, německých, lotyšských a maďarských pod velením Zvereva bylo obklíčeno hlubokým obchvatem z týlu. Tímto přepadem byli dokonale zaskočeni a jejich pozice se začaly hroutit jedna po druhé až nakonec i samotné město padlo.¹⁸⁵ Následně Čechoslováci v dobytém Omsku spěšně telegrafovali veliteli celé akce poručíkovi Syrovému do Marjanovky o úspěchu akce, o tom že se město nalézá v jejich rukou, že pluky nové vlády jim pomáhají udržovat zákonnost a pořádek a že nyní jsou již všechny přístupy do města volné.¹⁸⁶ Omsk byl hlavním městem Sibíře a důležitou jak obchodní, tak zásobovací stanicí, která byla v tuto chvíli vysvobozena od bolševické hrůzovlády, která tu do příchodu československých vojsk vládla. O tři dny později omská

¹⁸⁰ D. Vácha, *Ostrovky v bouři-každodenní život československých legií v ruské občanské válce (1918-1920)*, 60

¹⁸¹ L. D. Trockij byl v době občanské války nejdříve lidovým komisařem zahraničních věcí a posléze lidovým komisařem vojenství a námořnictva. Zde projevil své mimořádné organizační schopnosti a statečnost, když se účastnil i rizikových operací. Zároveň se zde naplno rozhořela i jeho temné stránka, když projevoval nemilosrdnost, když morálku a disciplínu nastoloval popravami všech, u kterých měl podezření ze vzpoury nebo nesouhlasu s vedením. V květnu 1918 vydal rozkaz, že českoslovenští legionáři, přesouvající se po železnici do Vladivostoku, mají být odzbrojeni nebo zastřeleni. (Tím odstartoval krvavé boje mezi legionáři a bolševiky.) Za svoji krutost byl dokonce kritizován příslušníky vlastní strany. V každém případě výrazně přispěl ke konečnému vítězství bolševiků – K. Pacner, *Osudové okamžiky Československa*, 44; 62-66

¹⁸² L. Vacek, *Stopy-fakta-tajemství, záznam z reportáže*, 5

¹⁸³ J. Fidler, *Generálové legionáři*, 259

¹⁸⁴ E. Stehlík, K. Černý, R. Chrást, *Legionáři s lipovou ratolestí*, 13

¹⁸⁵ V. M. Fic, *Československé legie a boj za vznik Československa 1914-1918*, IV. díl, 349

¹⁸⁶ V. M. Fic, *Československé legie a boj za vznik Československa 1914-1918*, IV. díl, 351

skupina kapitána Syrového docílila spojení se skupinou novonikolajevskou, která byla vedena kapitanem Gajdou ve stanici Tatarskaja.^{187, 188} Poté co na konci května padla města Čeljabinsk a na začátku měsíce června i Omsk, byla sibiřská magistrála od Čeljabinska až po Irkutsk v rukách československých legionářů. To představovalo vzdálenost okolo 3 400 kilometrů, na které operovalo okolo 50 000 legionářů.¹⁸⁹ Čím více se zvětšovala oblast kontrolovaná Čechoslováky, tím více byla potřeba obranných prvků, a tak legionáři vytvářeli ze svých ešelonů opancéřované vagóny, které se pak nazývaly *broněviky*. Tyto vagóny, nejčastěji tvořené z amerických uhelných vozů, měly silnější plátování a se staly nedílnou součástí života legionářů při jejich sibiřské anabázi, kdy už v Rusku naplno zuřila občanská válka. Tato vlaková monstra byla těžko zastavitelná a jedním z mála způsobů, jak zbrzdit postup československých vojáků se stávaly jak sabotážní útoky na koleje, tak vysílání vlakových souprav v protisměru ku projíždějícím legionářským soupravám, které často pak končily čelní srážkou obou souprav.¹⁹⁰ Ale vraťme se zpět, když bylo dobyto Omsku a zničeno posledních zbytků bolševiků jsoucích mezi oddíly poručíka Syrového a oddíly kapitána Gajdy, poručíku Syrovému byla svěřena obtížná a zdlouhavá úloha vyčistit železnici vedoucí na severozápad přes Išim, Ťjumeň, do Jekatěrinburku, což bylo okolo 800 kilometrů. Když se přiblížili legionáři na dosah města Išim a Ťjukalisk místní obyvatelstvo svrhlo vládu sovětu a přivítalo československé vojáky. Díky tomuto vstřícnému projevu mohly československé voje postupovat následně 10. června směrem k Ťjumeni. Ovšem v trojúhelníku mezi stanicemi Išim, Jalutorovsk a Čeljabinsk narazili legionáři na odpor bolševiků, ale i zde po sérii vítězných bojů tento odpor zlomili. Nejúpornější boj svedli koncem června u vesnice Asamory a Nory, ale také v tomto místě zvítězila taktika a mentální převaha legionářů, přičemž pro jistotu zanechali v obci Nory dobrovolnické oddíly Baskyrů, které je provázeli. Poté přešel oddíl poručíka Syrového k energickému postupu dne 28. června u vesnice Krutyje Rječky, kde se podařilo zahnat nepřítele až ke stanici Golysněmovo, následně ho pronásledoval dále na západ a v následujících dnech se mu s jeho muži podařilo zmocnit se několika dalších stanic, mimoto se s Čechoslováky zapojili do boje i ruské dobrovolnické oddíly, které odmítali bolševickou nadvládu. Rudá vojska se postavila opět k většímu odporu na řece Pyšně přetínající Jalutorovsk a Ťjumeň, kromě toho je ještě posílila silná posádka z Ťjumeně. Největší střety probíhaly u přechodu přes řeku, přičemž na obou stranách padlo mnoho mužů. Poručíkem Syrovým byla vyčleněna jedna skupina, která

¹⁸⁷ V. Červenka, Naši na Sibíři, 15

¹⁸⁸ V. M. Fic, Československé legie a boj za vznik Československa 1914-1918, III. díl, 264

¹⁸⁹ M. Honzík, Legionáři, 94-95

¹⁹⁰ D. Vácha, Ostrovy v bouři-každodenní život československých legií v ruské občanské válce (1918-1920), 55

provedla obchvat přes vzdálenější brod a napadla bolševiky z boku, to trochu ulevilo jednotkám bojujícím o řeku a ty se tak mohly snáze probíjet na druhou stranu. Vítěznou ofenzívu provedly už obě spojené skupiny u obce Bogadinskoje a následně byl dobyt i Tjumeň. Legionáři se ještě poté střetli s mírným odporem, ale už nic vážného jejich postup nezbrzdilo a 25. července dorazila celá skupina do Jekatěrinburku.¹⁹¹ Hlavní cíl celé operace nakonec nebyl splněn, jelikož carská rodina včetně s bývalým carem Mikulášem II. zadržovaná zde, byla týden před příjezdem legionářů 16. a 17. července popravena bolševiky.¹⁹² Po zajištění bogdanovičského uzlu a po spojení se skupinou plukovníka Vojcechovského 29. července,¹⁹³ která obsadila Jekatěrinburk, byly operace této skupiny ukončeny a oddíly 2. pluku byly přemístěny na západní frontu do Povolží.¹⁹⁴ Jan Syrový byl během této akce 2. července jmenován usnesením výkonného výboru československého vojska na Rusi, vzhledem k vysloužilým letům a za vyznamenání se v posledních bojích odbočkou Československé národní rady velitelem 2. střeleckého pluku a povýšen na řadového plukovníka a staršinstvem,¹⁹⁵ společně ještě s veliteli Gajdou a Čečkem.¹⁹⁶ Československá národní rada byla potvrzena na sjezdu československých vojsk v Omsku 23. července v čele s T. G. Masarykem, jako ústřední a řídicí orgán československé revoluce, jejím zástupcem v Rusku měl být sjezd a odbočka Národní rady československé, řízená předsednictvem, které mělo k ruce 12 odpovědných správců odborů.¹⁹⁷ Během těchto událostí na západě ve Francii tamní vláda uznala právo československého národa na samostatnost a Národní radu československou jako nejvyšší orgán spravující veškeré zájmy národa a jako první základ příští vlády československé. Plukovník Syrový se v té době stává spíše legendární postavou než skutečným velitelem reálných jednotek a vlastně celý úspěch legionářů na magistrále je podobný spíše pohádce dobra se zlem než válečné realitě 1. poloviny 20. století, jak pojednává ve své publikaci Jiří Fidler.¹⁹⁸ Mezitím co se plukovník Syrový probíjaval směrem k Jekatěrinburku, tak na východním okraji Ruska propukly bolševické nepokoje ve Vladivostoku, které došly tak daleko, že legionáři byli nuceni oblehnout město. Přestože byla doručena od československého velení lhůta na složení zbraní do města, nedostalo se jim odpovědi na toto ultimátum, a tudíž oddíly 5. a 8. pluku 29. června vstoupily do města a

¹⁹¹ R. Gajda, *Moje paměti*, 74-75

¹⁹² F. Emmert, *Českoslovenští legionáři za 1. sv. války*, 184

¹⁹³ J. Vavroch, *Ruští důstojníci v československém odboji*, 46

¹⁹⁴ *Československý legionář*, r. XX, 4

¹⁹⁵ Vojenský ústřední archiv-Vojenský historický archiv, legionářský spis, Jan Syrový

¹⁹⁶ V.M. Fic, *Československé legie a boj za vznik Československa 1914-1918*, IV. díl, 367

¹⁹⁷ M. Honzík, *Legionáři*, 97

¹⁹⁸ J. Fidler, *Generálové legionáři*, 259

odzbrojily posádku 1 200 mužů, kteří se i s místním sovětem vzdali. Menší potyčka se strhla o budovu pevnostního štábu, kde bolševici kladli odpor, ovšem ne na dlouho a taktéž byla dobyta. Následně legionáři opětovně vešli do kontaktu s posádkami spojeneckých lodí kotvících v přístavu.¹⁹⁹ Pro zajištění perimetru byl ještě pro jistotu poslán 8. oddíl ještě týž den po trati na západ, aby se vypořádal s jednotkami rudých, kteří obsadili jeden z tunelů mířících po železnici do Vladivostoku vzdálený 40 kilometrů. Prapor se v tunelu setkal s předními bolševickými jednotkami, a i jim se po krátkém boji podařilo tunel od rudoarmějců osvobodit.²⁰⁰ Boje se v té době rozhořely téměř po celé magistrále a vznikly tři ohromné fronty (Volžská, Uralská, Východní). Válka o železniční koridory byla pro ruskou občanskou válku typická, jak píše její historik Evan Mawdsley v tomto kontextu o tzv. railway war.²⁰¹ Příznačným prvkem železniční války bylo ničení a následné opravy trati. Čechoslováci prosluli svými technickými oddíly přiřazenými k broněvikům, popřípadě technickými železničními rotami schopnými opravit odpálené koleje nebo most během několika hodin, že nad tím i bolševici žasli.²⁰² Následovaná francouzským vzorem, uznala v oficiálním prohlášení i britská vláda Národní radu československou za nejvyšší orgán československých národních zájmů a dočasného zmocněnce budoucí vlády československé. Ještě v první polovině srpna se podařilo Čechoslovákům dobýt další obrovské město, Kazaň, tentokrát sice z vysokými ztrátami, ale přesto po útoku podporučíka Karla Kutlvašra nakonec padla. Později bylo toto město legionáři prohlášeno za prokleté. Ve městě byla totiž v místních peněžních ústavech shromažďována téměř polovina všeho ruského zlata, kterou pak legionáři zrekvírovali a naložily do vlaků. To se později stalo příčinou válečných i poválečných spekulací.²⁰³ Po dalším úspěšném boji a zásluhou bojem ošlehaných velitelů a obrovské odhodlanosti legionářů padly do jejich rukou po blitzkriegu další stanice na magistrále vše s Lipjagou, Samarou, Petropavlovskem a dalšími neméně důležitými středisky.²⁰⁴ Dalších bojů se zúčastnili českoslovenští legionáři v srpnu u jezera Bajkal, kde byla silná bolševická obrana složená z rudých gard. Zde českoslovenští legionáři pod velením plukovníka Gajdy nejprve bojovali o horské soutěsky kolem Bajkalského jezera, nicméně Gajdu silně znepokojovalo to, že Bajkal je úplně ovládnán loděmi bolševiků, což značně ohrožovalo tyl československých jednotek. Následně se mu podařilo v relativně krátkém čase zrekvírovat

¹⁹⁹ D. Vácha, *Ostrovky v bouři-každodenní život československých legií v ruské občanské válce (1918-1920)*, 69

²⁰⁰ R. Gajda, *Moje paměti*, 83

²⁰¹ E. Mawdsley, *The Russian Civil War*, 17

²⁰² D. Vácha, *Ostrovky v bouři-každodenní život československých legií v ruské občanské válce (1918-1920)*, 71

²⁰³ D. Vácha, *Ostrovky v bouři-každodenní život československých legií v ruské občanské válce (1918-1920)*, 103-104

²⁰⁴ Tamtéž, 64-65

obchodní lodě a předělat je na válečné, alespoň částečně, aby poté 15. srpna vypluly tyto lodě z doků v Listveničné. Už v poledne 16. srpna dospělo loďstvo v mlze asi 8 kilometrů před přístav Mysová. Mlha v tu chvíli opadla a legionáři mohli Mysovou spatřit. Rudoarmějci si v tu chvíli zřejmě mysleli, že jde o lodě vezoucí proviant, což umožnilo Čechoslovákům přiblížit se až na 4 kilometry od přístavu. Tehdy Bolševici poznali svůj omyl a začali organizovat obranu. Ledoborec *Bajkal* umístěný v přístavu se chystal zahájit palbu, ale Čechoslováci byli rychlejší. Zahájili palbu jak na *Bajkal*, tak i na přístav. Ledoborec byl zanedlouho potopen přesnou ranou z vlečné lodi parníku Sibirjak a na nádraží v Mysové propukl zmatek. Nádraží i přístav se ocitly v plamenech. Legionáři se po tomto úspěchu obrátili na plánovaný ústup. Po půlhodině odstřelování přijel obrněný vlak, z něhož byla vyndána děla, která zahájila palbu na československé lodě, ovšem na odplouvající legionářské lodě to mělo pramalý účinek. Cestou nazpět potkali legionáři druhou loď, ledoborec *Angara*, ta se raději boji vyhnula, ale i přesto byla po několika dnech legionáři obsazena. Tudíž, díky těmto manévřům, kam můžeme zařadit i útok z vnitrozemí a na bolševickou čelní pozici, byla železnice vedoucí okolo jezera dostatečně zabezpečena pro průjezd jednotek.²⁰⁵

Z prostudovaných materiálů by se dalo shrnout, že vítězná taktika legionářů byla téměř vždy založena na pečlivém průzkumu, mobilitě, obchvatných operacích, správné míře agresivity, efektním využití dostupné výzbroje a zejména momentu překvapení. Jak poté v srpnu 1918 prohlásil V. I. Lenin: „Osud revoluce závisí na jediném: na rychlém vítězství nad Čechoslováky.“²⁰⁶ To jen dokládá, jaký problém s nimi Rudá armáda zpočátku občanské války měla. Ovšem to se mělo už brzy změnit. Ještě během července, jak dokládají zprávy z Ruska, zajali Čechoslováci gubernské město Simbirsk na řece Volze. Tato zpráva byla i oficiálně potvrzená v telegramu centrální sovětské vlády z Moskvy, která výslovně vyzývá místní vlády (sověty) celého Ruska, aby rychle zorganizovaly rudou armádu a dirigovaly ji proti československým „bandám“. Takových telegramů poslala sovětská vláda už několik v té době, vždy po ztrátě nějakého významnějšího města. Jaké výsledky měly doposud tyto telegramy, dokládají události. Dobyť Simbirsk mělo pro boje v Rusku značný význam. Simbirsk ležel totiž na severo-východ od Samary (asi 160 km), na trati Inza-Ufa, která spojovala Moskvu s Ufou a Čeljabinskem objetím syzraňo-samarského rajonu, a pomocí které byly do té doby možné proti samarské skupině československých vojsk operace ze severu. Tím ale, že byl dobyt dostaly československé oddíly do rukou i druhou cestu, která vede ze

²⁰⁵ D. Vácha, *Ostrovky v bouři-každodenní život československých legií v ruské občanské válce (1918-1920)*, 66-67

²⁰⁶ F. Emmert, *Českoslovenští legionáři za 1. sv. války*, 183

severu do samarského rajonu, totiž cestou po Volze. Další úspěch československých vojsk byl zaznamenán kousek od Vladivostoku, když společně s Japonci a Američany, porazili u Nikolsko-Ussurijska²⁰⁷ nepřátelské síly, které čítaly okolo 11 000 mužů, z čehož bylo 9 000 německo-maďarských zajatců. Boj trval jen 2 hodiny. Spojenci zajali 2 000 Němců, Maďarů a Turků, z toho 26 důstojníků.²⁰⁸ Poté co byla nová sibiřská armáda vyzbrojena, přidala se do aliance proti bolševickým silám. Na konci srpna 1918 nastal v životě Jana Syrového přelom, 27. srpna byl povýšen nařízením správce vojenského odboru odbočky Československé Národní rady na generálmajora a stal se velitelem Československého armádního sboru v Rusku,²⁰⁹ tím mu byl vložen do jeho rukou odpovědný a zároveň i nejvyšší čestný úkol velitele československého armádního sboru. Tento post převzal po ruském generálovi Šokorovovi.²¹⁰ Vedle důvodů vojenského rázu vedla k tomu i ta okolnost, že měl bezmeznou důvěru všech československých dobrovolníků, kteří pevně věřili, že nedovolí, aby jejich krve a obětí bylo zneužito pro cizí a dobrodružné zájmy a že bude rozhodným, tvrdým a moudrým velitelem, který, maje na zřeteli jedině vlastní cíl československé revoluce, povede vojsko k vítězství a šťastně je dovede do osvobozené vlasti. Se jmenováním velitele československého armádního sboru bylo také provedeno povýšení Jana Syrového na generálmajora a publikováno dne 28. srpna 1918.²¹¹ Jan Syrový, v té době ostřílený třicátník se stal velitelem československého sboru v Rusku. Čechoslovákům se v té době podařilo ovládnout celou sibiřskou magistrálu, čímž si zabezpečili volnou cestu na Dálný východ. Obsazení magistrály se stalo jednou z válečných senzací doby. Avšak tento úspěch byl i v rukách československých exilových politiků. Pomohl jim totiž v dalších jednáních se státy Dohody a měl také značný vliv na pozdější vznik a uznání Československé republiky.²¹² Jan Syrový se stal prvním československým generálem, a to v době, kdy ještě Československá republika vůbec neexistovala. S naprostou samozřejmostí se též předpokládalo jeho ustavení do nejvyšších funkcí, ač téměř všichni kolem něho věděli, že k působení v nich nemá žádné předpoklady. Byl však symbolem a jeho okolí dělalo vše proto, aby jeho zdánlivě ideální život nebyl nijak pošramocen.²¹³ Generál-major Syrový zůstal velitelem Československého armádního sboru, jenž byl právě zreorganizován a přetvořen na československé vojsko na

²⁰⁷ Nikolsko-Ussurijsk leží asi 100 km severně od Vladivostoku, dělí se tam trať na Chabarovsk (na sever) a na Charbin (na západ)

²⁰⁸ Československá samostatnost, r. III., 5

²⁰⁹ E. Stehlík, K. Černý, R. Chrást, Legionáři s lipovou ratolestí, 13

²¹⁰ J. Vavroch, Ruští důstojníci v československém odboji, 46

²¹¹ Československý legionář, r. XX, 4

²¹² S. Motl, Stopy-fakta-tajemství, záznam z reportáže, 5

²¹³ J. Fidler, Generálové legionáři, 267

Rusi, složené ze tří střeleckých divizí a z útvarů, podřízených přímo štábu vojska, jednalo se o úderný prapor a jezdecko.²¹⁴ V tuto chvíli začíná nový nápor na pozice držené čerstvě jmenovaným generálem Syrovým u Jekatěrinburku.²¹⁵ Ten spěšně odeslal žádost o posily v srpnu 1918, ale jelikož se mu nedostalo od spojeneckých vlád žádné odpovědi, a také protože se blížila zima, československé velení se rozhodlo zkrátit frontovou linii a zaujmout obranné postavení tak, že se zakope na linii probíhající z Orenburgu přes Sterlinak, Ufu, procházející západně kolem Permu, který byl mezitím dobyt, a dále pokračující na sever k Šerdynu, na frontě přes 850 kilometrů dlouhé. Přitom však generál-major Syrový, ač jmenován hlavním velitelem všech spojeneckých vojsk na Sibíři, neměl příliš mnoho prostoru pro svou velitelskou činnost, na Volze velel generál Čeček, na Urale nejprve plukovník Wojcechovský, poté generál Gajda, navíc v Zápolí řečnili ruští politici a každý ruský generál či vyšší důstojník se cítil být samostatným velitelem. Na území ovládaném Čechoslováky navíc existovaly dvě na sobě nezávislé vlády,²¹⁶ každá vytvářející vlastní vojsko v čele s vlastním velením, a tak se úloha generála Syrového v této době stávala spíše reprezentační než velitelská, a to tak dlouho, až si na to jeho podřízení zvykli a přestali se na něho obracet. V očích vojáků se ovšem Jan Syrový proměnil v druhého Jana Žižku z Trocnova, přičemž on i jeho vojáci, podobní svým husitským předkům, se měli stát spásou Ruska.²¹⁷ V průběhu srpna a září 1918 se však začala objevovat vnitřní opozice proti novým představitelům hnutí v Rusku; silící kritika byla namířena hlavně na Bohdana Pavlů, Josefa Kudelu,²¹⁸ Jana Syrového, Radolu Gajdu nebo Rudolfa Medka. Tato kritika směřovala k tomu, že už od května 1918, kdy došlo k ozbrojenému vystoupení proti bolševikům, vedla část odbočky Národní rady československé, podporovaná téměř bezvýhradně vojskem faktickou činností, která směřovala přímo proti předchozím Masarykovým rozkazům o zachování neutrality. Klíčem k pochopení diskuzí ohledně neuposlechnutí rozkazů je uvědomit si, že vojáci považovali tyto rozkazy za rozporuplné vzhledem k vyšší autoritě sněmu nebo vojenské demokracie, a proto se necítili povinni je vyplnit.²¹⁹ Tyto dohody museli jít nakonec stranou, protože bylo vidět, že je nutná rychlá pomoc, neboť bolševici se začínali vzpamatovávat

²¹⁴ Československý legionář, r. XX, 4

²¹⁵ Jmenovací dekret pro J. Syrového 29.8. 1918: „Odbočka v Rusku vkládá do Tvých rukou nejvyšší čestný úkol velitele československého armádního sboru. Vycházejíc z přesvědčení, že veškeré své schopnosti, veškerou svou lásku k československému vojsku zasvětiš zodpovědnému svému úkolu, Čsl.N.R. – Odbočka v Rusku, chová pevnou naději, že povedeš vojsko sobě svěřené k vítězstvím, jakož i slávě českého národa, že přivedeš je šťastně do osvobozené domoviny“. – J. Červinka, Sibířské děje a postavy, 116

²¹⁶ Ruská prozatímní vláda a bolševická vláda

²¹⁷ J. Fidler, Generálové legionáři, 260

²¹⁸ Oba členové odbočky Národní rady československé

²¹⁹ D. Vácha, Ostrovy v bouři-každodenní život československých legií v ruské občanské válce (1918-1920), 273-274

z prvních rychlých úderů československých vojáků a připravili se k novým bojům se vši vážností a vědomím živé síly.²²⁰ Prvním náznakem jejich síly se stala bitva o Kazaň, která se později ukázala jako jedna z klíčových bitev občanské války. Město v té době na počátku září 1918 bylo v držení tzv. lidové armády Ústavodárného shromáždění, Československých legií a bělogvardějců. V tu dobu na Kazaň 5. září udeřily jednotky 5. armády východního frontu pod velením Fjodora Raskolnikova a Petra Slavena. Z východu navíc udeřila ještě 2. armáda. Od 7. září probíhalo dělostřelecké ostřelování Kazaně a následně 9. září se rudí námořníci pod velením Nikolaje Markina vylodili u města a došlo ke spojení s 2. a 5. armádou. V tento okamžik započal ústup Čechoslováků a bělogvardějců společně s intervenčními jednotkami pro jistotu, aby se nedostali do obklíčení. Podpořeny rudou lotyšskou pěchotou komunistické jednotky město nakonec zcela obsadily. Ještě předtím, ale stihli Čechoslováci s bělogvardějci odvézt zlatý carský poklad pod velením generála Čečka, jenž činil okolo 660 miliónu rublů,²²¹ který měli v držení po dobytí Kazaně. Po této porážce ztratili legionáři iniciativu, kterou nabyli po vypuknutí konfliktu. Ztráta Kazaně byla tou největší porážkou československých legií v Rusku. Ihned po bitvě se na popud plukovníka Josefa Švece vydali legionáři na dlouhý pochod od Kazaně, přičemž byli neustále tlačeni bolševickou přesilou. Následně poté se rozpadla i celá povolžská fronta, to vedlo i ke ztrátám důležitých měst Simbirsku v září a Samary v říjnu 1918.²²² Když byl koncem září vytvořen orgán, požadující celkovou autoritu, Prozatímní vše-ruská vláda, byl jmenován vrchním velitelem všech ruských ozbrojených sil generál V. G. Boldyrev.²²³ Boldyrev byl také jmenován do čela Čechoslováků, ale protože byli zdaleka nejlépe vytrénováni a vyzbrojeni měli své vlastní velitele.²²⁴ Na podzim byla situace taková, že generál-major Syrový byl ustanoven vrchním velitelem nejen československých, ale i polských, rumunských a srbských jednotek v boji proti bolševikům.²²⁵ Sídlem jeho štábu se stalo město Čeljabinsk, jemu byla podřízena fronta jekatěrinburská (permská) kde operoval R. Gajda a volžská (ufinská) kde velel S. Čeček.²²⁶ Takovou malou vzpruhou pro československé vojáky v té době bylo, že ještě během září, vedena příkladem francouzské a britské vlády, uznala i vláda Spojených států amerických Národní radu československou za spojeneckou vládu a československé legie za součást bojujících

²²⁰ R. Gajda, *Moje paměti*, 102

²²¹ J. F. N. Bradley, *Soviet Studies*, 139

²²² D. Vácha, *Ostrovky v bouři-každodenní život československých legií v ruské občanské válce (1918-1920)*, 105, 108

²²³ Vasil G. Boldyrev byl zkušený důstojník, pokorného původu a poměrně liberálních názorů. Měl na starosti Sibiřskou armádu, pozůstatky lidové komušské armády, Uralské a Orenburské kozáky a Baškirské nomády.

²²⁴ E. Mawdsley, *The Russian Civil War*, 104

²²⁵ E. Stehlík, K. Černý, R. Chrást, *Legionáři s lipovou ratolestí*, 13

²²⁶ V. Červinka, *Naši na Sibiři*, 301

dohodových armád. V té době ale také zakázal Jan Syrový agitaci pro admirála Kolčaka či proti němu ve frontových jednotkách. Je pravdou, že Čechoslováci nikdy nebyli pro Kolčakov režim, spíše sympatizovali s Irkutskými socialisty a nechtěli, aby jim politické centrum zablokovalo jejich jedinou únikovou cestu. Výsledkem bylo, že Čechoslováci předali admirála Kolčaka politickému centru a poté byl držen v bolševických rukách.²²⁷ Po příjezdu francouzského generála Maurice Janina si Jan Syrový ponechal pouze velení Československého armádního sboru a předal funkci vrchního velitele do jeho zkušených rukou. Později byl Československý armádní sbor 7. ledna 1919 přeorganizován na Československé vojsko na Rusi.²²⁸ Generál Janin dorazil do Ruska společně také s M. R. Štefánikem, který dorazil na konci září lodí přes USA a Japonsko, aby povzbudil legionáře a seznámil se se situací v legiích. V zasláném telegram 16. listopadu promlouval takto: „Situace na frontě převratem stále se velice složitou. Československá vojska velice unavena vyžadují směny tím více, že neustálé převraty v Rusku netěší se jejich sympatií. Následkem toho může se státi, že nebudou podporovati novou vládu i nebudeme míti možnost přinutiti je se bití.“ Výměně telegramů předcházela porada Syrového v Čeljabinsku, které se účastnil i jeho důstojnický bratr R. Medek, a právě tyto dva požadovali vojenskou demonstraci Čechoslováků vůči Omsku a navrácení stavu předcházejícímu převratu. Přičemž na frontě panovala obzvlášť špatná morálka po tragickém ústupu z magistrály při zhroucení kolčakovského protibolševické fronty. Vojáci přestávali bránit magistrálu z rusofilských pohnutek, moc dobře si uvědomovali, že železniční trať je jejich jedinou cestou do bezpečí z rozpadajícího se Ruska.²²⁹ Stanovisko velitele generála Syrového, jenž ještě v polovině listopadu 1918 i po příjezdu generála Janina byl velitelem celé protibolševické fronty, bylo nevměšovat se do vnitřního politického boje, o čemž svědčí jeho rozkaz zde dne 19. 11. 1918: „Vojáci svěřeného mě bojiště! V Omsku došlo k vnitřním politickým událostem. Já, vrchní velitel spojeneckých a připojených k nám ruských vojsk západní fronty, nám určily, jediný a jasný úkol: bojovati s Germáno-Maďary a jejich pomocníky – bolševiky. Proto vojska svěřené mně fronty budou vyplňovati tyto úkoly s dřívější energií a sebeobětavostí. Vyplňovati pouze moje příkazy! Nedopouštěti žádné agitace, propagandy nebo politických nařízené a proklamací vnitřního charakteru jež, by mohly míti vliv na pevnost a sjednocenost vojsk při vyplňování přímých bitevních úkolů na frontě. Přečisti tento rozkaz ve všech oddílech! Vrchní velitel západní

²²⁷ E. Mawdsley, *The Russian Civil War*, 232

²²⁸ E. Stehlík, K. Černý, R. Chrást, *Legionáři s lipovou ratolestí*, 13

²²⁹ D. Vácha, *Ostrov v bouři-každodenní život československých legií v ruské občanské válce (1918-1920)*, 284,286

fronty: generál-major Syrový.^{230, 231} Zajímavé na této zprávě je, že spojuje v jeden celek jak Němce, tak bolševiky, natolik odlišné skupiny, přesto však obě bránící ať tváří v tvář či jen záškodnický další postup směrem na východ. Časem se do této překážející národnostní fronty přidruží ještě Japonci. Mezitím ještě během měsíce října (18.) byl nejprve po vypracování Washingtonské deklarace T. G. Masarykem, která vyhlášovala československou samostatnost a také zároveň stanovila základní principy, na nichž bude nový stát budován a za druhé nedlouho poté 28. října byl v Praze vyhlášen samostatný československý stát, což udělalo radost nejen vysokým činitelům působícím na Rusi, ale neméně také samotným vojákům, kteří už začali být unavení neustálými boji. Následně na začátku prosince při návštěvě generála Štefánika v Čeljabinsku, kde se mu dostalo velkolepého uvítání, se zde konala přehlídka a po skončení této přehlídky měl následovat projev Milana Rastislava k nastoupenému vojsku, ale bohužel mu to zdraví nedovolilo, a proto ho musel zastoupit generál Syrový, který přečetl přesně to, co měl ministr vojenství připravené naší armádě sdělit, načež byla jeho řeč poslouchána s obrovským napětím mezi mužstvem.²³² Prohlášení Československé republiky a uznání její státní svrchovanosti zavedlo ovšem příčinu, aby revoluční organizace československého zahraničního hnutí byla přetvořena v zákonnou složku československého státu mezinárodně uznávaného. Nutnost této přeměny přiměla již uzdraveného generála Štefánika, aby na místě odbočky Národní rady československé, která vzhledem k tomu, že revolučních cílů bylo dosaženo, dne 14. prosince ukončila svoji činnost, zřídil úřad státní; odbočku ministerstva vojenství pro Rusko, jemu, jako ministru vojenství přímo podřízenou. Mezitím o týden dříve byl povolán Jan Syrový k ministrovi Národní Obrany V. Klobáčkovi, aby odevzdal 10 000 korun, které věnovali českoslovenští námořníci v Boce Kotorské fondu pro podporu vdov a sirotek po československých legionářích. Také tento ušlechtilý dar je radostným dokladem smýšlení, které ovládá naše statečné námořnictvo jak uvádí zpráva z ministerstva Národní Obrany.²³³ V nepřítomnosti generála Štefánika vedl řešení všech politických i vojenských otázek československého vojska na Rusi „Zvláštní sbor“, jehož členem, vedle politického plnomocníka československé vlády, náčelníka Vojenské správy a náčelníka Vrchní kontroly byl také velitel československého vojska generál Syrový, jemuž ve sboru připadl úkol náměstka předsedy sboru, kterým byl politický plnomocník.²³⁴

²³⁰ Rozkaz č. 02876 ze dne 19.11. 1918

²³¹ R. Gajda, Moje paměti, 119

²³² R. Gajda, Moje paměti, 126

²³³ Československá samostatnost, r. IV, 5

²³⁴ Československý legionář, r. XX, 4

6. 1919: Válka v Evropě nadobro skončila, avšak občanská válka v Rusku pokračuje

Pod touto kapitolou, jak už napovídá název, kdy jsme se už dostali do roku, ve kterém už nepokračuje velká válka, bych chtěl nabídnout další informace o osudech československého generála Jana Syrového a taktéž o dalším tažení československých legií napříč Ruskem. Budu se věnovat tomu, jak na začátku roku vešel ve známost rozkaz týkající se sněmů, zastupitelstev a odbočky ČSNR. Dalšími vsuvkami budou vztahy československých zástupců, potažmo vůdců v Rusku s jejich dosavadními spojenci, bude zde uveden jak admirál Kolčak, tak i ataman Semjonov. Ohlédnu se i za tragickou událostí o úmrtí M. R. Štefánika, která nabízí různé druhy interpretací. Nabídnou dále pak důležitý sněm konaný v Irkutsku, kde se málem strhl konflikt mezi delegáty a politickými zástupci a důstojníky legií. Bude zde zmíněn i pohled na demotivované legionáře, kteří byli na pokraji sil se stále nekončícím konfliktem a nejráději by se už viděli v nové vlasti. Ohlédnu se i za slovním a málem i fyzickým střetem zájmů mezi generálem Syrovým a generálem Kappem. Samozřejmě také mimo jiné budu pokračovat v nastiňování postupu legionářského vojska cestou ku nově vzniklé československé domovině.

V prvním polovině ledna roku 1919 M. R. Štefánik podepsal rozkaz číslo 588, jeden z nejdiskutovanějších rozkazů v dějinách legií, tento rozkaz nepovoloval sněm československé revoluce, rušil plukovní zastupitelstva, institut rotných důvěrníků a plnomocníků odbočky ČSNR, rozkaz byl z popudu Štefánika zveřejněn až 28. 2. 1919, tedy měsíc potom, co ministr války Československa odjel z Ruska, tato reorganizační instrukce byla téhož dne doplněna rozkazem číslo 17 generála Syrového stanovujícím podrobnosti, týkali se například financí zaniknutých zastupitelstev a způsobu jejich budoucího spravování a využití jejich archivů.²³⁵ Mezitím byla v Paříži zahájena mírová konference i za účasti československé delegace. Generál Syrový ve svém rozkaze z 27. 1. 1919 československým jednotkám vymezil jako nový operační prostor týlové území podél magistrály mezi Novonikolajevskem a Irkutskem.²³⁶ Následně byly československé jednotky koncem ledna úplně staženy z uralské fronty a úsek byl předán Rusům a ostatním národním armádám.²³⁷ Teprve až ve druhé polovině února bylo přikročeno k vyplňování rozkazu ze dne 27. 1.²³⁸ a až

²³⁵ D. Vácha, *Ostrovy v bouři-každodenní život československých legií v ruské občanské válce (1918-1920)*, 343

²³⁶ F. Emmert, *Českoslovenští legionáři za 1. sv. války*, 191

²³⁷ M. Honzík, *Legionáři*, 103

²³⁸ Rozkaz č. 0713

poté začaly československé vlaky postupně a spořádaně odjíždět jednosměrně na západ.²³⁹ Ještě během měsíce února se československé velení včele s generálem Syrovým a plnomocníkem B. Pavlů přesunulo do Jekatěrinburku aby navázalo přátelské vztahy s admirálem Kolčakem, kterého nejen spojenci, ale i Čechoslováci neměli příliš v lásce, důvodů k tomu mohli mít více, především ale admirál Kolčak byl velice nespolehlivý a občas jak ze řetězu vypuštěný pes, který dělal vrásky celému československému aparátu působícím jak v Rusku, tak v osvobozené vlasti. Ovšem bylo třeba ucházet se o jeho přízeň i proto, že oplýval početnou vojenskou silou. Zamýšlené sblížení ovšem vzalo za své poté co byl nešťastnou náhodou zabit kapitán Tichý, který chtěl projít ozbrojeným kordonem tělesné stráže Srbů již zmíněného admirála.²⁴⁰ Tudíž tyto napjaté vztahy mezi oběma spolupracujícími stranami trvaly i nadále, což samozřejmě škodilo přesunům vojáků. Jelikož si nikdo nemohl být zcela jist, jak se Kolčak v danou chvíli potřeby zachová. Až teprve po Janinově a Štefánikově příjezdu se ústřední velení dostalo zpět do reality. Od počátku února byl pak generál Syrový ve funkci velitelem Československého vojska na Rusi, jenž bylo takto přejmenováno na jaře téhož roku,²⁴¹ tvořeného všemi divizemi a samostatnými podpůrnými jednotkami, jeho předním úkolem bylo stažení všech Čechoslováků z fronty a jejich přemístění do týlu k ochraně magistrály. Následně pak československé divize obsadily úsek magistrály od Novonikolajevska až po Irkutsk, což byla linie dlouhá přes 1 850 kilometrů.²⁴² Od 17. 2. byl jmenován náčelníkem štábu československé armáda generál Maurice Pellé. Jan Syrový se dočkal dalšího vyznamenání, a to řádem čestné legie „Legion d’honneur chevalier“ a vyznamenám francouzským válečným křížem s palmou „Croix de Guerre“ a 18. dubna anglickým řádem „of the bath“.²⁴³ Ještě na počátku května zasáhl československý národ strašlivá zpráva o smrti ministra financí M. R. Štefánika, který zahynul při leteckém neštěstí u Bratislavy, když se vracel do vlasti. Štefánikova smrt hluboce zasáhla celou legionářskou základnu v Rusku, neboť generál Štefánik byl mezi legionáři velmi oblíbený. Nedlouho po jeho úmrtí se objevily zvěsti o tom, že ono letadlo, ve kterém cestoval bylo nešťastnou náhodou sestřeleno československou protiletadlovou obranou, z toho důvodu, že bylo označeno italskou trikolorou, která je zcela identická s maďarskou, přičemž v této době bylo Československo ve válečném stavu s Maďarskou republikou-rad, je však pravdou, že maďarská letadla byla navíc označována rudou hvězdou. Abychom se vrátili do Ruska a

²³⁹ R. Gajda, Moje paměti, 128

²⁴⁰ R. Gajda, Moje paměti, 119-126

²⁴¹ V. Červenka, Naši na Sibíři, 302

²⁴² J. Fidler, Generálové legionáři, 260

²⁴³ Památníku odboje archivu legie ruské

k Janu Syrovému, tak v první polovině května se generál přesouval z Čeljabinska vlakem do Irkutsku na sjezd vedení vojska. Během cesty se mu dostala do rukou zpráva, že části 1. pluk s dělostřelectvem, byl přepadem bandou čítající přes 1 200 mužů. Tento dav sice československé vojíny zaskočil, ale i tak je dokázali legionáři oděni jen v košilích a podvlékačkách odrazit, s tím že jich na 200 usmrtili. Ovšem generál Syrový usoudil, že bude nutné, aby obrněný vlak, ve kterém cestoval, přispěchal napadené posádce na pomoc a vypomohl jim zajistit staniční budovu a nadobro se vypořádat se vzbouřenci, aby pak vlak mohl dále a bez dalších obtíží pokračovat dále po své trase, až do stanice Tajšel a poté do Irkutsku.²⁴⁴ Vedení sjezdu sem přesouvalo svá jednání, protože zde bylo sídlo politického plnomocníka B. Pavlů. Při schůzi, která začala v polovině května se názory delegátů začaly radikalizovat a vyústily poté v programový dokument, který požadoval, aby politické vedení sjezdu vyložilo, jaké podniká kroky k zastavení bojů na Sibíři. Delegáti žádali, aby vláda ve vlasti byla informována o „tragickém stavu československé armády“. Pavlů i Medek v rozhovoru s delegací sjezdu odmítli rozhodně všechny požadavky. Specifičnost celé situace tkvěla v tom, že delegáti sjezdu se báli využít skutečnosti, že prakticky celá masa vojáků jde za sjezdem. Stáli na stanovisku legality a chtěli jen vyjednávat. Toho využilo vedení i s generálem Syrovým a 20. května nechalo některé zástupce sjezdu zatknout, volení zástupci se zde vyslovili pro ukončení spojení s Kolčákem a pro co nejrychlejší odjezd do vlasti.²⁴⁵ Tehdy se ovšem ukázalo, jaké možnosti delegáti mají, neboť zbývající okamžitě získali jednotky 4. pluku k osvobození zatčených. V Irkutsku bylo pak zahájeno úplně nové jednání celého sjezdu. Vedení vojska v té chvíli již pomýšlelo na demisi, podařilo se mu však získat na svou stranu část starodružiníků 1. pluku. To zviklalo nerozhodné delegáty natolik, že když generál Syrový pohrozil zásahem japonských sil proti sjezdu, vzdali se a podepsali prohlášení, že uznávají zákonost všech rozkazů vlády a jejích zástupců na Sibíři.²⁴⁶ Po sjezdu se generál Syrový na konci května stěhoval do Sukačevské rošči,²⁴⁷ která se stala po dobu jeho působení v Irkutsku domovem. Jak pak později poznamenal J. Skácel, nejvíce Syrového i jeho upoutal Repinův²⁴⁸ obraz „Děvče s rozčuchanými vlasy“ po jejich první návštěvě usedlosti.²⁴⁹ Během jarních měsíců od března do června, když to shrneme provedlo československé vojsko na Rusi pod velením generála Syrového svoje přemístění z přífrontového uralského pásma na

²⁴⁴ J. Skácel, S generálem Syrovým na Sibíři, 20

²⁴⁵ F. Emmert, Českoslovenští legionáři za 1. sv. války, 194

²⁴⁶ J. Bílek, Vojenské dějiny Československa. 3.díl, (1918-1939), 80-81

²⁴⁷ Sukačevova zahrada

²⁴⁸ Ilja Jefimovič Repin-byl ruský malíř a sochař. Ve 20. letech byl postupně vybudován kult jeho realistického umění a byl vydáván za předobraz a vzor socialistického realismu.

²⁴⁹ J. Skácel, S generálem Syrovým v Sibíři, 14,16

magistrálu do úseku, táhnoucího se od Omsku až po Bajkal, pacifikovalo toto území a přivedlo celou trať do pořádku. Pobytu na magistrále využil velitel vojska, aby z revolučních vojenských útvarů vytvořil řádnou, ukázněnou, dobře vycvičenou i vyzbrojenou armádu, která by byla pevným základním kvádrem pro vybudování československé branné moci ve vlasti.²⁵⁰ Když se ještě vrátíme ke sjezdu tak poslední pokus o další sjezd v Irkutsku byl 24. června rozehrán právě za účasti generála Syrového, ale například i generála Janina.²⁵¹ Nedlouho poté 18. července byli delegáti sjezdu zatčeni a odvezeni do Vladivostoku, kde byli intervenováni. Revoltující vojáci byli zbaveni velení. Politický plnomocník Pavlů pak vydal prohlášení o chystaném příjezdu poselstva z vlasti a Československý deník šířil hrozivé zvěsti o tom, že československý stát je doma ohrožen „maďarským bolševismem“. Zároveň byly odzbrojeny nejradikálnější jednotky sboru. Odzbrojení proběhlo naštěstí bez odporu. Naopak další jednotky žádaly, aby byly také odzbrojeny. Ve vojsku zavládla pasivita a trpké vyčkávání věcí příštích. Jeho bojeschopnost bohužel ovšem vůbec nebyla obnovena. Když 5. července zaslal Beneš z Paříže plnomocníkovi Pavlů telegram, v němž jej žádal o vyjádření, zdali by bylo možno vyhovět přání spojenců a probít se na Archangelsk, dostal pochopitelně zápornou odpověď.²⁵² Navíc daleko větším protivníkem, než bolševické guerilly se vojsku stala socialistická agitace, která načas dokonce natolik rozleptala vojenskou kázeň, že generál Syrový podal ze své funkce demisi. Nejvážnější krize Československého vojska na Rusi však i díky plné disciplinovanosti části jednotek během léta 1919 pomalu odezněla a zcela zmizela po rozhodnutí o postupném stažení vojska do Vladivostoku a jeho evakuaci do vlasti, ani v této situaci však generál Syrový svým divizím nevedel, pouze určil jejich pořadí při evakuaci, odpovědnost za vojenské akce tak padala přímo na velitele divizí, zatímco velitel vojska musel většinu času trávit v neplodných vyjednáváních se spojenci.²⁵³ Mezitím za legiemi do Ruska dorazila tzv. „poselství z vlasti“ vedené sociálním demokratem Václavem Krejčím, jehož úkolem bylo uklidnit legionáře, kteří se co nejdříve chtěli vrátit domů. Nedlouho poté dorazila do Ruska zpráva, že byla podepsána mírová smlouva s Německem ve Versailles, kterou byly mj. potvrzeny československé hranice. Mezitím byla revolučními stesy zničena disciplína v Černomořské flotile, následně pak dramaticky odhodil svůj meč admirál Kolčák do moře a tím fakticky odstoupil od plnění svého úkolu. Na Sibíři si ovšem ponechal, dokud se jeho pravomoc zcela nevypařila titul Nejvyšší vládce režimu popsaného v srpnu 1919 generálem Baronem Budbergem v těchto slovech: „V armádě,

²⁵⁰ Československý legionář, r. XX, 4

²⁵¹ M. Honzík, legionáři, 104

²⁵² J. Bílek, Vojenské dějiny Československa. 3.díl, (1918-1939), 81

²⁵³ J. Fidler, Generálové legionáři, 260

úpadku, v personálu, nevědomosti a neschopnosti, ve vládě morální hniloba, neshody a intriky ambiciózních egoistů; v zemi, povstání a anarchie; ve veřejném životě, panice, sobectví, úplatky a všelijaké pochybnosti.“ Kolčak samozřejmě tyto podmínky nevytvořil, ani je nevylepšíl. Je nepravděpodobné, že Kolčakovy „úžasné“ osobní vlastnosti nesou velkou váhu s oběťmi, obžalovanými korupcí a opory, které jsou spojeny s jeho vládou. Mnoho lidí, se ho nepochybně chtělo zbavit. Čechoslováci, si to možná uvědomili, že charakter jeho režimu je zbavil jakýchkoli závazků k němu, aby mohli naplňovat spojenecký závazek a chránit ho. Avšak podle mého názoru byla Kolčakova kapitulace logickým vyvrcholením dlouhodobého plánu jeho zničení a opuštění. Tento plán „byl úspěšně proveden“ a generálové Janin a Syrový by za něj měli být zodpovědní.²⁵⁴ Mezitím se snažil i na frontě uklidňovat své mužstvo a potírat socialistické agitace ve vojsku generál Syrový, který si při tom ještě našel volnou chvíli a z jeho rozhodnutí, jakožto vrchního velitele byla v červenci zřízena Škola nezletilých dobrovolníků československého vojska na Rusi v Irkutsku. Což dávalo jasný podnět k tomu si myslet, že kdyby se legionáři přece jen zdrželi na ruské půdě o něco déle, o nové rekruty mělo být postaráno. Ovšem už na konci září se škola přestěhovala ešelonem do Vladivostoku.²⁵⁵ Dalším vyznamenáním byl Jan Syrový ověšen 27. srpna prezidentem a vládou Československé vlády za vynikající služby v československém vojsku a chrabrost v bojích válečným křížem Československé republiky.²⁵⁶ Následně 19. září rozkazem československých vojsk na Rusi v upomínce na svého prvního velitele byla nazvána 7. rota 1. střeleckého pluku „rotou Syrového.“²⁵⁷ Ovšem těchto menších radostí bylo učiněno za dost, když vyplavalo na povrch, že nepanuje mezi generálem Syrovým a generálem Kappel²⁵⁸ dobrý vztah. Což z hlediska kooperace mezi československými a ruskými protibolševickými silami mohlo mít nepříjemné následky. Syrový na Kappelovu výtku, že ruské obyvatelstvo trpí nekončícími spory mezi spojeneckými a bolševickými jednotkami kontroval v dopise se kterým vyslal kapitána Skácela, že nebude polemizovat o původu neštěstí, jimiž Sibiř trpí, každý ví, mírně řečeno, jakých chyb je to následek.²⁵⁹ Nebezpečí, že legie budou znovu zataženy do přímé protibolševické intervence, však ještě pořád nebylo zažehnáno. Když se pak Děnikinovým bělogvardějským armádám v říjnu zpočátku dařila ofenzíva na sovětské

²⁵⁴ H. H. Fisher, *The Russian Review*, r. XXIV., 194

²⁵⁵ D. Vácha, *Ostrovky v bouři-každodenní život československých legií v ruské občanské válce (1918-1920)*, 241,243

²⁵⁶ *Vojenský ústřední archiv-Vojenský historický archiv, legionářský spis, Jan Syrový*

²⁵⁷ *Památník odboje archivu legie ruské*

²⁵⁸ -Vladimír Oskarovič Kappel-byl ruský vojenský velitel. Bojoval v první světové válce a poté proti bolševikům v ruské občanské válce

²⁵⁹ J. Skácel, *S generálem Syrovým v Sibiři*, 103

hlavní město Moskvu, regenerovaly se u Pavlů a Syrového opět staré plány na vítězné tažení proti bolševikům. 3. října psal Pavlů Syrovému: „děláme největší hloupost, když se nepřipravujeme na poslední ránu bolševikům...mělo by se pomýšlet na utváření sboru dobrovolníků k cestě na západ a vyžádat si povolení naší vlády...s bolševiky to jde z kopce.“ Generál Syrový příští den odpověděl souhlasně: „Souhlasím s dopravou vojska domů přes západ. Vyžádej si od Beneše volnou ruku pro případ takové výhodné možnosti...Nesmíme ztratit rozhodný okamžik čekáním na další zprávy.“ Pak 20. října požádal Pavlů telegramem Beneše o svolení k zahájení příprav „k probití se západem“ do vlasti. Fantastický pokus nenapravitelných antikomunistů ve vedení legií však skončil fiaskem. Snaha získat mezi československými dobrovolníky taková odvážlivce pro toto dobrodružství naprosto zkrachovala. Dr. Beneš, který měl zřejmě přesnější přehled o celkovém dění v Rusku, tentokrát návrh sám odmítnul.²⁶⁰ Nakonec mu dalo následné dění za pravdu, protože bělogvardějský útok na Moskvu nakonec úspěšným nebyl. První listopadový den opustil generál Syrový Irkutsk, ve vlaku ho doprovázel kapitán Skácel, poručík Morávek, a ještě armádní inženýr major Havel jako technický referent. Zajímavostí bylo, že generál Syrový ve své hodnosti jen leckdy užíval strážní roty, které by sloužily pro jeho ochranu jako to bývalo běžné u takto vysokých hodností například u jiných národností,²⁶¹ J. Syrový si zkrátka byl jist svou autoritou u nepřátel a oblibou u svých podřízených. Jak už jsem zmiňoval dříve, tak generál Syrový ve svém rozkazu rozhodl o přesunu vojsk směrem do Vladivostoku, 16. listopadu pak nechal svévolně zastavit veškerou ruskou železniční dopravu v rozsáhlé oblasti západně od města Krasnojarsk, aby tudy mohly plynule projíždět československé ešelony. Za to si ale vysloužil opovržení, mnoho výtek a zanedlouho také vskutku anachronické vyzvání k souboji; souboj se však nekonal. Tím, kdo vyzval Syrového byl již dříve uvedený generál Kappel, s nímž měl spory. Neboť rozkaz, který Syrový vydal o prioritním pohybu československých ešelonů byl využit též proti vlaku přepravujícím vrchního admirála Kolčaka na útěku, který v té době už nadobro ztratil půdu pod nohama poté co Rudá armáda obsadila Ufu a bez boje se zmocnila i Omsku, odkud také Kolčak utíkal směrem na Irkutsk, kde chtěl umístit své velitelství, to se mu následně také nepodařilo, jelikož zde po odchodu Syrového propukl puč a vlády se zmocnili členové strany eserů. Nicméně moci zbavený Kolčak nebyl hlavní starostí legionářů, v tuto chvíli byl největším problémem fakt, který přiděloval vrásky na čele i ostříleným důstojníkům, že rozvrat sibiřského železničního uzlu

²⁶⁰ J. Bílek, *Vojenské dějiny Československa*. 3.díl, (1918-1939), 81

²⁶¹ J. Skácel, *S generálem Syrovým v Sibiři*, 76

dostoupil tehdy vrcholu a železnice se v té době ocitly ve stavu faktické paralýzy.²⁶² Ze sonorské fronty se počala I. československá divize stahovat již před omským převratem a po převratu vlastně zůstala na frontě pouze Gajdovi podřízená II. divize. Generál Syrový přestal být vrchním velitelem protibolševické fronty a nejvyšší velení bylo soustředěno přímo ve stavce²⁶³ admirála Kolčaka.²⁶⁴ Legionářské ešelonu se pohybovaly jen velmi pomalu, přesto přesuny trvaly i nadále. Obrněný ešelon, ve kterém cestoval generál Syrový zastavoval jen málo, kupříkladu jen když bylo třeba vyměnit upachtěné lokomotivy, jak se dozvídáme ze zápisků kapitána Skácela, který Syrového doprovázel. Vlak putoval z Irkutsku na Krasnojarsk, tedy překvapivě na západ. Bylo to z toho důvodu, aby dohlédl i na poslední československé voje, které měly být evakuovány. Současně s Čechoslováky se evakuovaly i jiná národnostní vojska, podobné přesuny prováděli i Poláci, Rumuni a Lotyšci.²⁶⁵ Když se legionáři i na konci obrovského vojenského hadu posunuli kolem Tajgy, žádalo polské velení generále Janina,²⁶⁶ aby je vpustil do rajónů Ačinska, což shodou okolností bylo uvnitř našich vojsk, M. Janin s tím informoval J. Syrového a dal mu možnost rozhodnutí. Generál Syrový mu pak odpověděl tímto způsobem: „Zařizuji odpravování našich částí tak, aby naše ešelonu byly co možná nejdříve a nejdále na východ od Ačinska. Takovým způsobem uvolníme pro Poláky nutný jim ačinský rayon.“ Poté ještě navíc uvolňuje Syrový osm volných parovozů a posílá je Polákům směrem do Tajgy 5. prosince.²⁶⁷ O pár dní později, přesněji 9. prosince byly z Vladivostoku zahájeny první transporty řadových jednotek. Nejdříve Rusko opouštěl nejstarší ze všech řadových pluků, 1 300 mužů 1. střeleckého pluku Mistra Jana Husi na palubě japonské lodi Yonan Maru.²⁶⁸ Poté už byli legionáři odpravováni pravidelně. Na magistrále mezitím začínalo docházet k samovolnému zabírání parovozů, protože jich byl nedostatek. Aby nevznikl konflikt musel nařídít kapitán Skácel důstojníkům, kteří byli určeni k evakuaci Mariinska ať odepínají parovozy od cizích ešelonů – generál Syrový tento rozkaz potvrdil, což vzápětí shodou okolností znamenalo, že byl v prosinci opět zastaven vlak s prchajícím Kolčakem.²⁶⁹ V Irkutsku pak během prosince došlo k požáru, jenž zasáhl i kanceláře generála Syrového. Oheň se rozšířil podle všeho od sousedních úřadoven generála

²⁶² D. Vácha, *Ostrov v bouři-každodenní život československých legií v ruské občanské válce (1918-1920)*, 344-345

²⁶³ Hlavní stan

²⁶⁴ R. Gajda, *Moje paměti*, 128

²⁶⁵ J. Skácel, *S generálem Syrovým v Sibiři*, 80

²⁶⁶ V té době už ve funkci velitele všech protibolševických vojsk v asijské části Ruska, kde nahradil na začátku prosince generála Syrového

²⁶⁷ J. Skácel, *S generálem Syrovým v Sibiři*, 83

²⁶⁸ D. Vácha *Ostrov v bouři-každodenní život československých legií v ruské občanské válce (1918-1920)*, 362

²⁶⁹ J. Skácel, *S generálem Syrovým v Sibiři*, 92

Eisenberga, naštěstí se kapitánu Skácelovi podařilo zachránit důležité papky, až na několik méně významných čísel. Generál Syrový se poté musel přestěhovat do jiné budovy.²⁷⁰ Na konci prosince byl Syrovému doručen příkaz od spojenecké rady pěti, která naléhala na dopravující se československou armádu do vlasti, aby československé velitelství připravilo vojsko co nejrychleji k nalodění. Při čemž příkládala, že jestli nebude armáda zavčas ve Vladivostoku, hrozí Československé republice velké finanční ztráty. Ve skutečnosti tento příkaz se vyplňoval již dávno, jen navázal na rozkazy z Československé republiky, aby byl celý proces nalodování urychlen.²⁷¹ Od 26.12. započali boje mezi revolučními vojsky a zastánci demokracie vedenými atamanem Semjonovem, Čechoslováci v tuto chvíli zůstávali neutrální,²⁷² ovšem legie začaly ještě o to více ustupovat, jelikož jim už na paty šlapala Rudá armáda a začaly je ohrožovat i protisovětské režimy Kolčakova z Omsku, sice již bez významné podpory a především Semjonova ze Zabajkalí, který spolupracoval s Japonci.²⁷³

²⁷⁰ Tamtéž, 94

²⁷¹ Tamtéž, 112

²⁷² Tamtéž, 38-40

²⁷³ M. Honzík, Legionáři, 105

7. 1920: Poslední rok války a návrat legionářů zpět do vlasti

Pod touto kapitolou, jak už nabízí název se budu zabývat doputováním legionářů do Vladivostoku odkud po naložení budou postupně přepravováni do Československa. Ovšem, než všechno toto nastane, budou se ještě československé pluky a jejich velitelé potýkat se škodícími Japonci, ač právě oni měli budít dojem, že Čechoslovákům pomáhají na východ a pak také s atamanem Semjonovem, který podporován Japonci činil obtíže v Zabajkalí. Dále bych chtěl připomenout ukořistěný ruský poklad a jeho odevzdání zpět do ruských rukou o kterém se rojí legendy. Mimo jiné také představím obraz generála Syrového z pohledu jednoho z jeho podřízených, a tak jako v každé kapitole nadnesu putování Jana Syrového Sibiří až do přístavu a pak také jeho následnou činnost po bezprostředním návratu do vlasti.

Významnou událostí již v polovině ledna bylo zasedání konané v Paříži, které ustanovilo Společnost národů. Mezi 32 zakládajících členy této organizace patřilo také Československo. Mezitím v Rusku přistoupilo velení při evakuaci nejzápadněji položených jednotek k jedinému myslitelnému řešení; při zoufalém nedostatku pojízdných lokomotiv se musel snížit počet vlaků a tím pádem i počet vagonů, proto na nádražích západně od Bajkalu zůstali stát desítky a stovky teplušek – opuštěných a prázdných. Některé vlaky byly také násilím zastavovány legionáři cestou na východ a byly jim odebírány parostroje. Na stůl velitelského štábu se kupily protesty, mezi jinými také od vrchního velitele ruských vojsk generála Sacharova. Generál Syrový ovšem pokládal za zbytečné odpovídat na tyto protesty, odjel tedy na západ, aby poznal skutečnou situaci. Nálada vojsk byla opravdu špatná a druhé divizi hrozilo skutečné nebezpečí. Jan Syrový se rozhodl jet mezi tyto nejvíce morálně ohrožené části, aby je svou přítomností povzbudil a na místě učinil některé nutné dispozice vojenského i technického rázu.²⁷⁴ Václav Červinka pak osvětlil, jakým způsobem dokázal unavené a psychicky rozložené legionáře opět vzchopit a jak byl vnímán svými důstojnickými bratry: „Již svým zevnějškem generál Syrový, statná ramena, širokého, pádného kroku, se tak obyčejně hodí jako velitel v čelo svojí sibiřské armády. Je leckdy drsný ve slově, náladový, ale neobyčejně dobře a lehce dovede dohovorit se se svými důstojníky a vojáky, je houževnatě pracovitý, nebylo na něm znáti únavy. Jediným oddechem pro něj bylo, pokud vím ze svého irkutského pobytu, že dovolila-li služba i jiné okolnosti, zmizel na den, na půldruhého z města na lov. Se svou pracovitostí a smyslem pro konání povinnosti byl vzorem celé svojí armády. Silný a drsný generál má i svou slabost: že tu svou drahou armádu má

²⁷⁴ J. Skácel, S generálem Syrovým v Sibiři, 75

nesmírně rád, že mu přirostla k srdci.²⁷⁵ Mezitím byly ve městě Vladivostoku, kde se nacházel Ergešlat, což byl konec transsibiřské magistrály²⁷⁶ oficiálně zahájeny 19. ledna transporty do vlasti, kdy Vladivostok opustila loď *Roma* plavící se pod italskou vlajkou. Tento transport čítal zhruba 100 mužů, většinou postarších a nemocných.²⁷⁷ V té době se v Irkutsku zformovala nová bolševická vláda, Politické Centrum, které zahájilo jednání s československým velením. Ačkoli toto Politické Centrum mohlo být politicky přijatelnější než Bolševici k bojům, které vedli československé legie a jehož sympatie měly mírně socialistické rázítka, to, co generál Syrový vyžadoval byla především přítomnost stabilní autority ve východní Sibíři k hladší evakuaci legionářů. Navzdory všem legionářským očekáváním takové přesně Politické Centrum nebylo. Na zasedání 21. ledna, kde bylo přítomno jak Politické Centrum, tak revoluční rada (revkom) a zástupci československého velení se přesto formalizoval převod moci. Zplnomocněný zástupce legionářského velení generál Syrový zaručil, že nová bolševická vláda bude uznána jeho armádou za předpokladu, že dřívější dohody se Socialisticko-Revoluční vládou (SR), které garantovaly volnou cestu pro legionáře na východ (se zbraněmi) budou plněny. Na oplátku byl z československé strany nabídnut závazek, který zaručoval navrácení zlatého pokladu, který měly ve svých rukách československé legie a zdržení se jakéhokoli zásahu do ruských záležitostí. Následně byly klauzule v tomto smyslu řádně vloženy do inauguračních prohlášení Irkutské revoluční rady, aby vztahy mezi oběma stranami byly srdečné a následně, aby mohli Čechoslováci uvažovat o prodeji zbraní a munice Zverevově bolševické armádě. Ovšem brzy se vyvinulo tření mezi bolševickou autoritou a Čechoslováky v Irkutsku. Dne 26. ledna nařídila revoluční rada vyhoštění legionářů z města po střetu, kdy byl český úředník zastřelen partyzánskými oddíly. To vyvolalo protesty ze strany legionářů, která pak následně vyvolala demonstrace dělníků proti spojencům.²⁷⁸ Zatím se generál Syrový na začátku února stěhoval z čeljabinské rošči na nádraží v Irkutsku.²⁷⁹ Nedlouho po odjezdu Syrového z Čeljabinska bylo ujednáno 7. února opětovné příměří mezi sovětskou vládou a československými legiemi ve stanici Kujtun.²⁸⁰ Ve chvíli kdy se vyřešil spor s bolševiky, začali znepříjemňovat postup vojsk po železnici Japonci. Generál Syrový dal protestně vědět generálu Janinovi o záměrném japonském zdržování evakuace ešelonů, proto má evakuace proběhnout ne později než do měsíce, jak

²⁷⁵ V. Červinka, *Sibiřské děje a postavy*, 118-199, 123

²⁷⁶ F. Emmert, *Českoslovenští legionáři za 1. sv. války*, 210

²⁷⁷ D. Vácha *Ostrovy v bouři-každodenní život československých legií v ruské občanské válce (1918-1920)*, 347,361

²⁷⁸ J. D. Smele, *Europe-Asia Studies*, r. XLVI., 1331-1332

²⁷⁹ J. Skácel, *S generálem Syrovým v Sibíři*, 53

²⁸⁰ M. Honzík, *Legionáři*, 107

píše „ať vůlí nebo zbraní“. Janinovi se nepodařilo Japonce přesvědčit a tak 17. února varoval generála Syrového, že bude nutno použít zbraní, aby se postup již déle nezdržoval. Pod pohrůzkou ozbrojené potyčky Japonci povolili a umožnili průjezd souprav.²⁸¹ „O poledne, za krásného slunečného dne, jaké jsou v zimě v Sibiři pravidlem“ jak píše J. Skácel, opustil generál Syrový 27. února se svým štábem Verchně-Udinsk, aby působil svou přítomností v Čitě na tamější authority, aby dále pohyb vojsk směrem na východ nebyl nějakými záminkami zdržován.²⁸² Vedoucí složky Československého armádního sboru byly nervózní i z toho důvodu, protože legionáři převáželi ruský poklad, který ukořistili během bojů s bolševiky, nicméně by o něj neradi přišli při zbytečném boji s Japonci. Nakonec však zlatý poklad, který k 1. březnu byl uložen v 18 železničních vagonch J. Skácel, který obsahoval 5 143 bedniček s drahými kovy, 1 678 tlunchů se zlatými mincemi a celkově 13 400 tun zlata,²⁸³ musel být navrácen zpět do ruských rukou.²⁸⁴ Ovšem od té doby se vedou spory, zdali byl poklad navrácen komplet celý nebo jestli i díky tomuto majetku začali vznikat legionářské organizace po návratu do vlasti. Nadále ovšem trval spor s Japonci, proto se generál Syrový sešel 2. března se svým štábem na schůzce s japonským generálem Suzukim, aby se projednala tzv. japonská pomoc. Generál Syrový začal bez okolků odhalovat dvojaké chování Japonců při československé evakuaci, což působilo jako sprcha pro generála Suzukiho, ten se snažil hájit, avšak důkazy o japonském záškodnictví a očividné snaze znesnadnit postup československých vojsk byly zřejmé. Po několikadenním jednání, generál Suzuki povolil a přislíbil pomoc legionářům. Od 7. března se pak už opravdu vlakové soupravy pohybovaly po železnici pravidelně a jak bylo zapotřebí.²⁸⁵ Záhy se však objevil další problém v podobě samozvaného atamana Semjonova, který za výrazné podpory Japonců ovládal oblast Zabajkalska. Ten odeslal dopis do štábního vlaku o napadení semenovských rodin a vesnic československým jízdním plukem a jejich obsazení. V dopise žádal o potrestání a urychlenou odpověď, prý do jedné hodiny jinak vyhrožoval zajetím generála Syrového. Československý štáb přešel z vlaku do štábního sídla ve městě Čita, který v tu dobu obýval velitel Východní obrany generál Vojcechovský. Čechoslováci se poté chopili zbraní a zapůsobili na Semenovce tak, že radši před vidinou krveprolití ucukli. Nakonec se ukázalo, že šlo o nedorozumění, ovšem i tak generál Syrový přikázal bratru Kotomkinovi, ať předá atamanovi zprávu, že stane-li se ještě jednou něco podobného, nebude s ním zdlouhavě

²⁸¹ S generálem Syrovým v Sibiři, 152-153,156

²⁸² Tamtéž, 151

²⁸³ F. Emmert, Českoslovenští legionáři za 1. sv. války, 199

²⁸⁴ M. Honzík, Legionáři, 108

²⁸⁵ J. Skácel, S generálem Syrovým v Sibiři, 158,167

vyjednávat, ale dá pouze rozkaz vojsku k útoku.²⁸⁶ Následně se již situace poněkud více uklidnila a generál Syrový mohl se svým štábem na konci března Čitu opustit.²⁸⁷ Při další zastávce byl generálu Syrovému zaslán doporučený dopis, který obsahoval 30 stříbrňáků, zřejmě to byl menší závdavek za to, že československá armáda opouští Rusko a také za její službu. Dále byl generál Syrový požádán vrchním velitelem generálem Janinem, aby navštívil gubernátora Cicikary generál-majora Din Čaa, jako výraz díku za to, že Číňané byli nápomocní Československému vojsku a jednak také proto, že sám generál Janin nestihl Din Čaa navštívit osobně při svém průjezdu. Generál Syrový obdržel gubernátorův portrét s čínsky psaným věnováním na počest vykonané návštěvy. Poté opustil Cicikaru a pokračoval dále ve svém obrněném broněviku Orlík v cestě na východ, přičemž 5. dubna obdržel zprávu o tom, že poslední československé ešelony projely Čitou. Taktéž obdržel psaní, ve kterém bylo, že Japonci drží ve svých rukách Vladivostok. Poté se již snažil směřovat přímo bez jakýchkoli zdržení do Vladivostoku přes Groděkov a Charbiň, aby nepříjemnou patálii s Japonci vyřešil.²⁸⁸ Japonci totiž i nadále působily spíše problémy, než že by byli nápomocní a znesnadňovali postup vojsk k nalodění. Dále se pak také požadovali navrácení broněviku Orlíku. Ovšem generál Syrový nic takového neslibil a odmítl ho vydat.²⁸⁹ Od 15. dubna měl ve své sbírce další vyznamenání, a to důstojnický řád čestné legie „Legion d’honneur, officier.“²⁹⁰ Poté co dorazil do Vladivostoku v polovině dubna, byl Orlík následně ukořistěn Japonci. To už byl generál Syrový rozpálen doběla a psal 19. dubna dopis japonskému generálovi Oimu, aby byl Orlík navrácen zpět. Generál Oi dal, poté co ho navštívil se svým ozbrojeným doprovodem major Skácel, příkaz k navrácení Orlíku a jiné zabavené výstroje československým vojákům.²⁹¹ Mezitím byl Jan Syrová opět vyznamenán a to 2. dubna italským válečným křížem.²⁹² To byla jedna z posledních význačnějších věcí, které se přihodila Jana Syrovému na ruské půdě, protože již 27. dubna se téměř bez vlivu na své podřízené nalodil se svým štábem na loď *President Grant* a opustil přístav ve Vladivostoku. V červnu dorazil do Prahy, kde mu bylo připraveno oficiální přivítání jako veliteli vítězných vojsk, která se vrátila z bojů po anabázi kolem celého světa domů. Po slavném návratu v čele československých legionářů z Ruska odešel generál Syrový na krátkou repatriační dovolenou.

²⁸⁶ J. Skácel, S generálem Syrovým v Sibíři, 187-188, 189

²⁸⁷ Tamtéž, 195

²⁸⁸ Tamtéž, 208, 211, 215

²⁸⁹ Tamtéž, 221,223, 224

²⁹⁰ Památníku odboje archivu legie ruské

²⁹¹ J. Skácel, S generálem Syrovým v Sibíři, 231, 232, 244

²⁹² Památníku odboje archivu legie ruské

Do vlasti se vrátil Syrový jako jeden ze tří generálů, jmenovaných do funkce ještě v Rusku.²⁹³ S příjezdem Syrového se 17. června velitelství československého vojska na Rusi přesídlilo do Prahy, které bylo evakuováno 23. transportem na stejné lodi *President Grant*.²⁹⁴ Již 9. srpna Generál-major Syrový, velitel československé sibiřské armády, byl nadšeně přijat jako vrchní velitel a organizátor československé zahraniční armády, která pod jeho taktovkou se zapříčinila velkou měrou o samostatnost českého státu a současně obdivu a úcty celého světa. Československý národ, mu byl v té chvíli zavázán, k čemuž i úměrně vyznělo jeho přijetí v hlavním městě osvobozeného státu. K tomuto slavnostnímu uvítání se dostavili všichni představitelé vlády, armády, zástupci spojeneckých vlád v Praze, literárních, uměleckých a samosprávných kruhů a dále také nespočetné zástupy nadšených davů. Syrového vlak vjel přesně podle plánu pod skleněnou rampu Hlavního (dříve Wilsonova) nádraží za zvuků jak české, tak slovenské státní hymny. Nejdříve vystoupil z vlaku generál Syrový následován svým průvodem. Přijal hlášení a shlédl čestnou a vzorně nastoupenou družinu. Poté následovalo ještě vzájemné představování hodnostářů. Následně generála Syrového přijal vřelým proslovem starosta hlavního města Prahy dr. Bára, který mu zdůraznil, že právě tak jako v cizině, tak i v domovině má stát na stráži demokratické svobody. Po tomto oficiálním uvítání následovalo množství chvatných pozdravů a stisků ruky, než jistý důstojník ohlásil, že všechny povozy uvolněné k této události jsou připraveny k odjezdu. Generál Syrový se však v tomto okamžiku odpojil od celé společnosti a sklonil se ke staré dámě, která tam jen tiše, němě, ale dle svědectví ostatních s výrazem nejčistší radosti ve tváři stála u hloučku nejbližších. Pouze několik nejbližších sousedů vědělo, že je to Syrového matka. Generál jí vzal pod paží a provázel ji ven před nádraží, kde je uvítal ohromný jásot burácejících a nepřehledných davů.²⁹⁵ Po svém návratu do Prahy promluvil vřele o velikém díle, které československá armáda vykonala v Rusku na osvobození, pravil: „Armáda, jež nyní vrací se z Ruska, byla vytvořena Čechy a Slováky za účelem boje s ničiteli práv a svobody československého národa. Armáda tato vztyčila hrdě svůj vysoký ideál svobody, demokracie a spravedlnosti, bila se se všemi odvěkými nepřáteli. Náš voják s nadšením zachránil ideu boje za svobodu svého národa a ukázal světu jakých rozhodných kroků je schopen československý národ, jedná-li se o jeho budoucnost. Pod vedením našeho milovaného národního vůdce Masaryka, součinnosti s národem ve vlasti a ve spojení a spolupráci s ostatními legionáři zahraničními dosaženo národního cíle. Tyranie Habsburků padla a zápas

²⁹³ R. Zejda, *Osobnosti Třebíčska*, 177

²⁹⁴ Památníku odboje archivu legie ruské

²⁹⁵ *Věstník československého vojska na dalekém východě*, r. I., 1

dvou světů skončil vítězstvím demokracie. Našemu národu vytyčeny nové cesty ke skvělé budoucnosti. Žel, že naší armádě nebylo dopřáno vrátiti se ihned domů, by mohla od samé kolébky republiky působiti k zajištění její budoucnosti. Leč armádu v Rusku těšilo vědomí, že pobytem v Rusku přispívá naším zástupcům na mírové konferenci. Litovali jsme, pravil déle, že nebyli jsme doma, když naši nepřátelé usilovali o podkopání základů naší Republiky a že jsme se nemohli postaviti po bok armádě, bojující za nedotknutelnost našich zemí Slovenska a Slezska. Útrapami v Rusku jsme neklesali a zůstali jednotni a připraveni k novým službám pro naši vlast. Dlouhé odloučení nás naučilo, že jen pod svorně vztyčeným praporem dojde náš národ ke štěstí a blahobytu a sdružení pod praporem svobody k našim světlým demokratickým cílům. Jménem armády z Ruska prohlašuji, že chceme doma státi na strážii národních zájmů se zvýšenou pozorností by republiky došla k rozkvětu a blahobytu všech občanů. Ideály národa vyžadují, by národ byl jednotný a připraven na obranu svého státu. Armáda musí býti silnou, musí patřiti celému národu, býti tedy všenárodní, jako byly legie zahraniční. Celý český národ, necht' vzpomíná a zamyslí se nad idealismem těch, kdož v Rusku umřeli v povinnosti vůči své vlasti, a necht' následuje jejich ideální cíl všichni legionáři si dojistá přejí, by splynutí s domácí armádou bylo co nejrychlejší a nejsrdečnější v zájmu síly a bezpečnosti Republiky. Jménem celého československého vojska na Rusi zdravím Československou republiku a jejímu prvním prezidentovi, našemu milovanému vůdci a otci-Zdar!²⁹⁶ Dalším vyznamenáním mu bylo 14. července jmenování „commandeuer“ čestné legie.²⁹⁷ Již koncem srpna 1920 však byl Jan Syrový přijat do československé armády jako generál V. hodnostní třídy a jmenován do funkce Zemského vojenského velitele v Praze, kde nahradil ve funkci generála Diviše, jednalo se nejprestižnější místo mezi legionářskými veliteli.²⁹⁸ Stalo se tak 14. srpna v 10. hodin dopoledne, odcházejícímu generálovi Divišovi srdečně poděkoval náčelník generálního štábu legií plukovník Gibiš za jeho dosavadní práci. V odpovědi generál Diviš se zmínil o velkých obtížích v dobách po převratu, kdy ještě nebylo ministerstva národní obrany, nastínil vývoj usilovné práce o nové zřízení národní armády a skončil přáním zdaru budoucí činnosti. Potom představil přítomným referentům generála Syrového, který se s každým zvlášť srdečně pozdravil a všechny požádal, aby ho podporovali prací tak jako odcházejícího dosavadního velitele.²⁹⁹ V Rusku po odjezdu generála Syrového, převzal vrchní velení zbylých oddílů

²⁹⁶ Bratrství-list československého vojska, Z řeči generála ruských legií Jana Syrového, r. II., č. 34., 234

²⁹⁷ Památníku odboje archivu legie ruské

²⁹⁸ J. Fidler, Generálové legionáři, 261

²⁹⁹ Bratrství-list československého vojska, Generál Syrový zemským velitelem, r. II., č. 34.

československého vojska generál Čeček.³⁰⁰ Vzhledem k odchodu plukovníka Gillaina a francouzských důstojníků byl jako první český velitel pluku jmenován major A. Eliáš, který se již v únoru vrátil do Čáslavy. Jeho první povinností bylo provedení unifikace kádrů domácího a zahraničního vojska, jejímž smyslem bylo vytvořit homogenní vojenské těleso z důstojníků s legionářskou minulostí a bývalých R-U důstojníků, na exkurzy k pluku přijel i zemský velitel generál Syrový i celý štáb, vše dobře dopadlo a štáb ze schůzky odjížděl spokojen.³⁰¹ Na začátku září byl pak naloděn poslední československý voják na cestu domů, údajně bylo přepraveno na 56 000 československých vojáků. Bohužel více než 4 000 jich domů nedorazilo a jejich hroby jsou rozeté od Karpat až po Tichý oceán, jen jeden z nich tvořil výjimku, bezejmenný voják od Zborova, jehož hrob byl poté umístěn až do období protektorátu ve Staroměstské radnici.³⁰² Jan Syrový po svém návratu ještě musel zařídit důležitou věc. Musel odvézt posmrtnou masku svého přítele J.J. Švece s dalšími legionáři do jejich rodné obce Třebíče, kde byla umístěna ve zdejší sokolovně.³⁰³

Napsal o něm při příležitosti oslav padesátin Jana Syrového v lednu 1938 Emanuel Moravec: „Dožívá se 24. ledna padesátky. Kdo ho však zná přes dvě desetiletí, jako my bráškové, trochu nás to překvapuje. Tato padesátka už dvacet let šla za ním jako stín. V červnu to bude dvacet let, co byl povýšen na plukovníka a za dvě měsíce poté byl ustanoven, jako generál velitelem československého vojska na Rusi. Neuplynul měsíc a generál Jan Syrový stal se r. 1918 v srpnu vrchním velitelem spojeneckých vojsk v Sibiři, tedy legie naší, polské, rumunské a jugoslávské.

Veliká odpovědnost těžké doby udělaly třicátníka trochu přistárlým. Tento odstup od jeho vrstevníků zvyšovaly ještě dvě věci: klipec na oku a povaha. Bratr Jan, jak ho všude nazývali, byl vždycky uzavřený. Ne ze zbytečného sebevědomí, nýbrž z vrozené osobní skromnosti a nenáročnosti. Každé veřejné vystoupení přivádělo ho do rozpaků, nahánělo do jeho tváře výraz nevole. Těžko bychom našli v legiích na vyšších místech bratra, kterému sláva byla tak obtížná a svědivá, jako právě bratru Janovi.

Kdo jej viděl na Sibiři při reprezentačních povinnostech velitele československých vojsk, mohl mu číst v zakaboněném modrém oku: -Bože! Oč příjemnější to bylo ve zborovských zákopech, když Rakušáci zpustili pekelnou palbu proti přípravám-Proto těch dvacet let, co jej známe jako velitele československých vojsk na Rusi, jako zemského velitele v Čechách,

³⁰⁰ J. Kudela, Generál Čeček – velitel povolžské fronty, 28

³⁰¹ A. Eliáš, T. Pasák, F. Možná-Meisnarová, V boji a zajetí, 198

³⁰² M. Honzík, Legionáři, 109

³⁰³ R. Zejda, Osobnosti Třebíčska, 177

náčelníka hlavního štábu, ministra národní obrany a nyní generálního inspektora branné moci, vždy nám připadal starší.

Ve skutečnosti (jako anglický maršál Kitchener) za maskou mlčenlivého morousa hledal bratr Jan útočiště před svým dobrým srdcem. Jak nemiloval okázalosti, tak neměl rád kolem sebe stopy tragédií a zlého osudu. To vycítili dobře bráškové jeho pluku Družiny a prvé divise. Ti se nikdy nebáli tohoto zastydlého nemluvy. Viděli do něho dobře a dovedli na něho zaútočit tou nejodvážnější prosbou. Důstojníci štábu generála Syrového často trnuli, jak přímo, nebojácně a jadrně se na něho obraceli jeho starší vojáci. On při tom jihnul a za časů, kdy neženatému generálu zemskému veliteli republika platila něco přes dvě tisícovky měsíčně, zůstal pak mnohdy s prázdnou peněženkou. Chlapci, se kterými chodil v Družině na rozvědky, příslušníci jeho roty, praporu, ti zůstali dosud jeho širokým pokrevním příbuzenstvem, z nichž většina nemá zvlášť na růžích ustláno.

Bratr generál Syrový vždy těžce nesl boje mezi legionáři po návratu do vlasti. Proto stál a stojí stranou jejich organizací a při tom svědomitě pomáhá každé z nich v rozumných podnětech a činech. Nejen ve věcech legionářských, ale i jiných vojenských, veřejných očekávalo okolí generála aktivnějšího. Má přece velkou morální autoritu. Nejvyšší velitel legií za revoluce, nejvyšší voják v armádě našeho státu! A přece málokdy něco napíše. Velmi zřídka někde veřejně promluví. Zpočátku nás to skoro zlobilo, že s tak vzácnými hřivnami generál tak špatně hospodaří. Dnes se zdá, že dobře udělal. Je-li jádro dobré, stačí málo přikládati do ohniště času, aby v legionářích i v národě společná věc dobře vykvasila. Bratr generál Syrový byl svůj. Nikdy nehrál, jak se stává hodnostářům, kteří chtějí něco více představit. A tak vytvořil typ československého velitele, skromného, nenáročného demokrata a poslušného vojáka. A doba dnes jiných lidí nežádá.

Pomalou dvacet let stojí generál Syrový v čele našich vojsk. Aniž jsme to pozorovali a snad aniž to při své nenáročné povaze zpozoroval i on, provedl velmi obratně naši armádu z revolučního kvasu přes obtíže budování armády státní. Šlo to nějak klidně, nehlučně, vyrovnaně. Vždy hleděl, aby v čelo vyšších velení dostávala se poctivá, pracovitá skromnost. Měl a má jemný smysl pro pozérství, úlisnost, kariérnictví. Proto také pod jeho vedením československá armáda nezískal nijak na zevnějším lesku. Naopak zmorousovatěla, uzavřela se v práci někdy až nebezpečně přepínaně. Zešedla. Ale při tom si zachovala skvělou kázeň a upřímnou oddanost demokracii. Pod vedením generála Syrového naše armáda stála přísně stranou politických bojů a přechodných ideových mód. Byla a je to armáda ryze naší krve, skromná, tvrdá, na chuť společensky trochu trpká, ale svá, bohatýrsky obětavá, jako byl a je

ten náš zamlklý bratr Jan.³⁰⁴ Generál Syrový byl poctivý člověk, ale nenazýval se vojenským vůdcem. Byl považován spíše za politického generála.³⁰⁵

³⁰⁴ Československý legionář, r. XX, 1

³⁰⁵ I. Lukeš, Benesch, Stalin und die Komintern. Vom Münchner Abkommen zum Molotow-Ribbentrop-Pakt, 333

ZÁVĚR

Svou práci jsem se věnoval krátkému období v životě sokola, stavebního technika a později armádního generála, a dokonce krátce předsedy vlády během první a následně druhé Československé republiky Jana Syrového. Během mého studia k práci a při následném psaní jsem postupně zjišťoval jaký charakterem a jaké vlastnostmi zdobily tohoto hřmotného a zásadového muže. Při mém výzkumu jsem se bohužel musel potýkat s nedostatkem materiálu, který by se více věnoval Syrovému v tomto jeho raném období, naneštěstí jsem po Syrovém nenašel ani žádné paměti či deníky, které by sám psal během sibiřského tažení. Více známé je jeho působení poválečné až do podepsání Mnichovské dohody v září 1938, i co se týče materiálu, je tato doba publikacemi o Syrovém bohatší. Přesto, že byl mnohými zatracován za potřesení si rukou s Adolfem Hitlerem a posléze i zapomenut během období komunistického režimu, kdy byl vězněn 14 let za vlastizrady, pravda všech těchto spekulací s očerňováním hrdiny z Ruska. Co se týče podání ruky německému kancléři v březnu 1939 byl Syrový instruován k tomuto setkání protektorátním prezidentem Emilem Háchou a jakožto člen Sokola nemohl odmítnout nabídnutou ruku i člověka jakým byl Adolf Hitler. To bylo později pro něj i přitěžující okolností při jeho odsouzení v roce 1945 i přesto, že se během okupace neangažoval v žádném odboji. Pravdou je, že se s tímto rozhodnutím nikdy nesmířil a po amnestii se rozhodl dožít v ústraní. Na druhou stranu bych chtěl touto prací dokázat to, že české národ potažmo československý má právo být hrdý na tohoto muže, který i když nikoli sám, ale převážně na jeho bedrech stála odpovědnost dovézt co nejvíce svých krajanů zpět do vlasti z nebezpečného prostředí občanskou válkou zmítaného Ruska, kdy se celé československé armádě uzavřela cesta snazší, která by jim zaručovala volný průchod západní cestou po pevnině a zbývala jim tedy jediná možnost a to dopravit se k východnímu přístavu odkud by konečně mohli odjet zpátky do nové vlasti Československa. Mimo jiné během této práce jsem si sám osvětlil, jak probíhal nejrozšířenější legionářský odboj a v jakém měřítku a možnostmi do toho bylo zapojeno lidí. Jakým způsobem fungovaly jednotlivé jednotky, jakým způsobem se vůbec utvářely a v jakých podmínkách museli žít a jaká vlastně byla jejich každodennost. Čím se vyznačovali jednotlivci v důstojnickém sboru, kteří přišli do kontaktu s Janem Syrovým, ale i jakým způsobem jeho samotného mezi sebou přijímali a hodnotili. Jak se postupně s vývojem událostí měnily plány legií a jejich vedení a vlastně celého zahraničního odboje a jaké problémy a nesnáze tento vývoj přinášel. Zajímavé pro mě také bylo, když jsem mohl při studiu materiálu dozvědět více o pokladu, který českoslovenští legionáři získaly do svých rukou po dobytí města Kazaně a jak s ním pak dále nakládaly i přes zjevnou nutnost odevzdat jej zpět do bolševických rukou, protože je více než zřejmé, že

následné legionářské finanční instituce jako například Legiobanka musely stát na nějakém finančním základě, který s velkou pravděpodobností se zakládal na kořisti dovezené z Ruska. Během studia mi postupně docházelo, že určitá fakta jsou stále zahalena závojem nevědomí, které snad časem vyjde na povrch jako třeba právě ohledně tohoto zlatého pokladu. V rámci práce mě těšilo, že mohu propojovat významné legionářské akce a postupně z nich vytvářet souvislý příběh, počínaje věhlasnými rozvědkami, přes začleňování jednotlivých jednotek do ruské armády, Zborov, ruské revoluce a změnu poměru, počátek sibiřské anabáze, Čeljabinsk incident a postup legionáři přes dobitá města podél magistrály až po jejich vytlačení až k Japonskému moři a odjezd domů. Mezitím jsem se setkával s různým popisováním jednotlivých situací podle toho, jaký dokument jsem zrovna prostudovával. Dobové prameny popisují události velice názorně a vášnivě. U bibliografie pozdější se pak více projevuje časový odstup a klidnější pohled na věc. Přínosem mi bylo procházet si materiály v jazyce sice českém a lehce odlišném, což je sice pochopitelné pro časový úsek, který se odehrával a jak se jazyk zlehka proměňoval do své nynější podoby, ale i přesto bylo pro mě velice zajímavé si pročítat tyto texty a pak některý přímo vnášet do textu samotného. Co jsem dále zjistil bylo, když jsem v průběhu studia mohl porovnávat československé dobrovolníky s ruskými mužiky, ale i ostatními armádními uskupeními, se kterými jsem se setkával. Přesto, že se zpočátku dostávalo stejného výcviku z pohledu ruského velení, nemohu říci, že by si byli Čechoslováci s Rusy rovni v rámci kvality a odhodlání, v jakém se pouštěli do akce. Zde je sice k věci připomenout, že převážná část dobrovolníků pocházela ze zajatců s rakousko-uherského vojska, ale i tak urputnost, která byla k vidění u československých vojáků v boji za svou věc s jistotou převyšovala srdatost, se kterou se do boje pouštěli ruští vojáci a jim přidružené národy. Později výcvik a přípravu československých vojáků přebírali českoslovenští důstojníci a teoretici, kteří často pocházeli z řad rakousko-uherské armády a také to bylo později znát i na bojích podél Transsibiřské magistrály. Pro bolševické jednotky byla takto vyzbrojená a vycvičená armáda dlouhou dobu silným oříškem, ale přece jenom časem se začaly vyjevovat problémy, převážně s rozprostřeností jednotek na několikasetkilometrové vzdálenosti, a přece jenom postup Čechoslováků byl směrem ku vlasti od těchto bojů, které posléze už přestaly mít reálné důvody pro setrvání. Ale i přes všechnu chválu, kterou jsem zatím zahrnul legie, je pravdou, že dobrovolníci začínali být boji unavení ještě před příjezdem do Vladivostoku a bylo to po čase znát i na morálce, kterou museli důstojníci udržet co to jen šlo, aby se jim pluky nesložily jako hromádky karet. A ani Jan Syrový nebyl bezchybným. Nemálo se objevovaly názory, že spíše jen slepě plní rozkazy nadřazených, než aby přispěl přímočařejším řešením, nebyl ani zvláště výmluvným, ale přesto

se našel plnit službu podle svého nejlepšího uvážení. Možná proto, že nebyl tak výrazný ve svém vystupování není o něm mnoho známo v dnešní době jako o jiných velitelích v Rusku, pro ukázkou třeba Radola Gajda a Stanislav Čeček.

Tato práce pak má dotvářet celkový obraz Jana Syrového a vytvořit první ucelenou publikaci o tomto muži během jeho působení ať už na ruské frontě či během občanské války nebo dále pak v zázemí z pozice velitelské a s ním celého putování legií během jejich 6 ti letého působení na východě, přiblížit ho blíže v očích jeho okolí a nabídnout pohled na něj jako na člověka a velitele. Srovnávat Syrového s jeho klady a zápory s jakými konal své činy a vydával své rozkazy. Dalším poselstvím práce je nabídnout další všední pohled na samotné legionáře a vyjevit celý zahraniční odboj v Rusku v plynulé ději formou porovnání dobových a novějších pramenů. Připomenout všechny významné postavy, které se této anabáze účastnili či podíleli na straně pro odbojové či na straně proti odbojové. Tato práce má rozhodně co nejpestřeji významnou úlohu Syrového a legionářů v boji o osamostatnění a odtržení československého národa zpod Rakousko-uherského mocnářství v cestě za formováním vlastní budoucnosti bez dalšího korigování nadřazeným vedením, které český a respektive i slovenský národ uvrhoval pod hegemonii vyšší moci. V neposlední řadě bych rád rozvinul události světové, které se prolínaly a měly menší či větší dopad na československé vojsko, ale převážně hýbaly procesem vytváření nového Československého státu. V práci bych chtěl dát také podnět k zamyšlení nad osobou Jana Syrového a jeho konání a také nad význačným působením československých legionářů.

Prameny

BRADLEY, John F. N., *Soviet Studies*, ročník XV., číslo 2., Milton: Taylor & Francis, Ltd., 1963

Bratrství-list československého vojska, ročníky I.-IV., čísla 1-52., Praha Miloš Maixner, Praha Lier a Merta Praha Jan Merta Praha Fr. Borový, 1919-1922

BROWDER Robert Paul, *The Russian Review*, ročník XXIX, číslo 4., 1970

Československý legionář, ročníky I.-X., Praha: Ministerstvo národní obrany 1919-1928

Československý legionář, ročník XX., Praha, 1938

Československá samostatnost, ročníky I.-IV., Paříž, Annemasse: Granchamp, 1915-1919

Dějiny a současnost, ročník XIII., čísla 1-6, Praha: Orbis, Praha: Lidové noviny, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, Praha: Občanské sdružení pro podporu historické literatury a časopisu Dějiny a současnost, 1991

Dějiny a současnost, ročník XXIX., čísla 1-12, Praha: Orbis, Praha: Lidové noviny, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, Praha: Občanské sdružení pro podporu historické literatury a časopisu Dějiny a současnost, 2007

Družina československých legionářů, ročníky I.-II., číslo 1., Praha: Družina československých legionářů, 1920-1921

FISHER Harold H., *The Russian Review*, ročník XXIV., číslo 2., Columbus: The Editors and Board of Trustees of the Russian Review, 1965

Hlídka zajatců, ročník I., čísla 1.-10., Paříž: Československá národní rada, 1917,
Legionářský týden, ročník XI., číslo 55., Praha, 1934 (jako příloha č. Národního osvobození)

Kronika 2. československého pěšího pluku Jiřího z Poděbrad 1916-1920, Praha: nákladem pluku, 1926

Legionářské sjednocení, ročníky I.-III.,V., čísla 1, Užhorod: Akční výbor pro sjednocení legionářů 1930-1932, 1934

Národní obrození, ročník XV., číslo 19, Praha, 1938

Občanstvo a vojsko, ročník I., Jan Syrový, Praha, 1932

Památníku odboje-archivu legie ruské, Praha, 1920

Ruští důstojníci v československém odboji, Praha: Svaz ruských válečných invalidů v ČSR, 1933

Slovanský přehled, ročník LXXXI., čísla 1-4., Praha: Academia: Historický ústav AV ČR, 1995

SMELE Jonathan D., Europe-Asia Studies, ročník XLVI., číslo 8., Milton: Taylor & Francis, Ltd., 1994

Táborita, ročník I., číslo 1., Kurgan: I. československá husitská divise, 1917

Věstník československého vojska na dalekém východě, ročník I., Vladivostok, 1920

Vojenský ústřední archiv-Vojenský historický archiv, legionářský spis, Jan Syrový

Zborov: památník k třicátému výročí bitvy u Zborova 2. července 1917, Praha: Čin, 1947

Literatura

BEAUMONT Albert, *Hrdinské činy československých legií*, Praha: Arnošt Kvasnička, 1919

BÍLEK Jiří, *Vojenské dějiny Československa III. díl (1918-1939)*, Praha: Naše vojsko, 1987

BIRULA Jiří Jindřich, *Velitel pluku v míru*, Praha: J.J. Birula, 1933

BOROVÍČKA Michael, *Velké dějiny země Koruny české (sv. XII. [část] b.)*, Praha, Lito-myšl: Paseka, 2013

CONQUEST Robert, *Stalin: Breaker of Nations*, New York and London: Penguin, 1991

ČERVINKA Jaroslav, *Cestou našeho odboje: příspěvek k historii vývoje formací československého vojska na Rusi v roce 1914-1918*, Praha: F. Žďárský, 1920

ČERVINKA Vincenc, *Naši na Sibiři*, Praha: Pražská akciová tiskárna, 1920

ČERVINKA Vincenc, *Sibiřské děje a postavy*, Praha: Český čtenář, 1921

ČÍLA Antonín Mikuláš, *Rozvědky České družiny a Čsl. brigády na Rusi*, Praha: Památník odboje, 1924

ELIÁŠ Alois, PASÁK Tomáš, MOŽNÁ-MEISNAROVÁ Fany, *V boji a zajetí*. Praha: Práh, 1999

EMMERT František, *Českoslovenští legionáři za první světové války*, Praha: Mladá fronta, 2014

FALLS Cyril, *The First World War*, Londýn, Logmans. 1960

- FERRO Marc, *The Great War 1914-1918*, Paříž, Gallimard, 1969
- FIC Victor M., *Československé legie v Rusku a boj za vznik Československa 1914-1918 I.-IV. díl*, Brno: Stilus, 2006-2008, 2014
- FIDLER Jiří, *Generálové legionáři*, Brno: Books, 1999
- GAJDA Radola, *Moje paměti*, Brno: Bonus A, 1996
- GALANDAUER Jan, *Bitva u Zborova*, Praha: Havran, 2002
- GREGOROVÍČ Miroslav, *První československý odboj*, Jinočany: H&H, 1992
- HONZÍK Miroslav, *Legionáři*, Praha: Novinář, 1990
- CHARVÁT Josef, *Cestou ze Sibíře do vlasti*, Praha: Votobia, 2001
- JONES Barry, *Dictionary of World Biography*, ANU Press, 1999
- KÁRNÍK Zdeněk, *České země v éře první republiky (vznik, budování a zlatá léta republiky 1918-1929)*, Praha, Libri, 2017
- KLECANDA Vladimír, *Operace československého vojska na Rusi v letech 1917-1920*, Praha: Československý vědecký ústav vojenský, 1921
- KLIMEK, Antonín, *Velké dějiny zemí Koruny české (sv. 13)*, Praha, Litomyšl: Paseka, 2000
- KOLDINSKÁ Marie, ŠEDIVÝ Ivan, *Válka a armáda v českých dějinách*, Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008
- KUDELA Josef, *Generál Čeček – velitel povolžské fronty*, Brno: Moravský legionář, 1930
- KVAČEK Robert, *První světová válka a česká otázka*, Praha: Triton 2003
- KVAČEK Robert, *Dějiny Československa (2)*, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990
- LASOVSKÁ Františka, *Sokolstvo za války a převratu*, Praha: Československá obec sokolská, 1928
- LUKEŠ Igor, *Benesch, Stalin und die Komintern. Vom Münchner Abkommen zum Molotow-Ribbentrop-Pakt*, Oldenbourg: Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte, p. 325-353, 1993
- MAWDSLEY Evan, *The Russian Civil War*, Unwin Hyman, Boston, 1989
- OLIVOVÁ, Věra, *Dějiny Československa od roku 1918 do roku 1945*, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967
- PACNER Karel, *Osudové okamžiky Československa*, Praha: Albatros, 2001
- PETRÁŠ Jiří, *Osobnosti a první světová válka*, České Budějovice: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, 2001
- PICHLÍK Karel, *Zahraniční odboj 1914-1918 bez legend*, Praha: Svoboda, 1968
- PRUDIL František, *Legionářská odyssea: deník Fr. Prudila z ruské fronty*, Praha: Lucie, 1990

- ROSŮLEK Jan Václav, *Veteráni republiky*, Praha: Sfinx, B. Janda, 1930
- SCHLIDBERGER Vlastimil, *I. světová válka*, Brno: Josef Filip 1938, 2014
- SKÁCEL Jindřich, *S generálem Syrovým v Sibiři*, Praha: Osvobození, 1923
- STEHLÍK Eduard, ČERNÝ Karel, CHRÁST Radim, *Legionáři s lipovou ratolestí*, Žďár nad Sázavou: Tváře, 2016
- SVOBODA Ludvík, *Cestami života I.*, Praha: Orego, 1996
- ŠVEC, Josef Jiří, *Deník plukovníka J. Švece I. díl*, Jekatěrinburg: Odbočka Československé Národní Rady pro Rusko, 1918
- ŠVEC, Josef Jiří, *Deník plukovníka J. Švece II. díl*, Jekatěrinburg: Odbočka Československé Národní Rady pro Rusko, 1918
- VÁCHA Dalibor, *Bratrstvo-všední i dramatické dny československých legií v Rusku (1914-1918)*, Praha: Epoque, 2015
- VÁCHA Dalibor, *Ostrovky v bouři-každodenní život československých legií v ruské občanské válce (1918-1920)*, Praha: Epoque, 2016
- VALENTA-ALFA Václav, *Vlast máti až nás zavolá ...*, Praha: Čsl. obec sokolská, 1929
- VAVROCH Jan, *Ruští důstojníci v československém odboji*, Praha: Nákladem Svazu ruských válečných invalidů v Č.S.R., 1933
- ZEJDA Radovan, *Osobnosti Třebíčska*, Třebíč: Akcent, 2000
- ZEMAN Adolf, *Československá Odyssea*, Praha: J. Otto, 1920

Další zdroje

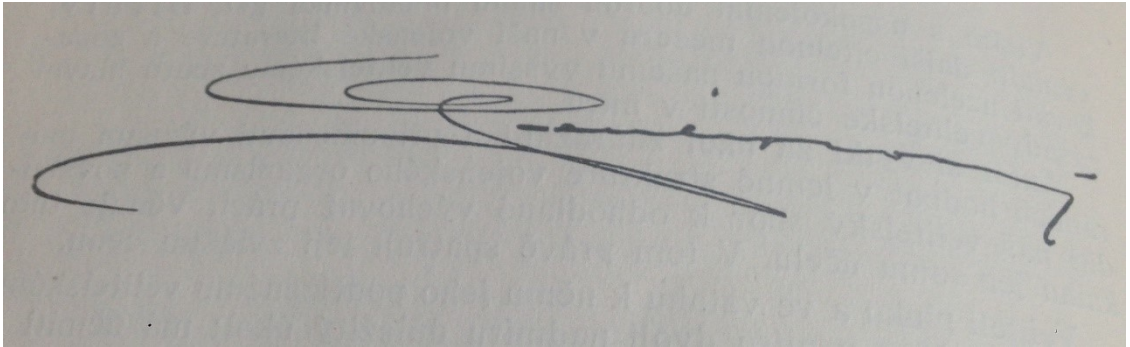
<http://armada.vojenstvi.cz/predvalecna/osobnosti/3.htm>

<https://echo24.cz/a/idtgJ/lzi-o-ceskych-legionarich-gottwald-bojoval-u-zborova>, 2014

<http://www.payne.cz/3xS43787/valka2.htm>

MOTL Stanislav, VACEK Libor, *Stopy-fakta-tajemství, Až na dno (příběh generála Jana Syrového)*, Český rozhlas 2-Praha, natáčení 11.11.2012, vysílání 16.12.2012

Obrázová příloha

306

Obrázek 1: Podpis Jana Syrového

307

Obrázek 2: mapa anabáze československých legií

³⁰⁶ J.J. Birula, Velitel pluku v míru, 1933

³⁰⁷ <http://www.payne.cz/3xS43787/valka2.htm>